

คติการสร้างเรือนมงคลสูตรของกลุ่มสกุลช่างเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

นายชัยวัฒน์ แก้วนุรัชดาสร

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PRINCIPLES OF MANGKALA SUTRA HOUSE AT KOH YO MUANG DISTRICT SONGKHLA PROVINCE

Mr. Chaiwat Kaewnurachadasorn

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Architecture Program in Architecture

Department of Architecture

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2007

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

คดีการสร้างเรือนมงคลสูตรของกลุ่มสกุลช่างเกาะยอ อ.เมือง จ.สงขลา

โดย

นาย ชัยวัฒน์ แก้วนุรชดาสร

สาขาวิชา

สถาปัตยกรรม

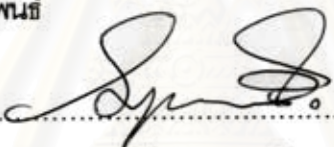
อาจารย์ที่ปรึกษา

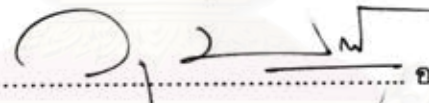
อาจารย์ ดร. วันชัย มงคลประดิษฐ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

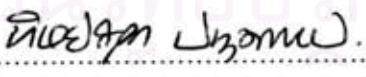

..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. บันทิต จุลาสัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ไชแสง สุชะวัฒน์นะ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(อาจารย์ ดร. วันชัย มงคลประดิษฐ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ วิวัฒน์ เตมียพันธ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ทิพย์สุดา ปทุมานนท์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปิ่นรัชฎ์ กาญจนชัยศิริ)

ชัยวัฒน์ แก้วบุรุษศาสตร์ : คติการสร้างเรือนมงคลสูตรของกลุ่มสกุลช่างเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. (PRINCIPLES OF MANGKALA SUTRA HOUSE AT KOH YO MUANG DISTRICT SONGKHLA PROVINCE) อ. ที่ปรึกษา : อ.ดร. วันชัย มงคลประดิษฐ์, 108 หน้า.

คติมงคลสูตรซึ่งพบในชุมชนเกาะยอนั้นเป็นคติความเชื่ออันได้รับอิทธิพลมาจากการผสมผสานของศาสนาอันหลากหลาย ผสมกับคติความเชื่อดั้งเดิมของชาวเกาะยอ และ ภูมิปัญญาของชาวเกาะยอที่สามารถยึดถือเป็นหลักการในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดความสุข ความสมบูรณ์ทางจิตใจ ที่สำคัญคือสามารถนำมาประยุกต์พัฒนาศาสตร์นั้น ผสมผสานกับศาสตร์ทางช่างในการสร้างพื้นที่อันมีความเหมาะสมในการดำเนินชีวิตให้เป็นที่ไปตามคติมงคลสูตรซึ่งสถานที่นั้นก็มีชื่อเรียกว่า เรือนมงคลสูตรนั่นเอง

เรือนมงคลสูตรเป็นสถานที่อันเป็นสัญลักษณ์ความสมบูรณ์ทางจิตวิญญาณหรือมณฑลในตัวเองแล้ว อีกทั้งยังมีความสำคัญในการเป็นสถานที่สัพพายะในการทำให้จิตของผู้ครองเรือนเข้าถึงภาวะบริสุทธิ์ ความสัมพันธ์อีกประการหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นความเป็นลักษณะเฉพาะของสถานที่หรือเรือนมงคลสูตรนั้นก็คือนามตราสูตรที่มาจากคติมงคลสูตร

มงคลสูตรหมายถึง แผนภูมิทางจักรวาลวิทยาซึ่งมีความหมายเกี่ยวข้องกับความสำเร็จทางจิตวิญญาณของมนุษย์เป็นหลักการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับสภาวะทางธรรมชาติ เพื่อให้ชีวิตมีความสมบูรณ์ทางจิตวิญญาณในทางที่ดี ในกระแสความสมบูรณ์ดังกล่าวเป็นการประสานพลัง สถิตกับพลังเคลื่อนไหว พลังชีวิตมงคลชายกับพลังชีวิตมงคลหญิง ซึ่งในมงคลสูตรกล่าวถึงในแง่ของ ชีวิตกับความคิด เมื่อผูกความสัมพันธ์นี้กับคติทางศาสนาก็คือ กุณากับปัญญา ซึ่งแนวคิดทางจิตวิญญาณเหล่านี้มีการถ่ายทอดรูปแบบความเข้าใจในความสมบูรณ์ทางจิตวิญญาณหรือมณฑลให้ปรากฏเป็นรูปธรรมคือ เรือนมงคลสูตร

นามตราสูตรในทางมงคลสูตรหมายถึง สัดส่วนมงคลอันเกิดจากสัดส่วนร่างกายของเจ้าของเรือน ดังนั้น สัดส่วนเรือนมงคลสูตรแต่ละเรือนจึงมีลักษณะเฉพาะ โดยนามตราสูตรถ่ายทอดความหมายจากมงคลสูตร (นามธรรมที่กล่าวถึงมณฑลทางจิตวิญญาณ) สู่สถานที่อันมีความเหมาะสมในการดำเนินชีวิตสู่ความสมบูรณ์ทางจิตวิญญาณของบุคคลนั้นๆ

ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์.....ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา 2550.....

4874115625 : MAJOR ARCHITECTURE

KEY WORD: MANGKALA SUTRA / MANDALA / COSMOLOGY

CHAIWAT KAEWNURACHADASORN : PRINCIPLES OF MANGKALA SUTRA HOUSE AT KOH YO MUANG DISTRICT SONGKHLA PROVINCE. THESIS ADVISOR : WANCHAI MONGKOLPRADIT,Ph.D., 108 pp.

Mangkala Sutra at Koh Yo community is a belief generated by a combination of many religions, Kho Yo residents' traditional beliefs and their indigenous knowledge. They consider the principles in Mangkala Sutra as a way of living which will bring physical and mental happiness. More importantly, these principles can be combined with construction principles so that they can build their houses according to Mangkala Sutra.

A Mangkala Sutra house is a place symbolizing a healthy spiritual mind and is a place for its owner to gain access to the purity of mind. Another distinctive feature of this place is that it follows Mangkala Sutra measurements.

Mangkala Sutra is a science of the universe related to the human being's healthy spiritual mind. With this, a human can live peacefully and perfectly with nature. To achieve a healthy spiritual mind, a static force and a moving force have to be combined including the combination of the good male life force and the good female life force. The principles of Mangkala Sutra cover life and ideas which can be compared with kindness and wisdom in a religious belief. These principles are materialized into a Mangkala Sutra house.

Mangkala Sutra measurements are good proportions following the house owner's proportions. As a result, each house is different from another. Mangkala Sutra measurements are based on the principles of Mangkala Sutra and are represented by a house which is a perfect place for its owner to seek a healthy spiritual mind.

Department Architecture.....Student's signature.....
Field of study Architecture.....Advisor's signature.....
Academic year 2007.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้จากความช่วยเหลือและคำแนะนำต่างๆจากผู้มีพระคุณหลายท่าน ซึ่งในลำดับแรกต้องขอขอบพระคุณพระมานพอัคธัมโม เจ้าอาวาสวัดทำยบอ ที่สละเวลาในการให้สัมภาษณ์ให้ความคิดเห็น และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร. วันชัย มงคลประดิษฐ์เป็นอย่างสูงที่ได้กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าในการให้คำแนะนำและคำปรึกษา ตลอดจนการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์ ไชแสง ศุขะวัฒนะ และกรรมการวิทยานิพนธ์รองศาสตราจารย์ วิวัฒน์ เตมียพันธ์

รองศาสตราจารย์ ดร. ทิพย์สุดา ปทุมานนท์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัฐิธิ ที่กรุณาสละเวลาในการสอบวิทยานิพนธ์ รวมทั้งการให้คำแนะนำต่างๆที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณบิดา มารดา และญาติ ที่คอยเลี้ยงดูจนเติบโต ให้โอกาส ให้การสนับสนุน และเป็นกำลังใจตลอดมา

ขอขอบคุณเพื่อนต่างสาขาสถาปัตยกรรมทุกท่าน ที่ให้คำแนะนำและเป็นกำลังใจ ตลอดเวลาที่ศึกษาในสถาบันแห่งนี้ และขอขอบคุณทุกท่านที่ไม่ได้กล่าวไว้ ณ ที่นี้ แต่ที่มีส่วนทำให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงด้วยดี

คุณค่าของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอมอบให้แก่ผู้มีพระคุณทุกท่าน หากแต่วิทยานิพนธ์นี้มีข้อบกพร่องด้วยประการใด หรือมีเนื้อหาพาดพิงผู้ใดโดยมิได้เจตนา ผู้เขียนต้องขออภัยมาไว้ ณ ที่นี้ด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	4
1.4 แนวทางการศึกษา.....	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 ลักษณะกายภาพทั่วไปของพื้นที่ และระบบเศรษฐกิจ สังคม.....	6
2.1 ที่ตั้ง อาณาเขต และการเข้าถึง.....	6
2.2 ประวัติศาสตร์ของพื้นที่.....	12
2.3 สภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม.....	16
2.4 สรุปเนื้อหาบทที่ 2.....	21
บทที่ 3 วิวัฒนาการทางวิถีชีวิต วิธีการดำเนินชีวิต	
ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี.....	22
3.1 ศาสนา และความเชื่อ.....	22
3.2 วิถีชีวิต และวิธีการดำเนินชีวิตในสังคม.....	23
3.3 วัฒนธรรม ประเพณี.....	25
3.4 สรุปเนื้อหาบทที่ 3.....	31
บทที่ 4 คติการสร้างเรือนมงคลสูตร.....	32
4.1 คติการสร้างเรือนมงคลสูตร.....	32
4.2 กระบวนการขึ้นเรือนมงคลสูตร.....	45
4.3 สรุปเนื้อหาบทที่ 4.....	73
บทที่ 5 บทสรุป.....	75

	หน้า
5.1 ระบบความสัมพันธ์ของเจ้าของเรือนกับเรือน.....	75
5.2 ที่ควรคำนึงถึงในการประยุกต์สร้างเรือนมงคลสูตร ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน.....	77
รายการอ้างอิง.....	79
ภาคผนวก.....	81
ภาคผนวก ก หลักการ และแนวคิดที่ได้จากการวิจัย.....	82
ภาคผนวก ข การนำเสนอ รูปแบบการประยุกต์แนวคิดที่ได้ ถ่ายทอดสู่งานสถาปัตยกรรมในปัจจุบัน.....	83
ภาคผนวก ค มงคลสูตร.....	85
ภาคผนวก ง นิยามคำศัพท์.....	106
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	108

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง

หน้า

ตารางที่ 4-1 ข้อมูลโดยสังเขปของพระพุทธเจ้าห้าพระองค์.....35

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ญ

ภาพประกอบ

หน้า

ภาพที่ 1-1	พระมานพ อัศวมโหฬาร เจ้าอาวาสวัดท้ายยอ.....	1
ภาพที่ 1-2	บริเวณวัดท้ายยอ.....	2
ภาพที่ 1-3	บริเวณวัดท้ายยอ.....	2
ภาพที่ 1-4	เรือนมงคลสูตร กุฎีเจ้าอาวาสวัดท้ายยอ.....	3
ภาพที่ 2-1	แผนที่เกาะยอ จ.สงขลา.....	7
ภาพที่ 2-2	สถาปัตยกรรมศาสตร์เกาะยอ.....	8
ภาพที่ 2-3	พังหรือตระพังหรือบ่อขุดที่พบในบริเวณวัดท้ายยอ.....	9
ภาพที่ 2-4	แหล่งชุมชนโบราณที่มีอิทธิพลต่อเกาะยอ.....	11
ภาพที่ 2-5	กระเบื้องดินเผาเกาะยอ.....	17
ภาพที่ 2-6	หูกทอผ้าและกระสวยทอผ้า.....	18
ภาพที่ 2-7	ตัวอย่างลวดลายต่างๆของผ้าทอผ้าเกาะยอ.....	19
ภาพที่ 2-8	การผสมกลมกลืนของสัญลักษณ์พระอาทิตย์กับหูกทอผ้า.....	20
ภาพที่ 2-9	หูกทอผ้าเป็นภาพสัญลักษณ์ของจักรวาล.....	21
ภาพที่ 3-1	พนมพระในพิธีชักพระ ที่เป็นรูปจำลองของเขาพระสุเมรุ.....	26
ภาพที่ 3-2	บายศรีสัญลักษณ์ของเขาพระสุเมรุในพิธีบายศรี.....	27
ภาพที่ 3-3	บายศรีสัญลักษณ์ของเขาพระสุเมรุในพิธีบายศรี.....	27
ภาพที่ 4-1	ภาพพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์ในคติมัทธาน.....	34
ภาพที่ 4-2	ภาพพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์ในนิคายเถรวาท.....	34
ภาพที่ 4-3	ภาพไตรภูมิฉบับวัดควนมะพร้าว จังหวัดพัทลุง.....	40
ภาพที่ 4-4	ผังบริเวณวัดท้ายยอ และตำแหน่งที่ตั้งเรือนมงคลสูตร.....	47
ภาพที่ 4-5	สถาปัตยกรรมที่ตั้งวัดท้ายยอเปรียบเทียบกับมงคลสูตร.....	47
ภาพที่ 4-6	ผังบริเวณเรือนถอดความจากมงคลสูตร.....	48
ภาพที่ 4-7	องค์รัศมีในการเบิกหน้าพรหม.....	53
ภาพที่ 4-8	จั่วเรือนมงคลสูตรสัญลักษณ์ขององค์รัศมี.....	54
ภาพที่ 4-9	เสาภูมิในเรือนมงคลสูตร.....	56
ภาพที่ 4-10	เสาภูมิในเรือนมงคลสูตร.....	56
ภาพที่ 4-11	ผังเรือนมงคลสูตรกุฎีเจ้าอาวาสวัดท้ายยอ.....	59

ภาพประกอบ

หน้า

ภาพที่ 4-12	ผังเรือนมงคลถอดความจากมงคลสูตร.....	61
ภาพที่ 4-13	จ้วมมงคลสูตรถอดความจากมงคลสูตร.....	65
ภาพที่ 4-14	จ้วเรือนมงคลสูตรถอดความจากมงคลสูตร.....	65
ภาพที่ 4-15	สัดส่วนจันหันตามมงคลสูตร.....	67
ภาพที่ 4-16	สัดส่วนชื่อนอกตามมงคลสูตร.....	67
ภาพที่ 4-17	สัดส่วนชื่อนในตามมงคลสูตร.....	67
ภาพที่ 4-18	ส่วนประกอบหลังคาในเรือนมงคลสูตร.....	69
ภาพที่ 4-19	ระแนงเรือนมงคลสูตร.....	70
ภาพที่ 4-20	ท้าวแขนเรือนมงคลสูตร.....	72
ภาพที่ 4-21	ท้าวแขนเรือนมงคลสูตร.....	72
ภาพที่ 4-22	ผังท้าวแขน 18 ตัวในเรือนมงคลสูตร.....	73
ภาพที่ 5-1	ศูนย์กลางกายที่มีปราณอันลึกล้ำตามแผนผังแบบพุทธและฮินดู.....	76

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเรื่องคติความเชื่อ เป็นการศึกษารอบถึงระบบการคิด และการสังเคราะห์ ก่อนที่จะถ่ายทอดความคิดที่แสดงถึงพลังศรัทธาที่มีต่อคติความเชื่อของคนกลุ่มนั้นๆ ไปสร้างเป็น สถาปัตยกรรม โดยการถ่ายทอดผ่านทางกายภาพเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพ สังคม และประวัติศาสตร์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเองได้อย่างลงตัว เป็นสถาปัตยกรรมที่มี คุณค่าในท้องถิ่นนั้น¹

การเลือกศึกษาแนวความคิดของการปลูกเรือนมงคลสูตรในพื้นที่เกาะยอก็เนื่องมาจาก ปัจจุบันคงเหลือ พระมานพ อัครัมโม เจ้าอาวาสวัดท้ายยออยู่เพียงรูปเดียวที่เป็นพระที่สืบทอดองค์ ความรู้ในเรื่องของคติความเชื่อในการปลูกเรือนมงคลสูตร ในการกำหนดลักษณะทางกายภาพ ของเรือนมงคลสูตร ให้มีความสัมพันธ์กับชีวิตของเจ้าของเรือนในการที่จะตอบสนองคุณประโยชน์ ทางจิตใจเพื่อนำไปสู่ความสมบูรณ์ของชีวิต ซึ่งพระมานพ อัครัมโม ถือเป็นแหล่งข้อมูลที่มีคุณค่า ยิ่ง เป็นช่างผู้สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษของท่าน (โดยรุ่นทวดอย่างน้อย สองรุ่นก่อนหน้านี้อันที่มี โอกาสในการปลูกเรือนด้วยคติความเชื่อที่เรียกว่า มงคลสูตร) นอกจากนี้บนพื้นที่เกาะยอ ก็ยังคง มีเรือนพักอาศัยที่มีความคล้ายคลึงกับเรือนมงคลสูตรที่วัดท้ายยอ จึงมีความเป็นไปได้ว่า คติความ เชื่อในการปลูกเรือนแบบเดียวกันนี้ก็น่าจะสืบสายมาจาก “สกุลช่างเกาะยอ” ที่ใช้มงคลสูตรในการ ปลูกเรือนมาแต่อดีตแผ่ขยายไปรอบบริเวณเกาะยอ เช่นเดียวกัน

ภาพที่ 1-1 พระมานพ อัครัมโม เจ้าอาวาสวัดท้ายยอ

¹ โชติ กัลยาณมิตร. สถาปัตยกรรมแบบไทยเดิม. พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539), หน้า 21-23.

องค์ความรู้ในเรื่องเรือนมงคลสูตรนับวันก็เริ่มจะสูญหายไปทั้งที่ภูมิปัญญาดั้งเดิม และจิตวิญญาณของชุมชนนั้นเป็นรากเหง้าของการพัฒนาที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตกับสถานการณ์ในโลกปัจจุบัน การศึกษาเรื่องเรือนมงคลสูตรจึงมีความสำคัญเพื่อรักษาองค์ความรู้เดิมของสกุลช่างเกาะยอไว้เป็นหลักฐาน และเผยแพร่ให้แพร่ขยายต่อไปหรือนำไปประยุกต์ให้สอดคล้องกับชีวิตในปัจจุบันอันเป็นแนวทางการรักษา สืบสานองค์ความรู้ทางการก่อสร้างของสกุลช่างท้องถิ่นเกาะยอให้สืบต่อไป

ตัวอย่างเรือนมงคลสูตรที่จะทำการศึกษา ปัจจุบันเป็นกุฎเจ้าอาวาสในบริเวณ วัดท้ายยอดตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเกาะยอ เป็นวัดแรกบนเกาะยอ สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2311 เรือนมงคลสูตรเป็นชื่อเรียก และมีรูปแบบวิถีคิดมาจากคติความเชื่อในเรื่องการเกิดขึ้นของโลก การเกิดขึ้นของมนุษย์ ผู้ชาย ผู้หญิง เรื่องราวเกี่ยวกับการที่เราจะต้องทำอะไรในชีวิตนี้ แล้วหลังจากนั้นเราจะไปเป็นอะไรต่อไป เรือนมงคลสูตรถ้ากล่าวโดยวิชาช่างเพื่อนำไปปฏิบัติจริงมีหลักใหญ่สองหลักคือ มงคลสูตร กับ มาตรการสูตร มงคลสูตรมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในทางที่ดีโดยกล่าวถึงพลังชีวิตในธรรมชาติที่ประกอบไปด้วยพลังสถิต และพลังเคลื่อนที่โดยกล่าวออกมาเป็นเรื่องราวทางศาสนธรรม ปริศนาธรรมคำสอนเรียกอีกอย่างว่า นิทาน โดยช่างโบราณผูกสอดส่วนเรือนเป็นนิทานโดยมีความคิดที่ว่า “ทุกอย่างเมื่อรวมกันไม่เป็นโมฆะทางความเชื่อทุกอย่างสะท้อนให้เห็นลักษณะความเชื่อและ ความศรัทธา” ส่วนมาตรการสูตรว่าด้วยการออกสัดส่วนและองค์ประกอบเรือนที่มาจากสัดส่วนของเจ้าของเรือน

ภาพที่ 1-2 และภาพที่ 1-3

บริเวณวัดท้ายยอด

ภาพที่ 1-4 เรือนมงคลสูตร ภูมิเจ้าอาวาสวัดท่าเยอ

ในการศึกษาเรื่อง เรือนมงคลสูตรของพระมานพ พบว่าได้มีการศึกษามานำแล้วได้แก่ “การศึกษาสัดส่วนเรือนมงคลสูตร ตำบลเกาะเยอ จังหวัดสงขลา ของ ญัฐนิภรณ์ น้อยเสงี่ยม” ได้ทำการศึกษาเรือนมงคลสูตรในแง่ของการประสานคติความเชื่อกับวิธีการก่อสร้าง โดยใช้วิธีการศึกษาสัดส่วนของเรือนมงคลสูตร แล้วนำมาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ กับ สัดส่วนมนุษย์ (เจ้าของเรือน) เอาไปเปรียบเทียบกับระบบการวัดแบบเมตริก เพื่อหาสัดส่วนของเรือนโดยมีการถอดขนาดต่างๆ จากกลอนมงคลสูตรเป็นองค์ประกอบ เมื่อได้รูปแบบของเรือนที่ใช้ประเด็นทางกายภาพทางสถาปัตยกรรมเป็นตัวตั้งแล้วก็จำแนกลักษณะของเรือนเป็นหมวดหมู่ต่อไป² ซึ่งโดยสรุปก็คือการวิเคราะห์สัดส่วนของเรือนโดยการถอดกลอนมงคลสูตรที่ซ่อนสัดส่วนของเรือนไว้ นั่นเอง

งานวิจัยอีกเรื่องคือ “การศึกษารูปแบบเรือนเกาะเยอของชาวเกาะเยอก่อนสร้างสะพานติณสูลานนท์ ของ ไพจิต พันธุ์ทอง” ได้ทำการศึกษาเรือนพื้นถิ่นของเกาะเยอในแง่ของ ความเชื่อในการปลูกเรือนตั้งแต่เตรียมการ ไปจนกระทั่งการอยู่อาศัยภายในเรือน โดยคติความเชื่อที่ศึกษา มีมงคลสูตรเป็นองค์ประกอบที่กล่าวถึงภาพกว้างๆ ความเชื่อในเรื่องโชคชะตา ฤกษ์ยาม ซึ่งเป็นการมองภาพกว้างของเรือนที่ตั้งอยู่บนเกาะเยอทั้งหมดในระยะเวลาที่ตั้งกรอบการวิจัยไว้³

² ญัฐนิภรณ์ น้อยเสงี่ยม. การศึกษาสัดส่วนเรือนมงคลสูตร ตำบลเกาะเยอ จังหวัดสงขลา. หน้า 2 (กรกฎาคม 2547). (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2547), หน้า 53-57.

³ ไพจิต พันธุ์ทอง. การศึกษารูปแบบเรือนของชาวเกาะเยอก่อนสร้างสะพานติณสูลานนท์, หน้า 53.

สำหรับการศึกษาคำนี้จะเป็นการศึกษาคติความเชื่อต่างๆที่ประกอบกันเป็นคติการสร้าง เรือนมงคลสูตรที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต เศรษฐกิจ สังคม ศิลปะ-วัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งได้รับการสืบทอดมาตามสายสกุลช่างเกาะยอ ซึ่งเป็นรูปแบบของคติมู่อีกแบบหนึ่งของการถ่ายทอดระบบสัญลักษณ์ลงสู่งานสถาปัตยกรรม ในการศึกษาเน้นลงไปถึงการสืบค้นคติทางแนวคิดต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์อันก่อให้เกิดเป็นรูปแบบของเรือนมงคลสูตร

ดังนั้นการศึกษานี้จึงมีความมุ่งหมายที่ชัดเจนอันจะเข้าถึงแนวความคิดและคติความเชื่อในการออกแบบที่ถ่ายทอดออกมาเป็นสัดส่วนของเรือนมงคลสูตร ที่เป็นระบบสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเรือนกับเจ้าของเรือน หรือผู้ใช้เรือนกับเรือน

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 ทำความเข้าใจถึงที่มาของเรือนมงคลสูตร และระบบความสัมพันธ์กับวิถีความเชื่อของชุมชนเกาะยอ
- 1.2.2 ทำความเข้าใจเรื่องมงคลสูตรที่ถ่ายทอดออกมาเป็นมาตราสูตรไปสู่รูปแบบของเรือนมงคลสูตร
- 1.2.3 เสนอแนวทางการประยุกต์องค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษา

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

- 1.3.1 พระมานพ อัครัมโม เจ้าอาวาสวัดท้ายยอ ช่างผู้สืบทอดคติการสร้างเรือนมงคลสูตร ซึ่งมีความเข้าใจในคติมงคลสูตรทั้งในด้านที่เป็นตัวมงคลสูตรและการถ่ายทอดสัญลักษณ์ลงในตัวเรือนมงคลสูตร
- 1.3.2 กฎีเจ้าอาวาสวัดท้ายยอซึ่งเป็นเรือนที่สร้างด้วยคติมงคลสูตร
- 1.3.3 วิถีชีวิต วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชาวเกาะยอ

1.4 แนวทางการศึกษา

- 1.4.1 ศึกษาประวัติศาสตร์ คติความเชื่อ พิธีกรรม และวัฒนธรรมในพื้นที่เกาะยอที่มีอิทธิพลต่อคนบนเกาะยอ
- 1.4.2 ศึกษาบทกลอนมงคลสูตรของพระมานพ อัครัมโม พร้อมทั้งสัมภาษณ์เพื่อสืบหาความหมายที่สื่ออยู่ในนั้น
- 1.4.3 ศึกษาพงศาวดาร จดหมายเหตุ บันทึก บทความหรือหนังสือที่เขียนขึ้นร่วมสมัยกับงานสถาปัตยกรรมประเภทนี้

- 1.4.4 ศึกษางานเรียบเรียง บทความทางวิชาการ และบทสัมภาษณ์ของปราชญ์ผู้มี
ความรู้ ซึ่งพร้อมที่จะถ่ายทอดความรู้
- 1.4.5 ศึกษาจากเอกสาร ตำรา หรืองานวิจัยต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการ
ศึกษานี้ทั้งจากเอกสารที่อยู่ภายในประเทศและต่างประเทศที่มีความเกี่ยวข้อง
- 1.4.6 ศึกษาจากการสัมภาษณ์จากปราชญ์และนักวิชาการท้องถิ่น และการเก็บข้อมูล
จากสถานที่ทำการศึกษา
- 1.4.7 ศึกษานำข้อมูลจากบทกลอนของพระมานพ อัครัมโม มาแปลความหมายให้เป็น
รูปภาพสามมิติ เพื่อให้เห็นรูปธรรมที่ชัดเจน

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.5.1 สามารถเข้าใจระบบความสัมพันธ์ของเรือนมงคลสูตรกับ วิถีชีวิตเกาะยอซึ่งมี
ลักษณะที่เป็นนามธรรม ไปสู่ระบบสัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรมได้อย่างเข้าใจ
- 1.5.2 สามารถประติบัติต่อความหมายความเชื่อจากองค์ความรู้ที่ ช่างและผู้ที
ศรัทธา ผู้สร้างได้นำเสนอในวิธีการที่เป็นรูปแบบเฉพาะของแต่ละกลุ่มชน
- 1.5.3 เป็นการนำเสนอวิธีการวิจัยรูปแบบเดียวกันนี้เพื่อสืบค้นองค์ความรู้ในลักษณะ
คล้ายคลึงกันนี้ของแต่ละท้องถิ่น
- 1.5.4 เป็นแนวทางในการนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับสถาปัตยกรรมจนกระทั่งการ
ปรับการใช้ชีวิตให้เห็นคุณค่าในปัจจุบันอย่างมีเหตุผล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ลักษณะกายภาพทั่วไปของพื้นที่ และระบบเศรษฐกิจ สังคม

อิทธิพลของสภาวะแวดล้อมรายรอบที่มีผลต่อพื้นที่ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่
เกาะยอ ทั้งสภาพภูมิศาสตร์ สภาพภูมิอากาศ สภาพเศรษฐกิจ และสังคม ล้วนจะหล่อหลอมให้
พื้นที่เกาะยอมีลักษณะเฉพาะ และความเป็นลักษณะเฉพาะของพื้นที่นั้นก็นำไปสู่การบูรณาการ
ลักษณะการดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่ ให้ดำเนินไปตามครรลองตามศักยภาพของเกาะยอ

2.1 ที่ตั้ง อาณาเขต และการเข้าถึง

เกาะยอมีสภาพเป็นเกาะอยู่กลางทะเลสาบสงขลาตอนล่าง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง
สงขลา จังหวัดสงขลา ระยะห่างจากอำเภอเมืองทางบก 20 กิโลเมตร ทางน้ำ 6 กิโลเมตร
ปัจจุบันมีสะพานเกาะยอหรือสะพานติณสูลานนท์เชื่อมระหว่างทางหลวงหมายเลข 405
(สงขลา-หาดใหญ่) การเดินทางไปเกาะยอ อาจจะเดินทางไปจากอำเภอเมืองสงขลา, อำเภอ
หาดใหญ่ หรือจากจังหวัดนครศรีธรรมราชหรือพัทลุงก็ได้ มีอาณาเขตติดต่อดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ จรดทะเลสาบสงขลา จรดเขตสุขาภิบาลสิงหนคร อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ทิศใต้ จรดทะเลสาบสงขลา จรดเขต อบต.พะวง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

ทิศตะวันออก จรดทะเลสาบสงขลา จรดเขต อบต.พะวง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัด
สงขลา

ทิศตะวันตก จรดทะเลสาบสงขลา จรดเขต อบต.น่าน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา¹

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ <http://www.kohyor.thaigov.net>, 20 ม.ค. 2549.

² <http://www.kohyor.thaigov.net>, 20 ม.ค. 2549.

ภาพที่ 2-1 แผนที่เกาะยอ จ.สงขลา²

เมื่อสำรวจจากหลักฐานทางโบราณคดีแล้วสามารถสรุปที่ตั้งเมื่ออดีตว่า พื้นที่เกาะยอเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากแหล่งโบราณคดี 3 แหล่ง คือ³

1. สันทรายนครศรีธรรมราช-สทิงพระ อ.หัวไทร และ ระโนด อ.สทิงพระ จ.สงขลา
2. เต่าเผาปะโอ อ.สิงหนคร จ.สงขลา
3. เมืองโบราณสิงขระหัวเขาแดง อ.สิงหนคร จ.สงขลา

ทั้งนี้เพื่อเป็นการกำหนดขอบเขตของพื้นที่การศึกษาที่จะทำให้เชื่อมโยงข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับ พื้นที่เกาะยอในด้านต่างๆ ดังนั้นจึงปรากฏวิถีชีวิตของชุมชน 2 แบบ คือชุมชนเมืองหรือเมืองท่า เนื่องจากศูนย์กลางการปกครองกับเมืองท่าอยู่ที่เดียวกัน ชาวบ้านก็จะตั้งบ้านเรือนอยู่รอบๆ เพื่อแลกเปลี่ยนค้าขายกัน อีกชุมชนหนึ่งคือ ชุมชนระบบกัลปนาหรือชุมชนชนบทนั่นเอง จุดเด่นของชุมชนกัลปนาคือ เป็นชุมชนพุทธศาสนา มีวัดเป็นศูนย์กลาง และมีพระสงฆ์เป็นแกนนำในการปกครอง ซึ่งก็สอดคล้องกับคำบอกเล่าของพระมานพที่ว่า เจ้าอาวาส กับกำนัน มีศักดิ์เท่ากันในสังคมยุคนั้นเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำในชุมชน

² <http://www.kohyor.thaigov.net>, 20 ม.ค. 2549.

³ อมรา ศรีสุชาติ. สายรากภาคใต้ : ภูมิลักษณะ ภูมิลักษณะ จิตลักษณะ. (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2544), หน้า 15.

ซึ่งน่าจะเป็นสาเหตุให้คนในยุคนี้มีความใกล้ชิดกับพุทธศาสนา และด้วยเหตุนี้ชุมชนกัลปนา จึงมีวิถีชีวิตแบบพื้นบ้าน ทำนา ทำสวน ทำการประมง เพื่อยังชีพแบบพอเพียง ซึ่งวิถีชีวิตบนเกาะยอในปัจจุบันก็ยังเป็นอยู่อย่างนั้น และเวลาว่างที่เหลือส่วนใหญ่ในการเข้าวัดทำกิจกรรมต่างๆ ตัวอย่างความคติเชื่อที่ชัดเจนบนเกาะยอซึ่งอยู่ในคาบสมุทรสทิงพระขอชุมชนกัลปนาก็คือ จะมีการขุดสระหรือที่เรียกว่า สระพัง ในนัยหนึ่งการขุดสระก็เพื่อเก็บน้ำใช้ประโยชน์แต่อีกความหมายหนึ่งก็แฝงความหมายของคติความเชื่อเกี่ยวกับจักรวาลวิทยาไว้ซึ่งจะกล่าวในบทต่อไป

2.1.1 สภาพทางภูมิศาสตร์

สภาพทางกายภาพเป็นเกาะล้อมรอบด้วยทะเลสาบสงขลา พื้นที่บนเกาะ มีภูเขา อยู่บริเวณตอนกลางและเป็นที่ยราบลาดสู่ชายฝั่งทะเล มีบริเวณที่ยราบ อยู่ทางตอนใต้ของเกาะ และมีที่ยราบบริเวณเชิงเขาทำให้การวางผังชุมชนมีการกระจุกตัวบริเวณที่ยราบ และมีการเกาะตัวของบ้านเรือนตามเส้นทางสัญจรหลักรอบเกาะ⁴

ภาพที่ 2-2 สภาพภูมิศาสตร์เกาะยอ

ซึ่งก่อนจะมีการสร้างสะพานติณสูลานนท์การติดต่อกับแผ่นดินบกรอบเกาะใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำ จึงสันนิษฐานว่าศาสนา และวัฒนธรรมบางอย่างบนเกาะยอน่าจะมาพร้อมกับการติดต่อเดินทางไปมาหาสู่กัน แต่ก็น่าสนใจว่าเมื่อได้ทำการสำรวจพื้นที่บนเกาะก็พบว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคมไม่ได้ทำให้ความเชื่อของคนบนเกาะยอในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปมาก ซึ่งเห็นได้จากวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายที่พบเห็นได้ทั่วไปบนเกาะยอ

⁴ ธีรฐิติกร น้อยเสงี่ยม. การศึกษาสัดส่วนเรือนมงคลสูตร ตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลา. หน้า 2 (กรกฎาคม 2547). (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2547), หน้า 54.

ในอดีตการขุดตระพังเพื่อให้ได้น้ำจืดใสสะอาดไว้ใช้อุปโภค บริโภคตลอดปี เนื่องจากภูมิประเทศอยู่ใกล้ทะเลสาบซึ่งน้ำก็จะเป็นน้ำกร่อย การขุดตระพังจึงเป็นประโยชน์นานับประการกับคนในชุมชน คือสามารถใช้ทั้ง ดื่ม อาบ เพาะปลูก ทำประมงน้ำจืดบ้าง เป็นคูต่อเรือ และบางแห่งเป็นแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ ปรากฏว่ารอบๆ ตระพังบางแห่งพบหลักฐานร่องรอยของชุมชนโบราณ คือ ถ้วยโอโชยาม เครื่องสังคโลก ภาชนะดินเผา พระพุทธรูป ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของตระพังที่น่าจะเป็นศูนย์กลางในการสร้างชุมชน อีกทั้งยังมีการส่งสมความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์เกี่ยวกับวิธีการเลือกขุดตระพัง ดังนี้

- บริเวณที่มีหญ้าขึ้นเขียวขจีในฤดูแล้ง
- บริเวณที่มีต้นกะพ้อขึ้น (พบมากบนเกาะยอ) ต้นมะเดื่อขึ้น
- บริเวณที่มีจอมปลวก (จอมปลวกสร้างจากดินที่มีความชื้น)
- บริเวณที่ชาวบ้านเรียกว่า “โหด” คือเป็นที่ลุ่ม

ข้อมูลทั้งหมดชี้ให้เห็นว่ามีความเกี่ยวพันกับการที่ชาวใต้ หรือชาวใดก็ตามให้ความใส่ใจกับการเป็นอยู่ที่สมบูรณ์ซึ่งก็สอดคล้องกับหลักการใช้ชีวิตของชาวพุทธที่ค้นหาความสมบูรณ์ของชีวิตเช่นกัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับความเชื่อในการเลือกทำเลที่ตั้งในคติการสร้างเรือนมงคลสูตรความว่า “ใกล้วัด ใกล้ท่า ใกล้นา ใกล้บ่อ” เมื่อมองถึงคติความเชื่อเกี่ยวกับ วิธีคิดแบบจักรวาลวิทยาและเรื่องราวในไตรภูมิแล้ว การขุดตระพังน่าจะเป็นสัญลักษณ์ อันเป็นศูนย์กลางของความสมบูรณ์ ซึ่งมีส่วนทั้งที่เป็นประโยชน์ใช้สอยแต่เหนือสิ่งอื่นใดคือคุณค่ามาตรวัดทางจิตใจที่ชี้ให้เห็นธรรมชาติแท้จริงที่ปรากฏในตระพัง

ภาพที่ 2-3 พังหรือตระพังหรือบ่อขุดที่พบในบริเวณวัดท้ายยอ

การที่เกาะยอมีที่ราบอยู่ติดกับชายฝั่ง ส่วนบริเวณกลางเกาะเป็นลักษณะของเนินเขา และยังคงสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ เป็นเหตุที่ทำให้ทรัพยากรบนเกาะก็ยังคงอุดมสมบูรณ์ตามไปด้วย การแลกเปลี่ยนสิ่งของจึงไม่เป็นสิ่งสำคัญสำหรับวิถีชีวิตของชาวเกาะยอมากนัก วิถีชีวิตดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่ที่อพยพย้ายถิ่นมาตั้งรกราก จึงไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปมากนัก

เพราะฉะนั้นในการศึกษาจึงอาจจะใช้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์รอบบริเวณทะเลสาบสงขลามารประกอบควบคู่ไปด้วย ซึ่งถ้าเปรียบเทียบพื้นที่การแบ่งเขตตามปัจจุบันแล้ว ชุมชนในสมัยโบราณที่อยู่รอบๆทะเลสาบ ที่น่าจะมีอิทธิพล และความสัมพันธ์กับพื้นที่เกาะยอก็ควรจะเป็นดังนี้

- ชุมชนโบราณปะโอ

เป็นชุมชนโบราณที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณริมคลองปะโอ ตำบลวัดขนุน อำเภอสิงหนคร ซึ่งเป็นบริเวณทางน้ำเก่าไหลลงสู่ทะเลสาบสงขลา มีเนินดินที่พบเศษเครื่องปั้นดินเผาและแหล่งทำเครื่องปั้นดินเผาแบบกุ่มที่ กุ่มโศ และพบชิ้นส่วนเทวรูปรุ่นเก่า นอกจากนี้ยังมีแนวสันทรายที่มีสระน้ำขนาดใหญ่ ตั้งเรียงรายอยู่หลายแห่ง บริเวณนี้เหมาะที่จะเป็นท่าจอดเรือได้ดีในยุคต้น ๆ ก่อนการขุดคลองเชื่อมทะเลสาบกับทะเลภายนอก⁵

- ชุมชนโบราณสทิงพระ

คาบสมุทรสทิงพระ มีลักษณะเป็นสันดอนขวางกั้นทอดเป็นแนวยาวแคบ ๆ กัน อ่าวไทยไว้ภายนอกและมีห้วงน้ำอยู่ภายใน เริ่มตั้งแต่อำเภอระโนด ไปสิ้นสุดที่ปากน้ำทะเลสาบสงขลา ห้วงน้ำภายในประกอบด้วยทะเลสาบสงขลา ทะเลสาบ ทะเลหลวง และทะเลน้อย

คาบสมุทรสทิงพระ มีแนวสันทรายอยู่หลายริ้ว สูงกว่าที่ลุ่มโดยรอบ จึงกลายเป็นที่ตั้งถิ่นฐาน ตั้งชุมชนและตั้งเมืองสืบเนื่องกันมานาน หลายยุคหลายสมัย ตัวคาบสมุทรมีส่วนที่เป็นภูเขาหินดินดาน และหินกรวดมนอยู่หลายแห่ง นับตั้งแต่ปลายสุดของแนวสันทรายซึ่งเป็นจุดที่เชื่อมต่อของทะเลสาบกับอ่าวไทย มีเขาแดง เขาค่ายม่วง เขาเขียวและเขาน้อย ซึ่งเป็นภูเขาหินดินดาน อยู่ในเขตอำเภอสิงหนคร

ตอนกลางของคาบสมุทรเป็นเขาพะโคะ เขาควหา เป็นหินกรวดมน อยู่ในเขตอำเภอสทิงพระ เขาเกาะใหญ่ อยู่ในเขตอำเภอกระแสสินธุ์ ซึ่งอยู่ตอนบนของแนวสันทรายเป็นเหมือนดั่งยื่นลงไปทะเล

⁵ <http://www.tv5.co.th/service/mod/heritage/nation/oldcity/songkhla2>, 8 ก.ย. 2549.

เป็นบริเวณที่พบโบราณวัตถุหลายยุค หลายสมัยปะปนกัน และมีการสืบเนื่องมาจนเป็นเมืองใหญ่ มีศูนย์กลางอยู่ที่บ้านสทิงพระ ปัจจุบันเรียกว่า ในเมือง ยังปรากฏร่องรอยคูน้ำคันดิน และซากโบราณวัตถุและโบราณสถาน เป็นจำนวนมาก⁶

- ชุมชนโบราณพะโคะ

อยู่ในเขตตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ มีสระน้ำขนาดใหญ่ที่เนื่องในพิธีกรรม และถ้าที่เป็นเทวสถาน บริเวณนี้น่าจะเป็นศูนย์กลางในทางพิธีกรรมของทางศาสนาพราหมณ์⁷

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ภาพที่ 2-4 แหล่งชุมชนโบราณที่มีอิทธิพลต่อเกาะยอ⁸

⁶ <http://www.tv5.co.th/service/mod/heritage/nation/oldcity/songkhla4>, 8 ก.ย. 2549.

⁷ <http://www.tv5.co.th/service/mod/heritage/nation/oldcity/songkhla2>, 8 ก.ย. 2549.

⁸ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. ประวัติศาสตร์อารยธรรมภาคใต้ แหล่งประวัติศาสตร์ และโบราณคดีที่สำคัญในประเทศไทย. (กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, 2544), หน้า 266.

2.1.2 สภาพทางอุตุนิยม

ภูมิอากาศ มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ ถึงเดือน กันยายน และ ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่ เดือน ตุลาคม ถึงเดือน มกราคม

แต่สภาพภูมิอากาศลักษณะที่โดดเด่นคือมีฝนตกชุกเกือบตลอดทั้งปี ส่งผลให้วิถีชีวิต และวิถีคิดของชาวเกาะยอ ทำให้รูปแบบเรือนเกาะยอมีลักษณะของการเปิดช่องหน้าต่างน้อยเช่น ใช้การระบายอากาศทางฝาผนังโดยใช้ไม้ไผ่สานมาทำผนัง การระบายอากาศทางพื้นด้วยการตีพื้นไม้เว้นร่อง แต่ที่น่าสังเกตคือเหตุผลในการใช้ความลาดชันของหลังคาไม่สูงมากด้วยเหตุผลเพื่อป้องกันการต้านกระแสลมในฤดูมรสุม แทนที่จะเป็นใช้ความลาดชันของหลังคาสูงเพื่อการระบายน้ำฝนที่รวดเร็ว ลักษณะเหล่านี้พบได้ทั่วไปในเรือนเกาะยอ เป็นต้น⁹

ด้วยเหตุที่ภูมิอากาศ ที่มีฝนตกชุก และมีฤดูกาลที่ทำให้ไม่ชัดเจนในเรื่องของทรัพยากรน้ำ การพึ่งพาสังค์คีเพื่ออำนวยความสะดวกจึงหาใช้ความจำเป็นมากมายนัก สังคมพุทธศาสนาในภาคใต้เมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่นๆ แต่การปฏิบัติพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้า และสังค์คีสิทธิ์กระทำโดยเป็นการสืบทอดความเชื่อมาแต่โบราณเป็นส่วนมาก ซึ่งพิธีกรรมที่สืบทอดต่อกันมากก็อาจจะเป็นพิธีกรรมที่ชนชาติแรกๆ ของประวัติศาสตร์บนเกาะยอ เป็นผู้นำเข้ามาจากปัจจัยในการติดต่อสัมพันธ์กัน

2.2 ประวัติศาสตร์ของพื้นที่

2.2.1 การอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาของกลุ่มชนที่มีอยู่ในเกาะยอ

ชุมชนโบราณ-อาณาจักรศรีวิชัย

ชุมชนในภาคใต้รวมถึงเกาะยอ มีหลายชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ราบ และเป็นชุมชนกสิกรรม-โลหกรรม ชุมชนเหล่านี้กระจายอยู่ทั้งฝั่งตะวันตก และตะวันออกตั้งอยู่ตามแนวลำน้ำบนพื้นที่ราบ ทั้งที่อยู่ลึกเข้าไปในตอนกลางภาค หรืออยู่ไม่ห่างไกลจากฝั่งทะเลมากนัก หรืออยู่ใกล้กับชายฝั่งทะเลซึ่งมีแนวภูเขาเป็นที่กำบังลม แต่ยังไม่ตั้งถิ่นฐานบนสันทรายทางฝั่งตะวันออก ด้วยเหตุที่ว่าในช่วงสมัยนี้ระดับน้ำทะเลขึ้นสูง สันทรายยังจมอยู่ใต้น้ำ

ในช่วงนี้ชุมชนในภาคใต้มีวิถีการดำเนินชีวิตที่แบ่งได้เป็นแบบต่างๆดังนี้

1. ชุมชนที่มีผลผลิตกสิกรรมเป็นฐานขณะเดียวกันก็ประกอบกิจการเมืองท่าที่จัดตั้งขึ้นเอง ติดต่อกับกลุ่มชนอื่นที่เดินทางจากดินแดนโพ้นทะเลไปด้วย ผลจากการติดต่อทางการค้าโพ้นทะเล ทำให้ให้เกิดการติดต่อกับเอเชียกลาง และอินเดียในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ

⁹ อนุรักษ์รัตน์ น้อยเสงี่ยม. การศึกษาสัดส่วนเรือนมงคลสูตร ตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลา. หน้าจั่ว 2(กรกฎาคม 2547). (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2547), หน้า 54.

2. ชุมชนที่ค้าขายแลกเปลี่ยนกับกลุ่มชนอื่นที่เดินทางจากดินแดนโพ้นทะเลอย่างจริงจัง
3. ชุมชนชาวถ้ำ ที่ดำรงชีวิตตามแบบเดิม แต่เป็นผู้หาของป่ามาสนับสนุนชุมชนที่มีเมืองท่า
4. ชุมชนชาวน้ำที่ติดต่อกับชุมชนที่ตั้งเมืองท่า
5. ชุมชนชาวถ้ำ ที่ไม่ติดต่อกับสัมพันธ์กับชุมชนเมืองท่า
6. ชุมชนชาวน้ำ ที่ไม่ติดต่อกับสัมพันธ์กับชุมชนเมืองท่า¹⁰

ช่วงอาณาจักรศรีวิชัย (ราวพุทธศตวรรษที่ 5-18)

อาณาจักรศรีวิชัยสถาปนาศูนย์กลางอำนาจเลือนลงมาที่ภาคใต้ตอนล่าง บริเวณสงขลา-รัฐเคดะห์ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกันและกัน เกิดชุมชนชาวมุสลิมรุ่งเรืองขึ้นที่ภาคใต้ฝั่งตะวันออก วัฒนธรรมพุทธศาสนาฝ่ายมหายานจากภาคใต้ ได้เข้าไปประดิษฐานพร้อมกับการจัดตั้งชุมชนพุทธศาสนาขึ้นในรัฐทมิฬนาฑูของอินเดียตอนใต้¹¹

ต่อมาทางฝั่งตะวันออก เป็นช่วงที่รุ่งเรืองของเมืองสทิงพระ สงขลาเป็นทั้งเมืองศูนย์กลางการปกครองเมืองน้อยใหญ่ในคาบสมุทรมุขทิงพระ และเมืองท่าค้าขาย มีการติดต่อกับจีน และกัมพูชา เกิดแหล่งอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาที่แหล่งชุมชนปะโอ ส่งเป็นสินค้าออกไปขายไกลถึง อินโดนีเซีย ศรีลังกา ฟิลิปปินส์ และญี่ปุ่น คนในภาคใต้สัมพันธ์ติดต่อกับเขมร และมอญมากขึ้น ทั้ง 2 ภาษานี้เป็นที่นิยมในการบันทึกเรื่องราวของชุมชนและศาสนา ให้อิทธิพลต่อภาษาปากกันได้ และให้อิทธิพลศิลปกรรมในพุทธศาสนารวมทั้งคตินิยมทางพุทธศาสนาฝ่ายมหายานที่รุ่งเรืองขึ้นอีกครั้ง¹²

นอกเหนือจากหลักฐานทางโบราณวัตถุ และจารึกแล้ว หลักฐานการรับวัฒนธรรม เช่น ระบบการนับปีที่มีตัวสัตว์กำกับซึ่งแพร่หลายอยู่ในพื้นที่นี้ก่อน และเป็นไปได้ว่า ได้ให้อิทธิพลต่อการกำหนดวิธีการตั้งเมืองตามหลักโหราศาสตร์ที่เรียกว่า เมืองสิบสองนักษัตรที่มีรูปตัวสัตว์กำกับของพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช ที่นำมาสู่ภาคใต้¹³

ช่วงกรุงศรีอยุธยา(ราวพุทธศักราช 1893-2310)

ภาคใต้เข้ามาอยู่ในขอบเขตอิทธิพลของกรุงศรีอยุธยาซึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครองของกลุ่มชนที่พูดภาษาไทย พ่อค้า และนักการศาสนามุสลิมเพิ่มจำนวนมากขึ้นในตอนเหนือของมาเลเซีย และภาคใต้ตอนล่าง

¹⁰ อมรา ศรีสุชาติ. สายรากภาคใต้ : ภูมิลักษณะ ภูมิลักษณะ จิตลักษณะ. (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2544), หน้า 62.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9-12.

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 13-14.

¹³ เรื่องเดียวกัน: หน้า 194.

มีทั้งที่มาจากประเทศมุสลิมที่เป็นอาหรับโดยตรง และที่เคลื่อนย้ายจากสุมาตรา ชาว ชี้นำ พราหมณ์มีทั้งนักบวช และผู้ที่มีความรู้ในศาสนาฮินดูเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ปะปนอยู่ในภาคใต้ ตอนบน และตอนกลาง

ภาคใต้ตอนล่าง ประชาชนส่วนใหญ่ที่เคยนับถือพุทธศาสนาฝ่ายมหายานเริ่มหันไป นับถือศาสนาอิสลามตามผู้ปกครอง บางส่วนเปลี่ยนมานับถือพุทธศาสนาแบบเถรวาทที่แผ่ ขยายลงมาจากนครศรีธรรมราช และสงขลา

ต่อมามีการรุกรานจากการขึ้นมาปล้นโจมตี เผาวัด เผาเมืองของพวกสลัดทางเรือ ผู้คนแตกหนีละทิ้งชุมชนเมือง ไปอยู่ป่าเสียมาก แต่ด้วยเหตุที่ว่าพระสงฆ์จากภาคใต้ เข้าไป อยู่ในกรุงศรีอยุธยา และเป็นที่ยอมรับนับถืออย่างสูง เป็นผู้ผลักดันให้เกิดการรื้อฟื้นระบบ กัลปนาลุ่มทะเลสาบสงขลาขึ้นมาอีกครั้ง ต่อมาจึงได้รื้อฟื้นระบบกัลปนา เพื่อเรียกคนให้เข้า มาตั้งถิ่นฐานในชุมชนเมือง ¹⁴

ช่วงสมัยกรุงธนบุรี(พ.ศ. 2312)-ปัจจุบัน

ชาวจีนที่เดินทางเข้ามาค้าขายจำนวนหนึ่งได้เดินทางกลับประเทศจีน หากแต่ชาว จีนบางกลุ่มโดยเฉพาะชาวจีนจากมณฑลฟูเกี้ยน ซึ่งเป็นชาวจีนฮกเกี้ยนได้อพยพเข้ามาตั้ง ถิ่นฐานบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาบริเวณปากทะเลสาบสงขลา เริ่มมีบทบาทเป็นเมือง ทำทางการค้ากับประเทศบริเวณแหลมมลายู

เพื่อสนับสนุนระบบเครือข่ายการค้า จึงเกิดนโยบายการให้คนต่างชาติที่มีความ เชี่ยวชาญทางการค้า และการตั้งเมืองทำไปตั้งบ้านเมือง ตัวอย่างเช่น ดะโต๊ะโกมอลล์ มุสลิมได้ไปตั้งเมืองและปกครองเมืองสิงขระ(สงขลา) ชาวญี่ปุ่น และพระยารามเดโช มุสลิม ไปปกครองเมืองนครศรีธรรมราช ในช่วงศตวรรษนี้มีการฟื้นฟูระบบกัลปนา ¹⁵ ขึ้นรอบลุ่ม ทะเลสาบสงขลา ทำให้เกิดชุมชนกสิกรรม และเกษตรกรรมที่มีผลผลิตทางการเกษตรขนาดใหญ่ ขยายตัวขึ้นพร้อมๆกับการขยายตัวของชุมชนพุทธศาสนา และความมั่นคงของสถาบัน สงฆ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁴ อมรา ศรีสุชาติ. สายรากภาคใต้ : ภูมิลักษณะ ภูมิลักษณะ จิตลักษณะ. (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2544), หน้า 18.

¹⁵ กัลปนา มาจากภาษาสันสกฤตว่า กัลปนา แปลว่า เจาะจงให้ แปลว่า ที่ดินหรือสิ่งอื่น หรือส่วนที่ เจ้าของ(ผู้ทำบุญ)อุทิศให้แก่วัด หรือศาสนา หรือ แก่ผู้ตาย ประเพณีการอุทิศที่ดิน เพื่อกัลปนา เกิดขึ้นในคติ นิยมในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ก่อนฝ่ายหินยาน ในการให้ความหมายคตินิยมนี้ เช่นเดียวกับใน ศาสนาฮินดู ซึ่งการอุทิศถวายที่ดินตลอดจนผู้คนที่ดินให้กับเทวาลัย ก็เรียก กัลปนา

¹⁶ อมรา ศรีสุชาติ. สายรากภาคใต้ : ภูมิลักษณะ ภูมิลักษณะ จิตลักษณะ. (กรุงเทพฯ: สำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2544), หน้า 62.

ระบบกลไกทำให้เกิดการทำนุบำรุง และสร้างวัดขึ้นมากมายรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา แนวความคิดนี้ได้ตรึงให้ชุมชนชาวพุทธเข้มแข็ง ไม่เปลี่ยนแปลงไปนับถือศาสนาอิสลามตามผู้ปกครองเมืองที่เป็นมุสลิมซึ่งรายละเอียดจะได้กล่าวถึงในหัวข้อต่อไป¹⁶

ชนต่างแดนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคใต้ ที่มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงทางความคิด-ความเชื่อ หรือนำความคิด-ความเชื่อใหม่เข้ามาสู่ภาคใต้รวมถึงเกาะยอที่ได้รับอิทธิพลจากการเข้ามาตั้งถิ่นฐาน นอกจากผู้คนที่มาจากอินเดีย ศรีลังกา ชวา และอาหรับแล้ว ยังมีชาวจีน ที่แม้ว่าจะเข้ามาติดต่อกับชายกับคนในภาคใต้มาตั้งแต่สมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ และดำเนินต่อกันเรื่อยมา กลุ่มชนชาวจีนที่มีบทบาทต่อการเผยแพร่แนวความคิด-ความเชื่อแบบจีน

ชุมชนภาคใต้มีพื้นฐานภูมิปัญญา และพัฒนาการทางเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามาก่อนแล้ว มีการติดต่อกับอินเดียเป็นเหตุที่มีการรับเอาวัฒนธรรม แต่มีการใช้เวลาในการพิจารณาเลือกรับและปรับปรุงให้อยู่หลายศตวรรษ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 5-6 มีการใช้ตัวอักษรภาษาของต่างแดน (พราหมี / สันสกฤต - ปรากฤต) เป็นสื่อทางการค้า และความเชื่อ

มีการแบ่งคนเป็น 3 กลุ่มตามวิถีการดำรงชีวิต ได้แก่ **คนเมือง** อยู่ในชุมชนเกษตรกรรม การค้า และระบบการเมือง เป็นชนส่วนใหญ่ **ชนเผ่าพัฒนา** อยู่ในพื้นที่ตอนในของป่าป้อนให้กับคนเมือง มีการติดต่อสัมพันธ์กับ **ชนเผ่าชาวป่า** สืบทอดวิถีชีวิตแบบคนก่อนประวัติศาสตร์ ไม่มีการสมาคมกันกับ คนเมือง และชนเผ่าพัฒนา นอกจากนี้ยังมีคนต่างชาติเข้ามาประกอบกิจการค้า และตั้งถิ่นฐาน เช่น พวกช่างทำทองชาวทมิฬจากอินเดียใต้ ซึ่งเป็นสาเหตุของการพัฒนาแนวความคิดและคติความเชื่อในเวลาต่อมา อินเดีย ซึ่งรักษาความเป็นเจ้าทะเลในการติดต่อกับชายกับภาคใต้ในช่วงเวลานี้ ด้วยเหตุที่ว่าอยู่ใกล้กว่าและได้วางรากฐานระบบการค้าแบบเครือข่ายเดียวกันกับที่ต่างๆ ในอินเดีย ศรีลังกา และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้สำเร็จ

ระบบการค้าของเมืองทำเป็นระบบและยังอยู่ในเครือข่ายเมืองที่สัมพันธ์กับอินเดีย เริ่มมีการติดต่อกับประเทศทางตะวันออกเฉียงกลาง(อาหรับ) เริ่มมีการประดิษฐ์ศาสนาจากอินเดียทั้งพุทธศาสนา และศาสนาฮินดูทั้งสองฝั่ง ซึ่งอาจไม่ปรากฏชัดเจนในศาสนสถาน แต่ตัวบ่งชี้ความชัดเจนคือ ศาสนวัตถุเป็นประจักษ์พยาน น่าจะเป็นเรื่องของ การยอมรับ และพัฒนาการทางการก่อสร้าง

การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวทมิฬจากอินเดียใต้ในช่วงครึ่งหลัง ทำให้เกิดชุมชนในแหล่งเมืองท่าทางฝั่งตะวันตก ส่งผลต่อมาก็คือ เกิดเมืองท่าคู่แฝดของสองฝั่งทะเล มีการติดต่อโดยใช้เส้นทางลัดข้ามคาบสมุทรมลายูภาคใต้ มีระบบการค้าเมืองท่า คลังสินค้าแบบพ่อค้า

คนกลางในการค้าขายระหว่าง อินเดีย, อาหรับในทางตะวันตก กับ จีน ทางตะวันออก โดยในภาคใต้เองไม่ต้องออกเรือสินค้าไปค้าขายเอง

จากประวัติศาสตร์ทางการอพยพผู้คนที่มาพร้อมกับความเชื่อ สรุปได้ว่า ชาวเกาะยอเป็นชนชาติลูกผสมพวกจีนและอินเดียเหนือมาตั้งถิ่นฐานแล้วเกิดลูกผสมของชนเมืองที่พัฒนามาจากชาวป่าและชาวน้ำ ซึ่งสังเกตได้จากลักษณะกายภาพของร่างกายและที่ น่าสนใจอีกประการคือ คติความเชื่อและ ศาสนาพุทธ ผสมผสานกับพิธีกรรมของพราหมณ์ คาดว่าจากการติดต่อของจีนและอินเดียถ่ายทอดมาและ โดดเด่นกว่า อิทธิพลความเชื่อของ ศาสนาอิสลาม ซึ่งสอดคล้องกับชุมชนสังคมสภิงพระในสมัยก่อน ที่อิทธิพลของศาสนาพุทธ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวบ้านมากกว่าอิทธิพลของศาสนาอื่น ๆ เช่น ศาสนาอิสลาม

จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่า 2-3 ชั่วอายุคนที่ผ่านมา ก่อนนี้ คนเกาะยอ ส่วนใหญ่เป็นจีนฮกเกี้ยนอพยพมาซึ่งก็สอดคล้องกับหนังสือหลายๆเล่ม จีนเริ่มต้นชุมชนบน เกาะขึ้นที่บ้านนาถื่น ได้เมียคนไทยพากันทำสวน ปลูกฝ้าย ปลูกครามย้อมผ้าตามถนัด¹⁷

2.3 สภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม

เกาะยอโบราณมีสภาพเป็นเกาะ ติดต่อกับสังคมภายนอกลำบาก เลี้ยงตัวเองได้ ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ได้ทุนมีสาวทอผ้าหูกยาสมนุไพรหาง่าย สังคมจะปกครองกันเองซึ่งวิถีชีวิต ดังกล่าวแทบไม่มีความจำเป็นในการติดต่อกับชุมชนโดยรอบ อีกทั้งลักษณะนิสัยของชายใต้เอง เมื่อไม่จำเป็นแล้วก็ไม่ต้องคบค้าสมาคมกับชุมชนอื่น แต่การติดต่อสัมพันธ์น่าจะเริ่มจากชุมชน โดยรอบที่เข้ามาเพื่อแสวงหา ทรัพยากรและขยายอำนาจมากกว่า

การประกอบอาชีพของคนในพื้นที่เกาะยอสมัยก่อนเป็นการทำเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวแบบเพียงพอกับความต้องการเป็นอาชีพที่สัมพันธ์กับธรรมชาติของทรัพยากรที่มีอยู่บน เกาะยอเช่น การทำสวนผลไม้ การทำการประมง การทอผ้า(ผ้าทอเกาะยอ) การทำกระเบื้อง เก็บ ของป่าไปแลก

กระเบื้องดินเผาเกาะยอ

เกาะยอทำกระเบื้องหลายแบบจนมีการพูดเป็นคำคล้องจองต่อกันมาว่า "สิ่งที่ทำหม้อ เกาะยอทำอ่าง หัวเขาค้าโพพาง บ่ออย่างชายเคย" กระเบื้องเกาะยอมีหลายแบบ มีกระเบื้องหาง แหล่มงหลังคา กระเบื้องดินเชิงชาย กระเบื้องกาบกล้วย กระเบื้องอกไก่สันหลังคา อิฐมีหลาย ขนาดเรียกอิฐหน้าวัว และมีอ่างดินเผา ซึ่งเครื่องปั้นดินเผาของเกาะยอมีเอกลักษณ์คือ มีลายน้ำใน เนื้อเพราะเกิดจากการนำดินหลายๆที่มาผสมกัน ซึ่งกระเบื้องเกาะยอได้นำออกไปขายโดยขนส่ง เรือไปขายในเวียงทะเลสาบสงขลาแถบเมืองนครศรีธรรมราช พัทลุง และขายไปจนถึงเมืองตรัง

¹⁷ บัญชา เฉลิมชัยกิจ. ทะเลสาบสงขลา. (กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, 2543), หน้า 238.

ยะลา บัตตานี นราธิวาส มีชื่อเสียงโด่งดังไปถึงกลันตัน ตรัง กานู ปีนัง สิงคโปร์ ซึ่งให้เห็นว่าเป็นช่องทางหนึ่งในการรับเอาวัฒนธรรมเข้ามาสู่เกาะยอ

ภาพที่ 2-5 กระเบื้องดินเผาเกาะยอ

ในการทำเครื่องปั้นดินเผา มีหลักฐานทางโบราณคดียืนยันว่าชุมชนโบราณในบริเวณนี้เช่นฐานเตาเผาเครื่องปั้นดินเผา ที่เรียกกันว่า “เตาเผาโบราณปะโอ” เป็นเตาระบายความร้อนในแนวตั้งเป็นเตาเผาที่เป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นสินค้าออกของชุมชน อีกแห่งคือเตาเผาเครื่องปั้นดินเผาแบบพื้นเมืองที่บ้านสทิงหม้อ (อยู่บนคาบสมุทรสทิงพระห่างจากแหล่งเตาเผาโบราณปะโอไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ 10 กิโลเมตร ซึ่งยังคงรูปแบบการผลิตแบบโบราณไว้บ้างบางส่วน ซึ่งบ่งบอกได้ว่าวิถีชีวิตบนคาบสมุทรสทิงพระมีการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันซึ่งเกาะยอก็อยู่ในสภาพปัจจุบันเช่นเดียวกัน

การทำเครื่องปั้นดินเผาเกาะยอเป็นแขนงหนึ่งในการแสดงออกทางศิลปวัตถุ ชาวบ้านเกาะยอสร้างสรรค์ขึ้นโดยอ้างอิงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอก การทำเครื่องปั้นดินเผาอาทิ การปั้นหม้อก็เช่นกัน สิ่งแวดล้อมดังกล่าวได้ไปสอดแทรกอยู่ในจิตวิญญาณของชาวเกาะยอ และสร้างสรรค์ให้ออกมามีร่องรอยของธรรมชาติที่เป็นฉากล้อมอยู่¹⁸

การขึ้นรูปด้วยแป้นหมุนสัญลักษณ์ที่เกิดขึ้นถือเป็นมรดก การปั้นแกนหมุนเป็นการกระจายออกในทิศทางต่างๆ อีกทั้งมีแกนที่สำคัญอีกแกนคือแกนที่ขึ้นสู่เบื้องบน เปรียบดินเป็นดังกายที่จะเข้าสู่ภาวะสมบูรณ์ ดังนั้นความสัมพันธ์ของการปั้นหม้อกับมนุษย์เมื่อเป็นดังนี้ มนุษย์สร้างสรรค์จากจิตที่มีความสงบนิ่งให้แก่นั้นขับเคลื่อนดินซึ่งเป็นเปรียบเป็นกาย ให้เป็นภาชนะที่มีความสวยงามสมบูรณ์ ดังเช่นการปั้นแกนแป้นหมุนหากทำด้วยจิตที่สงบพร้อมมือที่ขับเคลื่อนภาชนะที่ได้ก็จะได้สวยงามเปรียบกับการขับเคลื่อนของจิตและกายหากเป็นไปด้วยกันอย่างสอดคล้องก็จะเกิดความสมบูรณ์ในชีวิต

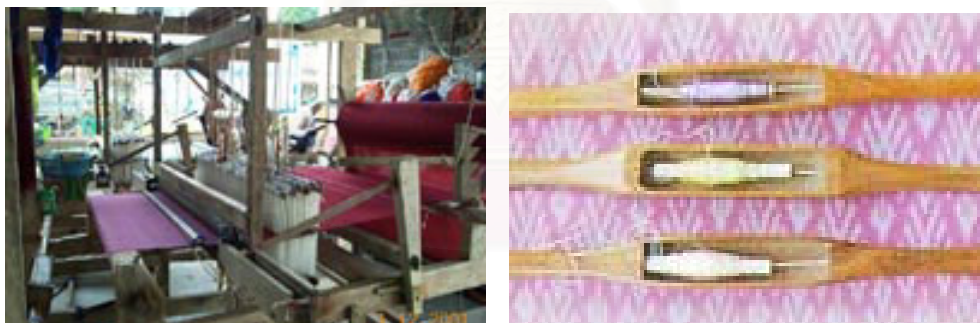
¹⁸ สุภาคย์ อินทองคง. การทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านสทิงหม้อ. (สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา, 2524), หน้า 145.

ผ้าทอเกาะยอ

จากการบอกเล่าสืบต่อกันมาจากผู้เฒ่าผู้แก่ได้ความว่า การทอผ้าของเกาะยอมี มาตั้งแต่ ประเทศสยามมีกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี โดยในระยะแรกการทอผ้าจะใช้กี่มือ (เครื่องทอผ้า) ในการทอและด้วยความที่ทอใช้กันในครัวเรือน หรือเพื่อแจกจ่ายให้ญาติมิตร จึงทำให้ผ้าที่ทอออกมา เป็นผ้าพื้นเรียบไม่มีลวดลายอะไร

ผ้าทอเกาะยอเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบด้วยการตกแต่งผ้าทอให้มีลวดลาย โดยมีการ ทอยกดอก ในช่วงปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาเมื่อมีการติดต่อกับค้าขายกับต่างประเทศ แต่แล้วความ รุ่งเรืองของผ้าทอเกาะยอต้องหยุดชะงักลงในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากติดต่อกับคน ภายนอกของเกาะยอต้องใช้เรือใบหรือเรือแจวเป็นหลัก เมื่อเกิดสงครามขึ้น การค้ากับต่างชาติที่ เคยคึกคักก็กลับซบเซา เพราะไม่มีเรือสินค้าเข้ามาจอดซื้อขายของกันอีก

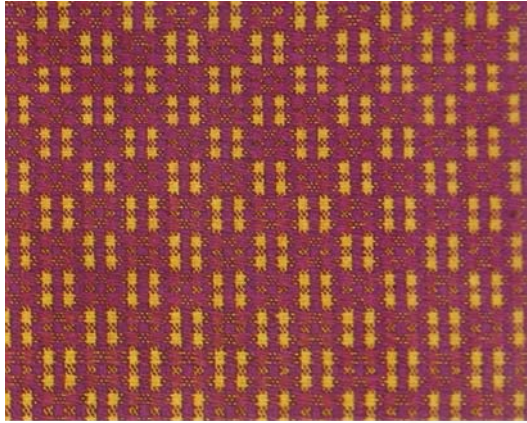
แต่แล้วผ้าทอเกาะยอมาถึงจุดเปลี่ยนอีกครั้ง เมื่อกรรมการเมืองสงขลาหันมาให้ความสำคัญ ในการพัฒนาผ้าทอเกาะยอ จึงมีการติดต่อขอครูชาวจีนจากเมืองเซียงไฮ้ 2 คน คือ นายฮี้สู่น และ นายฟุดดินมาสอนวิธีการทอผ้า ด้วยกี่กระตุก (เครื่องทอผ้าที่มีอยู่ในปัจจุบัน) เป็นครั้งแรกบนเกาะ ยอ ได้ใช้สถานที่ของวัดแหลมพ้อ เป็นโรงเรียนแล้วชาวเกาะยอก็ใช้กี่กระตุกแทนที่ทำยากกว่าแถม ยังต้องเสียเวลาในการทำงานมากกว่าไปตั้งนั้น นายฮี้สู่นก็กลายเป็นปรมาจารย์ทางด้านการทอ ผ้าเกาะยอ ที่ลูกหลานชาวเกาะยอให้ความเคารพนับถือสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน¹⁹

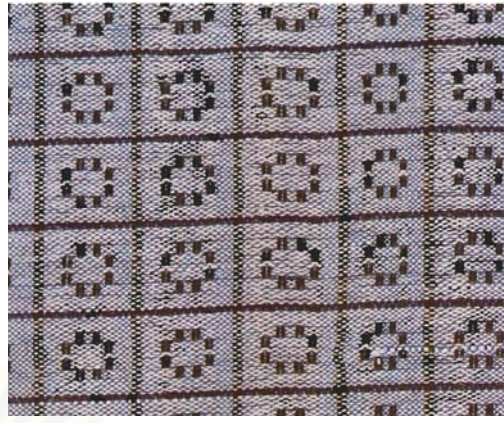
ภาพที่ 2-6 หูกทอผ้าและกระสวยทอผ้า

ลายผ้าทอเกาะยอเป็นการสืบทอดวิธีการและศิลปะมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งลวดลายที่ปรากฏ บนผ้าทอก็น่าจะเป็นลวดลายที่มีความสัมพันธ์และได้แรงบันดาลใจมาจากวิถีชีวิตและเป็นการ เปรียบเทียบ ล้อเลียนจากธรรมชาติ ในนั้นก็มียลลภาพหลายลวดลายที่มีความสัมพันธ์กับคติของ จักรวาลวิทยา เห็นได้จากการแผ่ขยายสู่ทิศทาง ซึ่งออกมาจากศูนย์กลางและจะเห็นหลายๆ จุด ศูนย์กลางในนั้นเป็นภาพจำลองของการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องภายในปริมาตรของผืนผ้า นั้นเอง

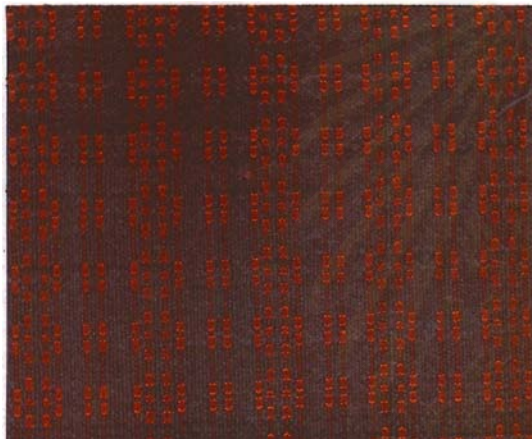
¹⁹ <http://www.butthun.com/bin/kohyor/goods/history>

ลายราชวัตรเต็มดอก

ลายดอกพิกุล

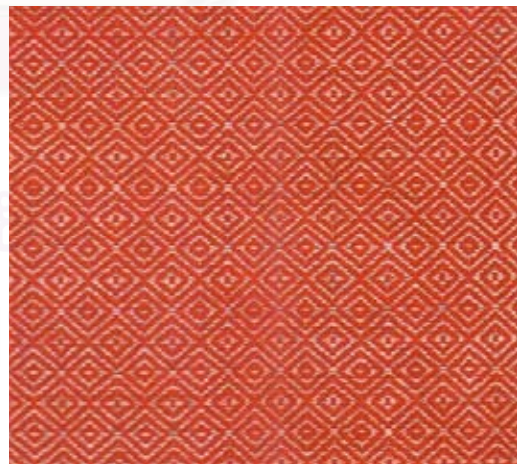
ลายดอกพิกุลผสมไหม

ลายดอกผกากรอง

ลายลูกแก้ว

ลายเทพนม

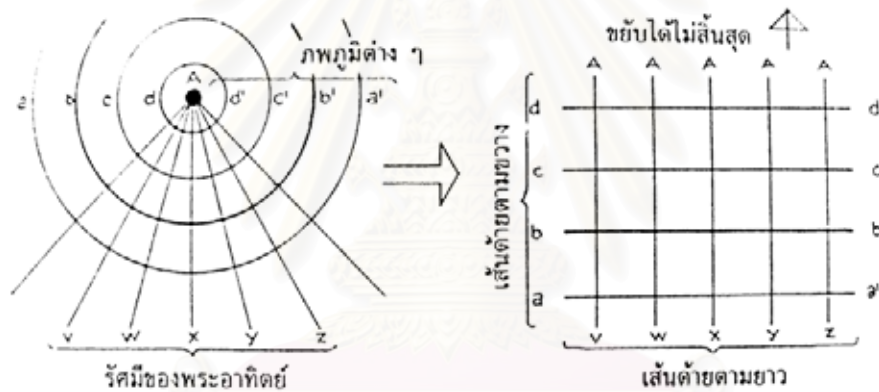
ภาพที่ 2-7 ตัวอย่างลวดลายต่างๆของผ้าทอผ้าเกาะยอ²⁰

²⁰ ชูดา จิตพิทักษ์. กรรกฎาคม-ธันวาคม. ผ้าทอเกาะยอ. วารสารสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีที่ 16 เล่มที่ 2 (กรรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ.2527), หน้า 1-18.

เอเดรียน สนอดกราส ชี้ให้เห็นถึงความหมายที่ปรากฏอยู่ในการทำผ้าทอว่ามีเกี่ยวข้องกับ การสร้างจักรวาลกล่าวคือ สัญลักษณ์ของตาข่ายที่ปรากฏในการทอผ้า การทอผ้าก็คือการจำลอง การสร้างจักรวาล โลกแห่งอวกาศและกาลเวลาถูกทอขึ้นจากเส้นด้ายแห่งลมปราณ ในคัมภีร์พระ เวท ฟัน้องทั้งสองนางคือ ราตรีและรุ่งทิวาเป็นผู้ทอสายใยแห่งกาลเวลา ดังข้อความว่า “ช่างทอผ้า 2 คน ร่วมใจกันปั่นด้ายอย่างมีความสุข”

การเคลื่อนไหวไปมาของกระสวยบนหูกทอผ้าแห่งจักรวาลเป็นการสลับกันระหว่างชีวิตกับความ ตาย หรือของการเข้าสู่และการจากไปแห่งภพไม่ว่าจะเป็นของคนหรือของโลก เป็นการสลับกันของ การหายใจเข้าและการหายใจออกในจักรวาล เป็นจังหวะการเคลื่อนที่และจังหวะการเปลี่ยนแปลง ทั้งในจักรวาลและในปัจเจกบุคคล

เส้นด้ายแนวตั้งเป็นรัศมีที่คงที่ไม่เปลี่ยนแปลง และเป็นรัศมีที่เป็นหลักซึ่งมีจุดตั้งต้นจาก ศูนย์กลางจักรวาล ผ่านทิวภพภูมิต่างๆ ส่วนเส้นด้ายแนวขวางนั้นเป็นภพภูมิต่างๆเอง คือเป็นการ ประยุกต์แบบชั่วคราวและเปลี่ยนแปลงได้ขณะที่เราใช้หลักดังกล่าวกับภาวะอย่างใดอย่างหนึ่ง²¹

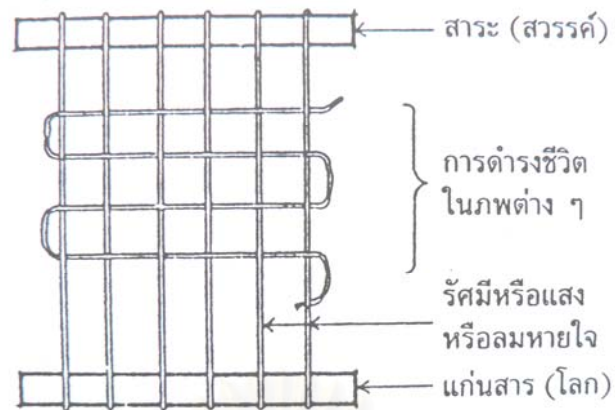
ภาพที่ 2-8 การผสมกลมกลืนของสัญลักษณ์พระอาทิตย์กับหูกทอผ้า²²

หูกทอผ้าเปรียบได้กับสากลจักรวาล รัศมีที่เหมือนเส้นด้ายแนวตั้งก็คือเสาแกนของจักรวาล สำหรับรัศมีด้านล่างเปรียบเสมือนเสาแกนโลกหรือในแง่ของสัญลักษณ์อีกนัยหนึ่งก็คือ รัศมี ด้านบนเปรียบได้กับสวรรค์ รัศมีด้านล่างเป็นพื้นภพภูมิต่างๆ เส้นด้ายแนวขวางคือภูมิของสิ่งมีชีวิตชั้น ต่างๆ ส่วนเส้นด้ายแนวตั้งเป็นรัศมีแห่งแสงสว่างหรือลมปราณแห่งชีวิต ซึ่งเชื่อมหลักของจักรวาล ส่วนบนและส่วนล่างเข้าด้วยกัน จากการใช้รัศมีด้านข้างที่ค้ำยันช่วยยึดส่วนต่างๆไว้ทำให้หูกทอผ้า มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ล้อมรอบตาข่ายที่มีเส้นด้ายไขว้สอดสลับกัน ซึ่งเป็นรูปแบบ โดยเฉพาะของมณฑล²³

²¹ เอเดรียน สนอดกราส. *The Symbolism of The Stupa*. แปลโดย ภักทพร สิริภาณูจน ประคอง เจริญจิตกรรม, ชลธิชา บำรุงรักษ์, พันทิพา บุรณมาตร์, ชิตยา สมถพันธ์, ตระการ กัลชาณันท์ และบุญจิรา ถึงสุข. (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 110-112.

²² เรื่องเดียวกัน: หน้า 110.

²³ เรื่องเดียวกัน: หน้า 110.

ภาพที่ 2-9 หูกทอผ้าเป็นภาพสัญลักษณ์ของจักรวาล

2.4 สรุปเนื้อหาบทที่ 2

สภาพภูมิศาสตร์เกาะยอเป็นเกาะซึ่งได้รับอิทธิพลทางเศรษฐกิจ และสังคมที่มาจากแหล่งต่างๆ ทั้งที่เป็นวัฒนธรรมจากชุมชนรอบๆเกาะคือ ชุมชนโบราณปะโอ ชุมชนโบราณสทิงพระ ชุมชนโบราณพะโคะ และจากการติดต่อกับระบบการค้ากับอินเดียและจีน รวมทั้งยังมีการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาตั้งรกรากบนเกาะ ระบบความเชื่อและวัฒนธรรมก็เข้ามาพร้อมกับระบบเศรษฐกิจซึ่งก็คือ ระบบทางความคิด คติความเชื่อ ศาสนา และหล่อหลอมบูรณาการร่วมกันจนมาเป็นคติความเชื่อเฉพาะของเกาะยอในคติแบบมงคลสูตรโดยมีคติจักรวาลวิทยาทางพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญ ซึ่งปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของชุมชน และสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่นั้น อาทิ การทอผ้า การขูดพัง(การขูดบ่อน้ำ) การทำกระเบื้อง ซึ่งแฝงไว้ซึ่งคติจักรวาลวิทยาในรูปแบบของสัญลักษณ์อย่างแยบยล ดังจะได้กล่าวในรายละเอียดในบทต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิวัฒนาการทางวิถีชีวิต วิธีการดำเนินชีวิต ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี

วิวัฒนาการของระบบความคิดของชุมชนสืบเนื่องมาจากสภาพการปรับเปลี่ยนทางสังคม ดังที่กล่าวไว้ในบทที่แล้ว ผสมผสานกับความหลากหลายทางความเชื่อ วัฒนธรรมทั้งที่เป็นของเดิม และที่เกิดจากการถ่ายทอดตามกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ดังนั้นจะพบการทับซ้อนกันของ วัฒนธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าไปสู่การบูรณาการทางแนวความคิด ที่ชุมชนจะนำไปปรับใช้ หรือ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะปรากฏได้ในองค์ประกอบของสังคมอาทิเช่น ศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี เป็นต้น

3.1 ศาสนา และความเชื่อ

จากประวัติศาสตร์ของพื้นที่ที่มีการอพยพเข้ามาของผู้คนที่หลากหลาย มีพ่อค้าจากอินเดีย และพ่อค้าจากเมดิเตอร์เรเนียนได้เดินทางเข้ามาติดต่อกับชายฝั่ง ซึ่งเป็นกรนำเอาคติความเชื่อของ ศาสนาฮินดู(พราหมณ์) และพุทธศาสนาเข้ามาด้วย ทั้งยังมีการรักษาคติความเชื่อดั้งเดิมที่สืบทอด มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์คือความเชื่อในเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในธรรมชาติ และอำนาจ นอกเหนือธรรมชาติ แต่ที่ปรากฏชัดเจนและมีความใกล้เคียงกับคติความเชื่อของศาสนาฮินดู (พราหมณ์) และพุทธศาสนาก็คือ ความคติความเชื่อเรื่องชีวิต ที่ต้องการแสวงหาความอุดม สมบูรณ์ โดยที่สัมพันธ์กับพิธีกรรมที่ใช้เครื่องเพศของเพศชาย และหญิงเป็นสื่อในการประกอบพิธี

ก่อนที่จะมีการเลือกรับเอาพุทธศาสนา กับ ศาสนาฮินดู(พราหมณ์) มีการผสมผสานระหว่าง คติความเชื่อเกี่ยวกับความตาย กับศาสนาพุทธและศาสนาฮินดู(พราหมณ์) ที่เพิ่งเข้ามาใหม่ เกิด การปรับตัวของความเชื่อเช่น มีการปลุกฝังผู้คนไม่ให้ยึดติดกับร่าง และเชื่อในเรื่องของจิต วิญญาณที่มีอยู่ในร่างเป็นพื้นฐานความเชื่อที่เข้ากันได้กับหลักพุทธศาสนา และศาสนาฮินดู (พราหมณ์) ซึ่งก็พอดีไปสอดคล้องกับปรัชญาที่ว่า ไม่ยึดติดกับร่างกายเช่นกัน

คนภาคใต้นับถือศาสนาพุทธ และศาสนาฮินดู(พราหมณ์) ด้วยความศรัทธา และมีการ ประพฤติปฏิบัติอย่างเข้มแข็ง มีการสร้างรูปเคารพตามคตินิยม มีเทวาลัยประดิษฐานรูปเคารพใน ศาสนาฮินดูทั้งไศวนิกาย และไวษณพนิกาย ส่วนพุทธศาสนา มีนิกายมหาสังฆิกะ มีการสร้างสถูป พระพิมพ์ และมีการนับถือตันโพธิ์ด้วย

ลัทธิวัชรตันตระยานเข้ามา ทำให้เกิดตัวเชื่อมความเชื่อของศาสนาฮินดู ซึ่งน่าจะมีอิทธิพล ต่อแนวคิดในเรื่องของมณฑลเช่นเดียวกับพุทธศาสนาฝ่ายมหายานเข้ามาผนึกแน่น รวมกับความ เชื่อพุทธศาสนามหายานมีการเอาเทพเจ้าต่างๆ ของศาสนาฮินดู และเทวาลัยของเทพเจ้าเหล่านั้น มาเป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธรูปที่ยังนำเข้ามาไว้ในพิธีกรรมของพุทธศาสนาด้วย โดยมีการ

ชุดพบหลักฐานทางโบราณคดีเป็นประติมากรรมสำริด ในลักษณะที่เป็นศิลปกรรมของพุทธศาสนา ฝ่ายมหายานแบบตันตระในแหล่งโบราณคดีบนคาบสมุทรสทิงพระหลายแห่งด้วยกัน ศรีศักร วัลลิโภดม ให้ความเห็นว่า ภาคใต้แม้ว่าจะไม่พบการสร้างปราสาทและศาสนาที่ได้รับความนิยมพลขอมก็ตาม แต่ก็พบโบราณวัตถุที่มีอิทธิพลขอมรวมทั้งจารึกขอมมิใช่น้อย¹

พุทธศานามหายานได้ผนวกเอาแนวคิดของพุทธศาสนาหินยานนิกายเถรวาท ศาสนาฮินดู ที่เป็นฐานเดิมเข้ามาเพื่อช่วยในการปกครอง คติความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีการสร้างรูปเคารพพระโพธิสัตว์ และรูปเคารพต่างๆ ตามแบบพุทธศานามหายาน คติความเชื่อตามลัทธิวัชรตันตระยาน ที่ผนวกเข้ากับไสยเวทในพิธีกรรม การสร้างศาสนสถานหรือรูปเคารพ ยังคงได้รับการปฏิบัติต่อเนื่อง และนิยมสร้างสถูปเจดีย์ขนาดใหญ่เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุเพื่อเป็นศูนย์รวมศรัทธา รื้อฟื้นคตินิยมการบูชาตันโพร้ การสร้างพระพุทธรูป และพระพุทธรูปตามคตินิยมแบบศรีลังกา

คนภาคใต้อย่างคงมีคติความเชื่อในการนับถือพระพุทธรูปศาสนาเถรวาท ศาสนาฮินดู ได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาอีกครั้งแต่เปลี่ยนสภาพไป โดยพราหมณ์จะรวมกันเพื่อระบบพิธีกรรมเพื่องานมงคล และพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ ไม่มีการสั่งสอนเผยแพร่ศาสนาตามหลักปรัชญาของศาสนาฮินดูอีก มีการผสมผสานกันทางพุทธ-พราหมณ์โดยมีการยอมรับการมีอยู่ของพราหมณ์ ในฐานะพิธีกรรม²

ศาสนาแต่ละศาสนาแต่ละนิกายในสมัยนั้นไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีการขัดแย้งของคนที่นับถือศาสนาต่างกัน มีแต่หลักฐานที่แสดงให้เห็นการช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างศาสนาที่ต่างกันใน เช่น การเกื้อกูลพราหมณ์ซึ่งเป็นนักบวชในศาสนาฮินดูของพุทธศาสนิกชนฝ่ายมหายาน และการยอมรับในความเชื่อของผู้เลื่อมใสศาสนาฮินดูโดยไม่รังเกียจ กีดกัน เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการยอมรับความเชื่อของชุมชน และเกิดการผสมผสานเปลี่ยนแปลงจนเกิดความเหมาะสม และมีการยอมรับความเชื่อที่ได้มีการพัฒนาโดยคนในชุมชนนั้นๆไปโดยปริยาย

3.2 วิถีชีวิต และวิถีการดำเนินชีวิตในสังคม

วิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ เป็นช่วงที่วัฒนธรรมภายในชุมชนเข้มแข็ง ถึงแม้ว่าจะมีวัฒนธรรมจากกลุ่มชนภายนอกเข้ามาผสมผสาน ชาวบ้านยึดมั่นในการบำเพ็ญบุญเพื่อเป็นพุทธบูชาแต่เพียงอย่างเดียว การคมนาคมใช้การสัญจรทางน้ำโดยอาศัยเรือพาย เรือแจว เรือประทุน ส่วนการแลกเปลี่ยนผลผลิตกับชุมชนอื่นใช้การแลกเปลี่ยนผลผลิตที่มีในแต่ละชุมชนแทนการซื้อขาย และได้มีการพัฒนามาใช้เงินตราในเวลาต่อมา

¹ ศรีศักร วัลลิโภดม. ความหมายพระบรมธาตุในอารยธรรมสยามประเทศ. พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2546), หน้า 66.

² อมรา ศรีสุชาติ. สลายจากภาคใต้: ภูมิลักษณะ ภูมิลักษณะ จิตลักษณะ. (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2544), หน้า 159-201.

การดำเนินชีวิตแบบกัลปนามีบทบาทในการรวมคนเข้าไว้ในชุมชนในรูปแบบเดียวกันโดยมีศาสนาเป็นศูนย์กลางของชุมชนโดยเฉพาะชุมชนพุทธศาสนาเถรวาทที่เข้มแข็งแถบพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระ ทำให้คนในพื้นที่นี้ เกิดความคิด-ความเชื่อในระบบการดูแลชุมชนด้วยการจัดการตนเองกลับไปสู่แนวคิดในการพึ่งพอใจที่จะอยู่กับชุมชนตัวเองโดยไม่พึ่งรัฐ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าทำให้เกิดการจัดการกับองค์ความรู้ของชุมชนกันเองในศาสตร์ต่างๆ เพราะขาดแคลนความรู้ทางตำราจากภาครัฐ³

โดยองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นก็นำเอาความรู้ที่คนในชุมชนนั้นคุ้นเคยมาใช้สื่อสารบอกเล่าเรื่องราว ซึ่งเรื่องราวที่จะเล่าเรื่องราวและนำมาดัดแปลงให้เป็นองค์ความรู้ต่างๆก็เกิดจากการนำคำสอนทางศาสนา พระไตรปิฎกที่เข้ามาพร้อมกับการอพยพย้ายถิ่นฐานของชนกลุ่มต่างๆ มาดัดแปลงเป็นเรื่องราวต่าง จะต่างก็การที่จะนำองค์ความรู้นั้นไปใช้สอนเรื่องราวใดๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตที่เรียบง่ายของชุมชนในขณะนั้น ดังนั้นความรู้ต่างๆที่เกิดขึ้นในยามนั้นจึงเป็นเรื่องที่มาจากพื้นฐานเดียวกันไปโดยปริยาย

การดำเนินชีวิตแบบกัลปนาทำให้เกิดการทำนุบำรุงและสร้างวัดขึ้นมากมายรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา ซึ่งวัดทำยอยกอยู่ในจำนวนนั้นด้วยเช่นกันเมื่อเทียบจากการสร้างวัดจากประวัติแนวความคิดนี้ได้จริงให้ความเชื่อทางพุทธศาสนาของชุมชนชาวพุทธเข้มแข็งและต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นก็เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่ไม่ใหญ่โตนักตอบสนองความศรัทธาอย่างเรียบง่ายตามสภาพความเป็นอยู่ของระบบสังคมแบบกัลปนา ขณะเดียวกันก็มีการพัฒนาแนวคิดจากการร่วมกันสร้างสถูปเจดีย์องค์ใหญ่เพื่อเป็นศูนย์กลางของศรัทธาและอำนาจมาเป็นการสร้างเจดีย์ขนาดไม่ใหญ่โตนัก เพื่อเป็นเครื่องแสดงออกถึงความศรัทธาเช่นเดียวกัน และเพื่อเป็นอนุสรณ์ในการประกอบภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง ไปจนถึงสร้างไว้สำหรับเป็นที่บรรจุอัฐิของผู้ล่วงลับเรียกกันในภาษาท้องถิ่นว่า “บัว” และถือเป็นหน้าที่สำคัญที่ลูกหลานจะต้องสร้างบัวให้กับผู้ล่วงลับไปแล้ว สะท้อนแนวความคิด-ความเชื่อที่ยังยึดอยู่กับความผูกพันกับคนที่ตายไปแล้วตามรูปแบบของความคิดดั้งเดิม ซึ่งไม่ใช่หลักพระพุทธรูปศาสนาที่แท้จริง อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่า ความคิด-ความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การเชื่อมต่อกับจิตวิญญาณของผู้ตายเหล่านี้ล้วนเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่ได้รับการเสริมสร้างด้วยลัทธิตันตระวัชรยานที่ยังคงมีอยู่ในชุมชน⁴

³ อมรา ศรีสุชาติ. สายรากภาคใต้ : ภูมิลักษณะ บุคลิก จิตลักษณะ. (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2544), หน้า 76.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 192.

การดำเนินชีวิตมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับธรรมชาติในลักษณะที่ได้รับการเกื้อกูลจากธรรมชาติอย่างเหลือล้นมาจากอดีต เพียงแค่เก็บเกี่ยวเอาทรัพยากรที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติมากินมาใช้เป็นปัจจัยพื้นฐานในการครองชีพ ซึ่งแค่นั้นเพียงพอแล้วสำหรับการมีชีวิตอยู่ คนจึงมีสถานะเป็นส่วนหนึ่งในธรรมชาติที่ยอมรับอิทธิพลของธรรมชาติแล้วปรับตัวที่จะเป็นไปได้อีก เห็นได้จากการปลูกเรือน การทำนาทำไร่ การประกอบอาหารและยา จากพืชพรรณธัญญาหารที่หาได้ในธรรมชาติ การกระทำการใดจึงเป็นไปในลักษณะเคารพธรรมชาติ จะทำการใดเพื่อการครองชีพก็จะนิยมขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องคุ้มครองธรรมชาติอยู่ เช่นพิธีกรรมขอป่า ที่เป็นพิธีกรรมที่ชาวบ้านทำขึ้นเพื่อขอที่เป็นป่ารกต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อเอาไม่มาปลูกบ้านเรือนและถางที่เพื่อทำกิน⁵

3.3 วัฒนธรรม ประเพณี

วัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้เป็นกลุ่มวัฒนธรรมที่มีองค์ประกอบทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และศาสนาซึ่งมีอิทธิพลสำคัญเป็นอย่างมาก ในการหล่อหลอมวัฒนธรรมให้มีเอกลักษณ์ที่เป็นของตนเอง โดยเฉพาะสภาพของสังคมของชาวไทยในเกาะยออยู่ในกลุ่มที่ดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้อิทธิพลของศาสนาพุทธผสมกับศาสนาพราหมณ์ นอกจากนี้ยังมีชาวไทยภาคใต้อีกกลุ่มหนึ่งซึ่งกระจายอยู่ทั่วไปคือ กลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งจะมีวิถีชีวิตสภาพสังคมและประเพณีวัฒนธรรมส่วนใหญ่ผสมกลมกลืนคล้ายกันกับชาวพุทธ แต่จะมีลักษณะและพิธีกรรมบางอย่างที่เป็นลักษณะเฉพาะของชาวไทยกลุ่มนี้

ลักษณะของประเพณีท้องถิ่นภาคใต้อันที่เหมือนกับภาคอื่นๆ เพราะภาคใต้เป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยจึงทำให้ประเพณีท้องถิ่นภาคใต้อาจมีลักษณะร่วมเหมือนกับภาคอื่นๆ ส่วนประเพณีเฉพาะของท้องถิ่นภาคใต้ เป็นประเพณีที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะภาคซึ่งแตกต่างจากประเพณีรวมหรือ ประเพณีหลักของของประชาชนทั่วประเทศ แม้ว่าจะมีบางส่วนที่คล้ายคลึงกัน แต่มีอีกหลายส่วนที่มีลักษณะแปลกแยก แตกต่างไปจากประเพณีในภาคอื่นๆของประเทศ ด้วยเป็นเพราะสภาพภูมิศาสตร์ หรือธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพ การติดต่อสัมพันธ์กับชาวต่างประเทศทำให้ชาวไทยภาคใต้อาจมีประเพณีบางอย่างที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะถิ่น ตามสภาพของกลุ่มชนส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัย ประเพณีเฉพาะท้องถิ่นภาคใต้ อาจแบ่งตามลักษณะของกลุ่มชนได้ 3 กลุ่มดังนี้⁶

1. ประเพณีชาวไทยพุทธ
2. ประเพณีชาวไทยเชื้อสายจีน
3. ประเพณีชาวไทยมุสลิม

⁵ เอกวิทย์ ณ ถลาง. ภูมิปัญญาทักษิณ. (กรุงเทพฯ: อมรินทร์, 2544), หน้า 124-125.

⁶ สมปราชญ์ อัมมะพันธ์. ประเพณีท้องถิ่นภาคใต้. (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2548), หน้า 8-9.

ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ให้ความสนใจที่ประเพณีชาวไทยพุทธซึ่งจะมีอิทธิพลต่อความเชื่อเรื่องคติจักรวาลในเรื่องนวมงคลสูตร

3.3.1 ประเพณีชักพระหรือลากพระ

ตามพุทธประวัติประเพณีลากพระโดยสังเขป คือ ตอนพระตถาคตเสด็จจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ลงไปสู่มนุษยโลก ทางบันไดแก้วอันเป็นทางสายกลาง(มีบันไดทองอยู่เบื้องขวา และบันไดเงินอยู่เบื้องซ้าย)อันหมายถึง มัชฌิมาปฏิปทา ตามพุทธประวัติว่าศรัทธาบันไดที่ทำท้าวเวทธีราชเนรมิตขึ้นจดยุ่ที่ยอดเขาพระสิเนรุราช อันเป็นที่ตั้งของดาวดึงส์ภิกขุเพิง บันไดจุดพื้น ณ ใกล้เคียงสังกัสสนคร พนมจึงเป็นสัญลักษณ์แทนเขาพระสิเนรุราชหรือเขาพระสุเมรุ ซึ่งการแสดงออกต่อประเพณีนี้ก็โดยการนำเอาพระพุทธรูปซึ่งส่วนใหญ่ มักจะเป็นพระพุทธรูปปางห้ามญาติ หรือปางห้ามมหาสมุทรที่ชาวท้องถิ่นในสมัยก่อนจะเรียกกันว่าพระลาก อัญเชิญขึ้นบนพนมพระ(บุษบก) แล้วการชักลากแห่แห่นไปตามที่ต่างๆในละแวกนั้นๆแต่ที่เรียกว่า เรือพระนั้นคงเป็นเพราะเกิดจากการชักพระกันในทางน้ำมาก่อน ต่อมามีการคมนาคมทางบกเข้ามาสู่ชุมชน จึงมีวิวัฒนาการรูปแบบประเพณีมาเป็นการชักพระทางบก เรือพระบกนิยมทำเป็นรูปพญานาค เป็นส่วนรองรับพนมพระ พญานาคเป็นเสมือนบันได เหล่านี้นำไปสู่วันเปิดโลกกล่าวคือทั้งพรหมโลก เทวโลก และมนุษยโลก ตลอดจนถึงนรกอเวจี

ภาพที่ 3-1 พนมพระในพิธีชักพระ ที่เป็นรูปจำลองของเขาพระสุเมรุ⁷

ซึ่งอิทธิพลของคติจักรวาลก็ปรากฏอยู่ในประเพณีชักพระโดยบุษบกเรือพระแบบดั้งเดิมในท้องถิ่นภาคใต้เป็นรูปแบบของการจำลองรูปแบบของเขาพระสุเมรุหรือฝั่งจักรวาลไว้คือมีเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางจักรวาลและมีเขาบริวารอันได้แก่

⁷ สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์และ คณะ. กะเทาะสนิมกริช : แลวิถีชีวิตชาวใต้. (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543).

เขาสัตว์บริภัณฑ์ล้อมรอบอยู่ภายนอก โดยมีมหาสมุทรสี่ทันทิศคั่นสลับอกอยู่ เพียงแต่ต่อมามีอิทธิพลของสถาปัตยกรรมจากส่วนกลางหรือจากเมืองหลวงเข้ามาทำให้พนมพระหรือบุษบกของแต่ละวัดได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาส่วนใหญ่ก็จะประดิษฐ์เป็นมณฑปตามศิลปะกรรมรูปแบบรัตนโกสินทร์⁸

3.3.2 ประเพณีบายศรี(อาหารห่ม)

บายศรีนั้นเป็นสัญลักษณ์ของเขาพระสุเมรุตามคติความเชื่อของฮินดูการนำเอาบายศรีมาใช้เป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น การยกเสาเอก วางศิลาฤกษ์ การทำขวัญต่างๆ นั้นก็เป็นอิทธิพลจากคติความเชื่อที่ว่าเขาพระสุเมรุเป็นที่สถิตของเทพยดา การนำบายศรีมาตั้งเป็นเครื่องประจานในการประกอบพิธีกรรมตามคติพราหมณ์-ฮินดู โดยเชื่อว่าเทพยดาทั้งหลายได้อัญเชิญมาในพิธีกรรมนั้นๆ ได้มาสถิตอยู่บนยอดบายศรีซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของเขาพระสุเมรุนั่นเอง ซึ่งก็เป็นการจำลองศูนย์กลางของความเชื่อ ความศรัทธาในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งก็คล้ายกับการนำเอาพระพุทธรูปมาเป็นองค์ประจานเช่นเดียวกัน⁹

ภาพที่ 3-2 และ ภาพที่ 3-3 บายศรีสัญลักษณ์ของเขาพระสุเมรุในพิธีบายศรี¹⁰

⁸ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์และ คณะ. กะเทาะสนิมกริช : แลวิถีชีวิตชาวใต้. (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543). หน้า 42-43.

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 33-34.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน.

3.3.3 การบูชาพระภูมิเจ้าที่

ชาวภาคใต้โบราณเชื่อว่า พิธี สัตว์สิ่งของและสถานที่ต่างๆมีชีวิตจิตใจและมีวิญญาณเช่นเดียวกับมนุษย์ ดังนั้นสรรพสิ่งทั้งหลายจึงมีเทวดาอารักษ์ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่เช่น เจ้าป่า เจ้าเขา พระภูมิเจ้าที่ ฯลฯ คนใดกระทำการเชิงลบหลู่ดูหมิ่นเจ้าที่เชื่อว่ามักจะเกิดอาเพศจึงต้องมีการทำพิธีบวงสรวง หรือบูชาพระภูมิเจ้าที่เป็นการบอกกล่าวหรือขออนุญาตเสียก่อนที่จะลงมือทำนา ซึ่งเป็นการสร้างสำนึกให้รู้จักเคารพธรรมชาติและเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้ดำรงอยู่นานที่สุดเท่าที่จะนานได้

ในพิธีกรรมนี้มีตอนที่น่าสนใจและแสดงให้เห็นว่าพิธีกรรมนี้มีความเกี่ยวข้องกันคติความเชื่อทางจักรวาลวิทยาและสอดคล้องกับเรื่องราวที่ปรากฏในเรื่องราวทางมงคลสูตรคือ ตอนทำพิธี หมอจะนำเครื่องบูชาทั้งหมดไปวางไว้บนพื้นที่ที่จะทำนา หมอจะทำพิธีบูชาพระภูมิเจ้าที่ โดยการจุดธูปเทียนและเริ่มด้วยการตั้งนะโม ตั้งสัจจะแล้วเชิญเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายอันได้แก่ “ยกกรเหนือเกล้า ไหว้เท้าปฐวี ไหว้นางธรณี ท่านเจ้าแผ่นดิน... พระยานาคา บากหน้าปายตา... ทั้งพระอิศวร... ท้าวมหาชัย... ท้าวมหาลาภ และแม่โพสพด้วย”¹¹

ทั้งนี้เพราะนอกจากมณฑลจะเป็นแผนภูมิทางจิตสำหรับใช้เพ่งเพื่อให้เกิดสมาธิแล้ว มณฑลยังเป็นสัญลักษณ์ที่บอกถึงการคลี่คลายให้เห็นแง่มุมต่างๆของธรรมชาติแห่งพุทธะ ดังนั้นในพิธีกรรมการบูชาพระภูมิเจ้าที่นั้นก็เหมือนการเปิดเผยให้เห็นถึงลักษณะต่างๆ โดยวิธีการพิจารณาลักษณะเหล่านั้นจนสัมผัสได้ถึงดวงตาแห่งธรรม เนื่องด้วยปุถุชนมิอาจสัมผัสกับพุทธจิตได้ตรงๆ การทำพิธีบูชาที่นาที่เป็นสัญลักษณ์ของการเปิดมณฑลแห่งศรัทธาจึงเป็นวิธีการสะท้อนให้เห็นความสมบูรณ์ของจิตใจ โดยมีตำนานความเข้าใจถึงเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ มาประสานให้เกิดเป็นเครื่องมือเพื่อเข้าถึงภาวะแห่งจิตได้ในถิ่นที่นั้น

ความหมายของการบูชาพระภูมิเป็นส่วนประกอบหนึ่งในการอธิบายเรื่องของมณฑลในความเข้าใจของปุถุชนทั่วไป โดยที่ความหมายนั้นเชื่อว่ามีมณฑลเป็นแผนภูมิแห่งพิธีกรรม เป็นสัญลักษณ์จำลองจักรวาลเพื่อใช้เป็นสื่อในการเพ่งสมาธิและ ในการบูชาพระภูมิเจ้าที่นา ก็ถือว่ามณฑลที่ว่าเป็นเหมือนสถานที่ศักดิ์สิทธิ์อันสถิตด้วยเหล่าเทพทั้งหลาย (ในตอนนี้ความสัมพันธ์กันระหว่างคติทางพุทธศาสนamahayanaกับตันตระวัชรยาน)

การใช้มณฑลเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาพบได้ในชาวพุทธสายวัชรยานทั้งนี้ก็เพื่อให้มณฑลเป็นเป็นเครื่องมือในการก่อให้เกิดประสิทธิผลจากจากการทำพิธีกรรมไปสู่ชีวิตทางธรรม ผ่านความศรัทธาซึ่งเป็นระดับของปุถุชนที่จะเข้าใจ

¹¹ คีรี สืบกระพันท์ ในสมปราชญ์ อัมมะพันธุ. ประเพณีท้องถิ่นภาคใต้. (กรุงเทพฯ:โอเดียนสโตร์, 2548), หน้า 36.

ได้ ซึ่งที่ผ่านมามณฑลก็ถูกใช้ในพิธีกรรมทั้งของเพศบรรพชิตและ ชาวवासอยู่แล้วกล่าวคือ มณฑลเป็นวัตถุแห่งการบูชาเช่นเดียวกับพระพุทธรูปหรือภาพศักดิ์สิทธิ์

พิธีกรรมที่ว่านี้ชี้ให้เห็นว่าคติความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของ ชาวบ้านและเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความมั่นใจที่จะประกอบพิธีกรรมในชีวิตประจำวัน โดยความเชื่อที่เกิดจากการบูรณาการจากศาสนาทั้งพุทธศาสนาและฮินดูต่างก็สอดประสานแล้วคนในชุมชนก็นำมาปรับจนเกิดความเหมาะสมกับวิถีชีวิตของชุมชนของตัวเอง

3.3.4 การตั้งศาลพระภูมิ

พระภูมิ คือ เทพารักษ์ประจำพื้นที่และสถานที่ต่างๆ ทั้งสถานที่ตามธรรมชาติ เช่น ฝืนแผ่นดิน ท้องน้ำและสถานที่ที่มนุษย์ใช้ปลูกสร้างวัดวาอารามหรือโรงเรียนต่างๆ

พระภูมิมีย่ำนวนมากเริ่มจากหัวหน้า คือ ทำวกรุงพลี ซึ่งเป็นยักษ์ได้รับพรจาก พระพรหม

นางธรณี เป็นเทพารักษ์ประจำพื้นดิน

บริถิว เป็นเทพารักษ์ประจำเมืองบาดาลและห้วงน้ำ

ท้าวมหาลาก ท้าวมหาชัย เป็นเทพารักษ์ผู้ดูแลทั่วไป คอยให้ลาภผลแก่ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ

พระภูมิในระดับรองลงไป เช่น ท้าวชัยมงคลซึ่งเป็นภูมิเรือน ท้าวมิกราช ซึ่งเป็นพระภูมิวัด ทำวกรรมโอราพ ซึ่งเป็นพระภูมิไร่เนา เป็นต้น¹²

พระภูมิเหล่านี้ชาวบ้านเชื่อว่าให้ทั้งคุณและโทษ ถ้าเคารพนับถือและไหว้ดีพลี ถูกจะนำลาภผลมาให้และจะไม่เบียดเบียนให้ตกต่ำ แต่ถ้าล่วงละเมิดอาจให้โทษได้ จากความเชื่อนี้ผู้คนส่วนหนึ่งจึงจัดตั้งศาลพระภูมิหรือมีการทำพิธีบูชาพระภูมิในโอกาสต่างๆ

ความหมายที่แฝงอยู่ในการตั้งศาลพระภูมินอกจากที่กล่าวมาแล้วยังพบในพิธีกรรมของการปลูกเรือนมงคลสูตร ซึ่งเป็นการกล่าวถึงเรื่องทิศทางและตำแหน่งที่ตั้ง ที่มีเนื้อหาที่กล่าวไว้ในตำราหลายเล่ม อาทิ พลุหลวง กล่าวไว้ในหนังสือ 7 ความเชื่อของไทย (คติสยาม) เกี่ยวกับเรื่องธาตุและทิศว่า สมัยโบราณ อินเดีย ยุโรป และไทย ถือว่ามีสี่ธาตุที่เรียกว่า มหาภูตรูป คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ในอีกทรรคนะหนึ่งมาจากการถือ จตุโลกบาลประจำทิศ ถือว่า

ทิศเหนือ	ท้าวกุเวรเป็นมหाराชประจำทิศ มียักษ์เป็นบริวาร มีอีกชื่อหนึ่งว่าท้าวเวสสุวรรณ
ทิศตะวันออก	ท้าวธรรฐเป็นใหญ่ประจำทิศ มีเทวดาและคนธรรพ์เป็นบริวาร

¹² อุดม หนูทอง ในสมปราชญ์ อัมมะพันธ์. ประเพณีท้องถิ่นภาคใต้. (กรุงเทพฯ:โอเดียนสโตร์, 2548), หน้า 53.

ทิสใต้	ทำววิพฺรหฺกเป็นใหญ่ ครองพวกกุมภันท์
ทิสตะวันตก	ทำววิรูปักษ์ ครองพวกนาคหรือพญานาค
และสำหรับธาตุ ท่านถือจากภูมิของเทวดาพระเคราะห์ประจำทิสคือ	
ทิสเหนือ	พระศุกร์ครอง ธาตุลม
ทิสตะวันออก	พระอาทิตย์ครอง ธาตุไฟ
ทิสใต้	พระเสาร์ครอง ธาตุดิน
ทิสตะวันตก	พระพฤหัสบดีครอง ธาตุน้ำ ¹³

ซึ่งล้วนมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องราวในไตรภูมิและมีความสัมพันธ์กับเรื่องราวทางมงคลสูตร ความในตอนนี้อ้างอิงถึงเรื่องราวของท้าวมหาราชทั้งสี่ เมื่อครั้งประชุมกันกับเทพดาในตอนที่เกิดพุทธโกลาหลในเรื่องราวของพุทธประวัติของยุคพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าโคดม(โคตมพุทธวงศ์)

3.3.5 การขุดพ้ง

การขุดพ้ง(พ้งคือคำว่า ตระพ้ง)เป็นสระน้ำที่สร้างขึ้นเพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้และใช้เป็นที่พักเก็บพิธิกรรมทางศาสนา ทั้งศาสนาฮินดูและ พุทธศานานอกเหนือไปจากการเป็นแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นเพื่อเก็บกักน้ำเพียงอย่างเดียว ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงบริเวณที่ขุดพ้งนั้นส่วนมากจะพบว่าการขุดพ้งจะขุดอยู่ใกล้แหล่งสำคัญทางศาสนาเช่น พ้งพระถือเป็นสระน้ำที่ใกล้แหล่งถ้ำเขาคุหาและ แหล่งวัดพะโคะ มีความสำคัญในทางพิธิกรรมมาตั้งแต่สมัยประวัติศาสตร์รัฐโบราณจนกระทั่งวัดพะโคะเป็นศูนย์รวมระบบกัลปนาถุมทะเลสาบสงขลา ซึ่งเมื่อสำรวจพื้นที่ในวัดท้ายยอดบริเวณรอบๆ ก็ปรากฏพบว่าการขุดตระพ้งไว้เช่นเดียวกัน(ไม่ปรากฏว่าพ้งนี้ มีชื่อเรียกว่าอะไร) จึงสันนิษฐานได้ว่า วัดท้ายยอดก็เป็นศูนย์กลางของการประกอบพิธิกรรมทางศาสนาที่สำคัญของชุมชนบริเวณนั้นเช่นกัน

พิธิกรรมที่เกิดขึ้นหลายอย่างที่เกิดขึ้นในเกาะยอกก็เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าการบูรณาการมาจากคติความเชื่อทางจักรวาลวิทยาอาทิ เช่น การเบิกเสาะเอก การเบิกภูมิ ซึ่งกล่าวถึงเรื่องของการเบิกฟ้าบูชาดินหากแต่มีการเข้าใจเรื่องราวที่เป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นเกาะยอเอง

¹³ พลุหลวง. 7 ความเชื่อของไทย(คติสยาม). พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์, 2546), หน้า 63-65.

3.4 สรุปเนื้อหาบทที่ 3

การบูรณาการของคติความเชื่อบนเกาะยอเป็นการผสมผสานกันของความเชื่อในศาสนา พราหมณ์ซึ่งว่าด้วยเรื่องราวของการสร้างโลก เทพเจ้า การรับคติความเชื่อนี้สะท้อนออกมาทาง พิธีกรรม และบูรณาการร่วมกับพุทธศาสนา ส่วนในทางพุทธศาสนาคติความเชื่อที่ปรากฏชัดก็คือการสร้างศาสนสถานเพื่อเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ และเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีกรรม

คติมงคลสูตรกล่าวถึง การเกิดของโลก ที่มาของมนุษย์ การสร้างเรือนกัศยคติมงคลสูตร เพื่อให้เรือนสอดคล้องกับวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมตามคติมงคลสูตร ผ่านเรื่องราวที่บอกเล่าโดย สัญลักษณ์ที่ปรากฏออกมาในสถาปัตยกรรมไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวของที่ว่างไปจนถึงส่วนประกอบต่างๆของเรือน ความหมายที่ปรากฏในพิธีกรรม

มงคลสูตรก็คือ ศาสตร์ที่เกิดจากการบูรณาการมาจากความเชื่อทางจักรวาลวิทยาใน รูปแบบของมณฑลศักดิ์สิทธิ์เช่นกัน โดยมีหลักการของคติความเชื่อทางศาสนา คือ

เรื่องทางพุทธศาสนา มาจากพระสูตร ชาดก ตำนาน

เรื่องทางพราหมณ์ เป็นเรื่องพระพรหมณ์สร้างโลก สร้างมนุษย์ เป็นต้น

เรื่องทางฮินดู เป็นเรื่องจากคัมภีร์โลกียสูตรเช่น พระเจ้าใช้ของ 22 อย่างสร้างผู้หญิง เป็นต้น

สาระสำคัญในคติมงคลสูตรเป็นการบูรณาการ คติความเชื่อในพื้นที่เกี่ยวกับ มณฑลศักดิ์สิทธิ์ตามคติจักรวาลวิทยา เพราะมณฑลศักดิ์สิทธิ์เป็นทั้งเครื่องมือและสัญลักษณ์ของวิถีทางสู่ความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ดังนั้นมณฑลศักดิ์สิทธิ์อันเป็นแนวคิดหลักของเรื่องนี้จึงเป็นหนทางสู่การคลี่คลาย แนวคิด คติความเชื่อ วิถีชีวิตของมงคลสูตรในเกาะยอ เพื่อให้ช่างสามารถสร้างสรรที่ว่างให้ปรากฏเป็นรูปธรรม ที่บอกเล่าเรื่องราวทางจักรวาลวิทยาให้เหมาะสม และเข้าถึงได้ด้วยสภาวะจิต กับบริบทของพื้นที่เกาะยอ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

คติการสร้างเรือนมงคลสูตร

4.1 คติการสร้างเรือนมงคลสูตร

เรือนมงคลสูตร หมายถึง เรือนที่ปลูกสร้างขึ้นจากคติมงคลสูตร อันเป็นสถานที่ที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิตเพื่อให้จิตใจของผู้ครองเรือนได้เจริญงอกงาม เข้าถึงภาวะความสมบูรณ์ทางจิตวิญญาณของธรรมชาติเดิมแท้ อนึ่งเรือนมงคลสูตรเป็นรูปธรรมของมณฑลทางจิตวิญญาณซึ่งถ่ายทอดความเป็นนามธรรมของมงคลสูตรซึ่งเป็นมณฑลทางจิตวิญญาณ

ในบันทึกโบราณของพระมานพ อัศวัมมิให้ความหมายของเรือนมงคลสูตรโดยสังเขปไว้ว่า “เรือนมงคลสูตร มาจากความต้องการที่ว่า ขอให้ชีวิตถึงความมั่นคง ขอให้ชีวิตถึงซึ่งการมีผู้สืบทอดเป็นคนดี เมื่อมีความต้องการก็หาวิธีทางให้บรรลุสิ่งที่ต้องการ ก็ตั้งที่ความเชื่อเนื้อหาเรือนมงคลสูตรสอนให้เชื่อว่า ไม่มีเทพเทวดามาเนรมิตร ไม่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประสิทธิ์สรรค ไม่มีดาวดวงใดมาบรรดาล ชีวิตความคิดเท่านั้นบันดาล ทำชีวิตให้มีความคิด(บวชเรียน) ทำความคิดให้มีชีวิต(ชำระจิตใจ ผ่องใส) ทำชีวิตให้คิดหน้าคิดหลัง(ศึกษาให้เข้าใจชีวิต) ทำชีวิตกับความคิดให้คู่กันเป็นบ้านเป็นเรือน (พึ่งพาอาศัยชีวิตและความคิด) ให้มีการกระทำที่เป็นสัมมาทิวฐิ(รู้จักบาปบุญคุณโทษ) จากนั้นเทวดาก็จะสงเคราะห์ ดังคำพระอันมีในหนังสือมนต์พิธิว่า “เทเวตานุกัมปิโตโปโส บุคคลได้อาศัยเทวดาสงเคราะห์แล้ว สะทาบุทราณี ปัสสะติ ย่อมเห็นกิจการอันเจริญทุกเมื่อ แล”¹

ในการขึ้นเรือนมงคลสูตรจะมีการเล่าเรื่องราวที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการอธิบายให้เจ้าของเรือนเข้าใจก่อนซึ่งก็จะสอดแทรกเรื่องราวทางพุทธศาสนากฎปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีงาม หลักการครองเรือนเพื่อความสมบูรณ์ของชีวิต เมื่อเจ้าของเรือนเข้าใจและพร้อมที่จะปฏิบัติตามช่างก็จะดำเนินการต่อไปโดยในแต่ละขั้นตอนก็จะมีเรื่องราวของมงคลสูตรเกี่ยวข้องไปตลอดกรรมวิธีการขึ้นเรือน

ในเรือนมงคลสูตรประกอบด้วย 2 มาตราคือ มาตราศอกเป็นมงคลผู้ชายเป็นสัญลักษณ์ที่กล่าวถึงพลังสถิต ความหนักแน่นของพลังฝ่ายชายที่เป็นผู้นำในการครองเรือน มาตราคืบเป็นมงคลผู้หญิงเป็นสัญลักษณ์ที่กล่าวถึงพลังเคลื่อนไหว ความอ่อนช้อยของฝ่ายหญิง ปรากฏในส่วนประกอบที่มีความอ่อนช้อยของเรือน

มงคลความเป็นหญิง กับ มงคลความเป็นชายเรือนในมงคลสูตร อันเป็นกล่าวถึงพลังของทั้งสองฝ่าย เป็นสัญลักษณ์ของพลังธรรมชาติของทั้งสองชั่วที่ปรากฏอยู่ในจักรวาลตลอดเวลา ดังนั้นพลังทั้งสองเมื่อประสานรวมกันก็จะเป็นแรงขับเคลื่อนในที่ว่างที่เป็นมณฑล ฝ่ายหญิงเป็นตัวแทนของพลัง

¹ พระมานพ อัศวัมมิ, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร.

สถิตเป็นสัญลักษณ์ของปัญญา ฝ่ายชายเป็นตัวแทนพลังของการเคลื่อนไหวเป็นสัญลักษณ์ของกรุณา พลังทั้งสองเป็นคู่พลังซึ่งก่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ และชีวิต ซึ่งมีเรื่องราวเกี่ยวกับเทพที่สอดคล้องกับพลังของฝ่ายหญิงและฝ่ายชายในคัมภีร์พระเวทเทพมิดรารูธนา และกุมารสาวิตรีว่าการรวมกันของเทพทั้งสองก็เป็นเสมือนการรวมของคู่พลังทั้งสองชั่วที่เป็นคู่กันกล่าวคือ พระมิถระเป็นฝ่ายชาย และพระวรุณเป็นฝ่ายหญิง ซึ่งต่างก็เป็นคู่ตรงข้ามกัน เช่นเดียวกับกลางวันกับกลางคืน และความสว่างกับความมืด กระแสพลังของทั้งสองชั่วพลังยังเป็นสัญลักษณ์อีกหลายสิ่งในธรรมชาติที่ความเป็นคู่ซึ่งดูเหมือนเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกันแต่โดยเนื้อแท้คู่ตรงข้ามนั้นต้องการอีกสิ่งหนึ่งเพื่อให้อีกสิ่งหนึ่งเกิดความสมบูรณ์ตามธรรมชาติในคติจักรวาลวิทยา

มงคลสูตร คือ แผนภูมิทางจักรวาลวิทยาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับความสมบูรณ์ทางจิตวิญญาณของมนุษย์เป็นหลักการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับสภาวะทางธรรมชาติ เพื่อให้ชีวิตมีความสมบูรณ์ทางจิตวิญญาณในทางที่ดี โดยการใช้เรื่องราวคำสอนทางศาสนาที่ปรากฏในชุมชนเกาะยอ ผสมผสานกัน ปรัชญาธรรม คติความเชื่อ เพื่ออธิบายเป็นรูปแบบของมณฑลศักดิ์สิทธิ์หรือภูมิจักรวาล ซึ่งใช้องค์ประกอบเหล่านี้ในการถ่ายทอดความหมายจากนามธรรมทางจิตวิญญาณ สัญลักษณ์ทางกายภาพก็คือ เรือนมงคลสูตรอันเป็นสถานที่ที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิต ทำให้จิตใจองงามสมบูรณ์ และเหมาะสมกับเจ้าของเรือนนั้น อันเป็นสถานที่เฉพาะเจ้าของเรือนนั้นด้วยสัดส่วนร่างกายของเจ้าของเรือนคือ มาตราสูตร

ความสมบูรณ์ที่กล่าวถึงปรากฏในอยู่ในมงคลสูตรถูกสร้างขึ้นด้วยชีวิตคือ ภพภูมิ(อันหมายถึงพลังแห่งกรุณา) และความคิดคือ รัศมี(อันหมายถึง พลังแห่งปัญญา) พลังทั้งสองเป็นวิถีชีวิตที่ดีซึ่งจะสัมพันธ์กับทิศทางพระอาทิตย์ในแบบแผนของมณฑลพระพุทธรูปเจ้า 5 พระองค์

แนวคิดเรื่องพระเจ้า 5 องค์ในคติวัชรยาน ถือว่าพระพุทธรูปเจ้า 5 พระองค์ผู้ทรงสถิตอยู่ และปกครองทิศทั้ง 5 คือ พระไวโรจนะประทับอยู่ตรงศูนย์กลาง พระอักษโรภยะอยู่ที่ทิศตะวันออก พระรัตนสมภพออยู่ที่ทิศใต้ พระอมิตาภะอยู่ที่ทิศตะวันตก และพระอโมฆสิทธิอยู่ที่ทิศเหนือ การจัดวางตำแหน่งทางพื้นที่ของพระพุทธรูปเจ้า 5 พระองค์โดยมีพระไวโรจนะประทับอยู่ ณ ศูนย์กลางล้อมรอบด้วยพระพุทธรูปเจ้าอีก 4 พระองค์ในทิศทั้ง 4 เป็นการจัดวางแบบวัชรธาตุมณฑล ซึ่งเป็นตำแหน่งที่สำคัญที่สุดในนิกายวัชรยาน มณฑลของพระพุทธรูปเจ้าทั้ง 5 พระองค์เป็นแผนผังที่แสดงถึงการปรากฏของพระพุทธรูปเจ้าต่างๆ ออกมาจากพระพุทธรูปเจ้าผู้ทรงเป็นหนึ่งในพิเศษของคตินั้นผู้ทรงสถิตอยู่ ณ ดุมล้อมแห่งจักรวาล มณฑลคือ การถอดแบบออกมาตามจารีตนิยมและพระพุทธรูปเจ้าทั้ง 5 พระองค์ก็มีได้

ประกอบกันเป็นแบบแผนอันจำกัดพระองค์มิได้ทรงเป็นพระพุทธเจ้าทั้ง 5 ของโลก แต่ทรงเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าจำนวนนับไม่ถ้วนที่ทรงปกครองพุทธเกษตร อันมีความไพศาลไม่จำกัด²

ภาพที่ 4-1 ภาพพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ในคติวัชรยาน

ส่วนนิกายเถรวาทนั้น ก็ปรากฏเรื่องราวของพระพุทธเจ้า 5 พระองค์เช่นกันอันได้แก่ พระกกุสันตะ พระโกนาคมนะ พระกัสสปะ พระศากยมุนี ซึ่งประกอบเป็นพระพุทธเจ้า 4 พระองค์ในปัจจุบัน และเมื่อเพิ่มพระศรีอาริยมตไตรย ก็จะเป็นพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ ซึ่งแนวคิดแบบเถรวาทนั้นพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับทิศทางของพื้นที่ ความสัมพันธ์นี้ปรากฏในลักษณะที่พระกกุสันตะอยู่ตรงกลาง พระโกนาคมนะอยู่ทางทิศ ตะวันออก พระกัสสปประจำอยู่ที่ทิศใต้ พระศากยมุนีอยู่ทางทิศตะวันตก และพระพุทธเจ้าแห่งกาลอนาคตคือพระเมตไตรยอยู่ทางทิศเหนือ

ภาพที่ 4-2 ภาพพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ในนิกายเถรวาท

² เอเดรียน สนอดกราส. *The Symbolism of The Stupa*. แปลโดย ภักพร สิริกาญจน ประครอง เจริญจิตกรรม, ชลธิชา บำรุงรักษ์, พันทิพา บุรณมาตร์, ทิตยา สมถพันธ์, ตระการ กัลชาญนันท์ และบุญจิรา ถึงสุข. (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 51.

	วัชรโคตร -พระอักโษภยพุทธะ	รัตนโคตร -พระรัตนสัมภวพุทธะ	ปัทมโคตร -พระอมิตาภพุทธะ	กรรมโคตร -พระอโมฆสิทธิพุทธะ	คถาคตโคตร -พระไวโรจนพุทธะ
พระพุทธเจ้าในรูป สัมโภคกาย	พระอักโษภยะ (Aksobhya)	พระรัตนสัมภวะ (Ratnasambhava)	พระอมิตาภะ (Amitabha)	พระอโมฆสิทธิ (Amoghasiddhi)	พระไวโรจนะ (Vairocana)
ญาณหยั่งรู้หรือ ปัญญาญาณ	แบบอุปมาดังกระจก (the mirror-like wisdom)	แบบเท่าเทียม (the equalizing wisdom)	แบบวิเคราะห์ (the discriminating / analytical / reflective wisdom)	แบบสำเร็จทุกประการ (the all accomplishing wisdom)	แบบแผ่ซ่านไปทั่ว (the all-pervading wisdom)
มิติแห่งอติพิเศษ	โลจนา (ดวงตาแห่งพุทธะ-the buddha eye)	मामी (ของฉัน-mineness)	ปาณฑรา-วาสิณี (ผู้สวมเครื่องแบบขาว- the white robed one)	ตารา (ข้าม-to cross)	วัชรธาตวีศวี (ท่านหญิงผู้ยิ่งใหญ่แห่ง ปัญญาธาตु-sorvereign lady of the vajra element)
ตัวแทนแห่งธาตุ	น้ำ	ดิน	ไฟ	ลม	อากาศ
ตัวแทนแห่งชั้น	รูปชั้น	เวทนาชั้น	สัญญาชั้น	สังขารชั้น	วิญญาณชั้น(รูปชั้น)
ตัวแทนแห่งอายตนะ ภายใน-นอก	กาย-สัมผัส	ตา-รูป	ลิ้น-รส	จมูก-กลิ่น	หู-เสียง(กาย-สัมผัส)

ตารางที่ 4-1 แสดงข้อมูลโดยสังเขปของพระพุทธเจ้าห้าพระองค์³

	วัชรโคตร -พระอักโษภยพุทธะ	รัตนโคตร -พระรัตนสัมภวพุทธะ	ปัทมโคตร -พระอมิตาภพุทธะ	กรรมโคตร -พระอมชสิทธิพุทธะ	คถาคตโคตร -พระไวโรจนพุทธะ
ตัวแทนแห่งกิเลส ธรรม	ความโกรธ / เกลียด (โทสะ)	ความเย่อหยิ่งถือตัว	ตัณหาหรือโลภ	ความอิจฉาริษยา	อวิชชา(โมหะ)
สัญลักษณ์ประจำองค์ พระชินพุทธะ	คทาเพชร(วัชระ) กับ ระฆัง(หรือกระดิ่ง)	จินตามณี	ปัทมะ(ดอกบัวแดง)	วิศววัชระ(คทาแฝด)	ธรรมจักร
พาหนะประจำองค์ พระชินพุทธะ	ช้างสีน้ำเงิน	ม้าบิน(lung-rta / wind- horse)	นกยูง	ครุฑ	สิงโตแปดสีขา
สีประจำองค์พระชิน พุทธะ	สีน้ำเงินเข้มหรือคล้ำ	เหลืองทอง	สีแดงหม่น (deep red)	เขียวประกาย (radiant green)	สีขาวรังสีน้ำเงินอ่อน
เสียงประจำองค์พระ ชินพุทธะ	ฮัม (Hum)	ตรัม (Tram)	หรีหุ (Hrih)	อาหุ (Ah)	โอม (Om / Aum)
ท่าทางประจำองค์พระ ชินพุทธะ	ท่า ภูมิสปรสมุทรา (bhumisparsamudra)	ท่า ทานมุทรา (dana-mutra)	ท่า ธ्यानมุทรา (dhyana-mudra)	ท่า อภยมุทรา (abhya-mudra)	ท่า ธรรมจักรมุทรา (dhamacakra-mudra)
ทิศที่สถิตแห่งองค์พระ ชินพุทธะ	ทิศตะวันออก	ทิศใต้	ทิศตะวันตก	ทิศเหนือ	ตรงกลาง

ตารางที่ 4-1(ต่อ) แสดงข้อมูลโดยสังเขปของพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์

	วัชรโคตร -พระอักษโรภยพุทธะ	รัตนโคตร -พระรัตนสัมภวพุทธะ	ปัทมโคตร -พระอมิตาภพุทธะ	กรรมโคตร -พระอโมฆสิทธิพุทธะ	คถาคตโคตร -พระไวโรจนพุทธะ
พระโพธิสัตว์ในรูป สัมภคกาย	วัชรปาณีและกษิติครวรรค์	รัตนปาณี	อวโลกิเตศวร,มหาสถาม ปราปต์ และ ปัทมปาณี	เมตไตรยะ,ตารา และ วิศวปาณี	สมันตภัทรและมัญชุศรี
รูปแบบตุ๊กตาของพระ ชินพุทธะ	हेरुकेหรือहेवृखरे	มหากาฬ	บางภาคสีแดงของ พระอวโลกิเตศวร	บางภาคสีแดงของตา รา	ยमानตกะและอจละ
ตัวแทนของ พระพุทธเจ้าในรูป มนุษย์	พระโกนาคมนพุทธเจ้า หรือ พระโกนาคมนะ	พระกัศปพุทธเจ้า หรือ พระกัศสปะ	พระศากยมุณีพุทธเจ้า หรือโคตมะ	พระเมตไตรยพุทธเจ้า หรือ พระเมตไตรยะ	พระกุกุสันธพุทธเจ้า หรือ พระกุกุสันธะ

ตารางที่ 4-1(ต่อ) แสดงข้อมูลโดยสังเขปของพระพุทธเจ้าห้าพระองค์³

³ สุมาลี มหณรงค์ชัย. พระชินพุทธะห้าพระองค์. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, 2547.

แนวคิดเรื่องพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ทั้งนิกายวัชรยานและ เถรวาท เป็นการกล่าวถึงสภาวะของชีวิตที่สัมพันธ์อยู่กับธรรมชาติรอบตัว เป็นมณฑลของจิตที่อาศัยมณฑลของกายเป็นการอธิบายอันได้แก่ ธรรมชาติในตัวมนุษย์ที่ประกอบไปด้วยกายและจิต โดยให้สิ่งสูงสุดของชีวิตดุจดังองค์พระธรรมกายของพระพุทธเจ้าและ กายอันสูงสุดดุจดังนิรมานกายของพระพุทธองค์ ส่วนจิตอันสูงสุดดุจดังสัมโภคกายของพระพุทธองค์

เช่นเดียวกัน เรือนมณฑลสูตรบอกเล่าเรื่องราวของจักรวาลวิทยา อธิบายความหมายของมณฑลเพื่อให้ปุถุชนเข้าใจพุทธศาสนา เข้าใจในธรรมชาติ ให้ได้ดำเนินชีวิตไปตามกระแสแห่งพุทธะ การจะอธิบายความหมายให้เข้าใจจึงต้องมีแบบจำลองที่เข้าใจได้โดยใช้รูปแบบของผังเรือนเป็นมณฑลศักดิ์สิทธิ์ และส่วนประกอบของเรือนเป็นเรือนมณฑลสูตร

ในมณฑลสูตรกล่าวถึงเรื่องราวนิทานเมืองมณฑลชมพูที่อธิบายความเป็นมาของการกำเนิดโลก การกำเนิดมนุษย์ เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์กับตัวเรือนมณฑลสูตรในภพภูมิชั้นต่างๆ

นิทานเมืองมณฑลชมพูโดยมีใจความสำคัญดังนี้ “พรหมสิบหกองค์ลงมา ก่อน เพื่อดูว่ามีดอกบัวเกิดขึ้นบนแผ่นดินหรือไม่ เมื่อมีดอกบัวเกิดขึ้นจะรู้ว่า กัปนี้ มีพระพุทธเจ้ามาตรัส หลังจากนั้น มีพรหมจากจากชั้นอภิสรรพรหมลงมา มีพรหมผู้ใหญ่นำลงมา ในตอนนั้นโลกมีแต่ความมืด ไร้ซึ่งดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ พรหมลงมาโดยอาศัยรัศมีของตนส่องเห็นดินซึ่งมีชื่อเรียกว่า มณฑลชมพู มีสี่สันต์ดงดอกกรรณิกา มีกลิ่นหอมประดุจดัง นิรุทกปายาส พรหมผู้ใหญ่ออกมาว่า “เรากลับกันเถิด เพื่อนเอ๋ยเราเห็นมันแล้วหากเรายังช้ำอยู่เราจะกลับสู่เมืองพรหมไม่ได้” เพราะกลิ่นที่เราสูดเข้าไปจะเข้าไปทำลาย ฌาน แต่ก็มีพรหมอีกองค์หนึ่งกล่าวว่า “เรามาถึงที่นี่ครั้งนี้ไม่ได้พิจารณาดูใกล้ๆ ก็จะเสียที” พรหมอีกองค์หนึ่งกล่าวว่า “อันแผ่นดินนั้นหอมไฉนเลยจะไม่ลองลิ้มชิมรสของดินนั้น” ทันทีนั้น พรหมผู้ใหญ่อธิษฐานว่ามานเสียมและกลับไม่ได้แล้วก็เลยให้อยู่ที่นั่นกันเสียเลย พวกพรหมก็อยู่กินดินเรื่อยมา จนร่างกายที่โปร่งเรืองรัศมี กลับทึบ และหมดรัศมี อันเนื่องมาจากกินดินมานาน และตกอยู่ในความมืดในที่สุด ต่อมาพระพุทธเจ้าตรัสว่า ความปรารถนาของสัตว์ทั้งปวงมีตรงกันคือ อยากให้มีแสงสว่างเกิดขึ้น และแล้วในที่สุดกาลเวลาผ่านไปชั่ว 1 อสงไขย ก็มีดวงอาทิตย์เกิดขึ้น พรหมก็เห็นซึ่งกันและกันแต่จำกันไม่ได้เนื่องจากรูปพรรณสัณฐานเปลี่ยนไปจากการกินดิน พรหมผู้ใหญ่อธิษฐานว่าพวกเขา นั้นที่จริงแล้วเป็นพวกเดียวกัน มาจากที่เดียวกันแล้วก็เล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่ก็ไม่มีใครเชื่อเป็นที่มาของลัทธิศาสนาต่างๆ ในที่สุดดินเปลี่ยนเป็น กัปปีดิน กัปปีดินหมดก็เปลี่ยนเป็นเกลือดิน ซึ่งมีรสที่สัตว์ต้องการทุกประการกินแล้วก็ได้ตั้งอยู่ในความดี เกิดมีข้าวสาลีไร้เกลือ ไร้รากศุกาคาตันมีรสที่สัตว์ต้องการทุกประการ เมื่อเกิดการกินข้าวสาลีเกิดกาก ก็เกิดเป็นช่องทวารขึ้นม เกิดเพศในตอนนั้น เกิด

เป็นเพศหญิงเจ็ดคนจับเป็นคู่ผู้ตัวเมียกันเจ็ดคู่เกิดเป็นเจ็ดพ่อ เจ็ดแม่ เจ็ดภาษาเหลืออีกสองก็บวชอยู่ในป่า”⁴

นิทานเมืองมงคลชมพูจากคำบอกเล่าของบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดมาถึงพระมานพ อัศวัมมิ โดยสังเขปในเนื้อหาของนิทานเมืองมงคลชมพู โดยสรุปมีความคล้ายคลึง เหมือนว่าจะเป็นเรื่องเดียวกัน อาจจะต่างกันโดยรายละเอียดเล็กน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับเรื่องราวในไตรภูมิพระร่วง ในบทที่ว่าเกี่ยวกับ ความพิเนาศ และการเกิดของโลก และยังมีหลักฐานเรื่องราวไตรภูมิปรากฏขึ้นในบริเวณเกาะยอเป็นภาพไตรภูมิ จึงเห็นว่าความเชื่อนี้ น่าจะมีความสัมพันธ์กันและเป็นแนวทางในการสืบค้นข้อมูลได้โดยอาศัยการเปรียบเทียบเรื่องราวของนิทานเมืองมงคลชมพู กับ เรื่องราวในไตรภูมิ เพื่อจะได้เห็นแนวคิดที่ต้องการศึกษาว่าความเชื่อนั้นเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับเรื่องมงคลสูตรอย่างไร ฉะนั้น การศึกษาเรื่องมงคลสูตรครั้งนี้จึงสรุปได้จากข้อมูลที่ค้นคว้ามาว่า เรื่องราวความสัมพันธ์ของคติจักรวาลวิทยาในภาพใหญ่ กับ มงคลสูตรที่ว่าด้วยการครองเรือนที่ถ่ายทอดออกมาเป็น เรื่องมงคลสูตร มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันซึ่ง เป็นแนวทางในเชื่อมต่อดังความรู้ และต่อยอดคติความเชื่อที่เกิดจากภูมิปัญญาของช่างสมัยโบราณให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ในยุคปัจจุบัน

ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่านิทานเมืองมงคลชมพูได้เป็นการเบิกเรื่อง หรือเปิดประเด็นในการสร้างมณฑลในเบื้องต้นเพื่อเข้าสู่คติมงคลสูตรในลำดับขั้นต่อไป อันเป็นการกล่าวให้เห็นความสำคัญของความเป็นมนุษย์ว่าแต่เดิมนั้นจิตใจมนุษย์มีความบริสุทธิ์และอยู่ในภาวะสมบูรณ์ทางจิตวิญญาณอย่างไร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴ สัมภาษณ์พระมานพ อัศวัมมิ, 7 กันยายน 2549.

ภาพที่ 4-3 ภาพไตรภูมิฉบับวัดควนมะพร้าว จังหวัดพัทลุง

คำสอนในคัมภีร์อุปนิษัทธิทางศาสนาฮินดู กล่าวถึงความสอดคล้องกับในเรื่องที่กล่าวนี้ว่า ดวงวิญญาณของสากลโลกหรือสากลจักรวาล รวมลงอยู่ในวิญญาณของโลกคือมหาพรหม และมหาพรหมนั้น คือ วิญญาณของโลก คัมภีร์อุปนิษัทธิเน้นหนักว่า วิญญาณคือมหาพรหมนั้นไม่มีเพศ สิ่งอยู่ในสรรพสิ่งทั่วไป มหาพรหมคือตัววิญญาณแห่งสากลโลกเรียกว่า ปรมาตมัน เมื่อวิญญาณแห่งโลกเป็นปรมาตมัน สิ่งที่ออกมาจากวิญญาณนั้นก็ป็นอาตมันด้วย(อาตมันอันเป็นตัวกำเนิด เป็นอาตมันใหญ่จึงเรียกว่า ปรมาตมัน) ด้วยเหตุนี้วิญญาณของบุคคลที่ออกจากมหาพรหม ก็คือพรหมนั่นเองสรุปได้ว่า ตนเองคือพรหม หรือ พรหมคือตนเอง การรู้จักตนเองเท่ากับรู้จักพรหม การรู้จักพรหมก็เท่ากับรู้จักตนเอง ซึ่งในส่วนนี้คัมภีร์อุปนิษัทธิกล่าวว่าความรู้ตรงนี้เป็นทางให้เข้าถึงซึ่งโมกษะคือ ความหลุดพ้น(การกลับไปอยู่กัับมหาพรหมตามเดิม)⁵

เรื่องราวนี้เมื่อตีความหมายในแง่ของสัญลักษณ์ที่ปรากฏในแนวคิดจักรวาลที่น่าจะสัมพันธ์กับเรื่องราวของทิศทางซึ่ง เอเดรียน สนอดกราส กล่าวถึงเรื่องการขึ้นสู่เบื้องบนตามคติอินเดียว่า “การบานของดอกบัวหมายถึงการจัดวางทิศทางของพื้นที่จักรวาล กลีบดอกบัวนั้นขยายออกจากกึ่งกลาง

⁵ เสฐียร พันธงศรี. ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 8. (กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, 2542), หน้า 73-76.

ดอก ซึ่งเปรียบได้กับจุดกึ่งกลางของจักรวาล ดอกบัวเจ็ดดอกที่ทรงอย่างพระบาทเจ็ดก้าวของ พระพุทธเจ้าเป็นเสมือนลูกบิดที่ร้อยเรียงกันเป็นแนวเทียบได้กับเส้นแกนกลางของจักรวาลที่มีภพภูมิ ระดับต่างๆเรียงกันขึ้นไป เส้นแนวที่ดอกบัวเรียงต่อกันไปทางทิศเหนือ ตามปกติแล้วหมายถึงเส้นแนว ตั้ง (ในเรณวมงคลสูตรเสาดังเป็นเส้นรัศมีเส้นหนึ่งซึ่งมีความหมายว่าการกลับสู่เมืองพรหม) ดอกบัวทั้ง เจ็ดจึงวางซ้อนเรียงกันขึ้นไปสู่จุดยอดสุดของจักรวาล”⁶ ดังเช่นที่ว่าเพราะเหตุใดพรหมจึงสนใจว่า ดอกบัวจะผุดขึ้นหรือไม่ในการเกิดโลก

เรื่องราวทางจักรวาลวิทยาในมงคลสูตรยังปรากฏอีกว่า มี 7 พ่อ 7 แม่ 7 ภาษา เกิดเป็น 7 โคตร ในทางจักรวาลวิทยาต้องย้อนกลับไปมองว่ามนุษย์สมัยโบราณสามารถจะมองเห็น ดาวพระเคราะห์ด้วยตาเปล่าเพียงเจ็ดดวงคือ อาทิตย์ จันทร์ อังคาร พุธ พฤหัสศปี ศุกร์ และ เสาร์ ส่วน ดาวพระเคราะห์นอกเหนือจากนั้นยังไม่อาจมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า⁷ โดยทั้งหมดนี้มีระบบความเชื่อให้ ศูนย์กลางของจักรวาลสมมุติคือ กายมนุษย์เป็นศูนย์กลางหรือเขาพระสุเมรุและ ดาวพระเคราะห์ทั้ง เจ็ดก็คือเขาสัตตบริภัณฑ์ที่มีทะเลสี่พันตรอยุ่ระหว่างเขานั้นโดยทั้งหมดอยู่ในมหาสมุทรซึ่งในทาง จักรวาลวิทยาก็คืออวกาศนั่นเอง ดังเรื่องราวที่ปรากฏชัดในไตรภูมิพระร่วง

คติมงคลสูตรเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตที่ทำให้ชีวิตของชาวเกาะยอที่อธิบายเรื่องราว เกี่ยวกับความสมบูรณ์ของธรรมชาติของชีวิต ซึ่งในความสมบูรณ์ของการดำเนินชีวิตสัมพันธ์กับพลัง สถิต และพลังเคลื่อนไหวอันสอดคล้องกันตามคติจักรวาลวิทยา ซึ่งคติมงคลสูตรพัฒนาเพื่อให้เกิดเป็น รูปธรรมชัดเจนในรูปแบบของการสร้างเป็นมณฑลศักดิ์สิทธิ์นั่นคือ เรณวมงคลสูตรนั่นเอง

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶ เอเดรียน สนอคกราส. *The Symbolism of The Stupa*. แปลโดย ภัทรพร สิริกาญจน ประคอง เจริญจิตกรรม, ชลธิชา บำรุงรักษ์, พันทิพา บุรณมาตร์, ชิตยา สมถ์พันธุ์, ตระการ กัลชาญนันท์ และบุญจิรา ถึงสุข. (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 269.

⁷ พูลหลวง. *7 ความเชื่อของไทย(คติสยาม)*. พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์, 2546), หน้า 71.

มาตราสุตร หมายถึง สัตว์ส่วนมงคลอันเกิดจากสัตว์ส่วนร่างกายของเจ้าของเรือน ดังนั้นสัตว์ส่วนเรือนมงคลสุตรแต่ละเรือนจึงมีลักษณะเฉพาะ โดยมาตราสุตรถ่ายทอดความหมายจากมงคลสุตร (นามธรรมที่กล่าวถึงมณฑลทางจิตวิญญาณ) สู่สถานที่อันมีความเหมาะสมในการดำเนินชีวิตสู่ความสมบูรณ์ทางจิตวิญญาณของบุคคลนั้นๆ ในการกล่าวถึงมาตราสุตร มีความสัมพันธ์กับมงคลสุตรในทุกองค์ประกอบ เพื่อย้ำถึงจุดประสงค์ของคติมงคลสุตรที่ต้องการให้สถานที่หรือตัวเรือนมงคลสุตรมีความที่สมบูรณ์เป็นสถานที่อันเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตไปในทางที่ดี

สัตว์ส่วนร่างกายซึ่งสัมพันธ์กับมาตราสุตรซึ่งใช้ในการออกสัตว์ส่วนเรือนเปรียบเทียบกับให้เห็นเป็นระยะได้ดังนี้

ความสัมพันธ์ของสัตว์ส่วนร่างกายกับมาตราสุตร

2 ซ้อ	เป็น	1 เตรียก
2 เตรียก	เป็น	1 รัก
2 รัก	เป็น	1 คีบ
2 คีบ	เป็น	1 ศอก
2 ศอก	เป็น	1 แขน
2 แขน	เป็น	1 วา ⁸

เมื่อทราบและเข้าใจขนาดสัตว์ส่วนร่างกายซึ่งคือมาตราสุตรที่เป็นมงคลกับเจ้าของเรือนแล้ว เพื่อความเป็นมงคลช่วงโบราณจึงแปลงมาตราสุตรมาใส่ความหมายที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับกระแสความสมบูรณ์ของชีวิต กำหนดเป็นชื่อให้มาตราส่วนนั้นๆ จึงได้มงคลสุตรอันเป็นตัวแทนแผนภูมิแห่งจิตให้เข้าใจและเข้าถึงได้ง่ายโดยสังเขปดังนี้

มาตราสุตรเรือนมงคลสุตร

มงคลสุตร	มาตราสุตร
ชีวิต	4.5 ศอก
ความคิด	1 ศอก
ความมีความเป็น(ความดี)	5.5 ศอก
ความมั่นคง	9 ศอก
การงาน	6.5 ศอก
ชายเหลี่ยมนอก	3 ศอก
ชายเหลี่ยมนใน	2.5 ศอก
หญิง	1.5 ศอก

⁸ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกใบลานเรื่องมงคลสุตร.

ปฏิเสธ	1 คืบ
ความรัก	1/2 คืบ
ตำรา	1.5 ข้อ
ตามเรียก	2 ข้อ ⁹

ซึ่งเมื่อนำความหมายทางมงคลสูตรมาเรียบเรียงและขัดเกลาจนได้เป็นลักษณะคำกลอน (ยังคงความหมายในการแทนสัญลักษณ์เพื่อการกรอรูปเป็นมณฑล) เมื่อเข้าสู่กระบวนการสร้างเรือน ความหมายของมงคลสูตรที่ปรากฏพบในบทกลอนนั้นก็ถ่ายทอดเป็นเครื่องเรือนและองค์ประกอบต่างๆ ในเรือนมงคลสูตรดังนี้

ความหมายและสัดส่วนของเครื่องเรือนโดยทางมงคลสูตรซึ่งพบในกลอนมงคลสูตร		
เครื่องเรือนมงคลสูตร	มาตราสูตร	ความหมายทางมงคลสูตร
ใบตั้ง	5.5 ศอก	ความดี, ชีวิตกับความดี, รัศมี ความคิดของชายหญิง
ต้นตั้ง	7.5 ศอก	ชีวิตชาย, การงานที่คิด, ความคิดของ ชายหญิงเป็นสัมมาฯ, ชีวิตกับความดีที่ เป็นสัมมาฯ
จันทัน	6.5 ศอก	ชีวิตสัมมาทิฎฐิ, การงาน, แขน(เนื้อหา เบิกหน้าพราหมณ์), ชีวิตคิดหน้าคิด หลัง, ชายคิดหญิงคิด
ช่อ	9 ศอก	ชีวิตที่ช่อตรงต่อกัน, ความมั่นคง, การ งานที่หญิงคิด, ความคิดของชายหญิง ผู้เป็นสัมมาฯ, การงานของชาย(ชาย เหลียมใน), ชีวิตชายผู้เป็นสัมมาฯ(ชาย เหลียมใน)
ช่อ	9.5 ศอก	รักมั่นคงต่อรัก, การงานของชาย(ชาย เหลียมนอก), ชีวิตชายผู้เป็นสัมมาฯ (ชายเหลียมนอก) ¹⁰
เสา(ทั้งต้น)	13 ศอก	2 ชีวิตที่คิดหน้าคิดหลังยื่นเรือน, การ งานของสองชีวิตที่คิดหน้าคิดหลังยื่น เรือน, สองแขน(ชาย)ยื่นเป็นเสาเรือน,

⁹ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร.

¹⁰ ความหมายของชายเหลียมนอก เหลียมใน

เสอาอิฐ	2.5 ศอก	การกระทำของชายหญิงเป็นสัมมาฯ ความคิดในทิศทั้ง 4 ของชาย,ความคิด ในทิศทั้ง 4 ที่หญิงคิด
เสาไม้	10.5 ศอก	การกระทำที่คิด(ในลั้น รอด ตง พั้น ธรรณี)ของชาย,ความดีของชายผู้เป็น สัมมาฯ,หญิงมั่นคง,เสาเรือนเป็น สัมมาทิฎฐี(เรือนหมายถึง เรือนกาย เรือนใจ เรือนไสยาสน์ เรือโดยมาตรา สูตร=8.5 ศอก)
อกเรือน	11 ศอก 1 รัก	โสฬสเรือน เมื่อแต่งหัวไม้จับเชิงชาย เมื่อแต่งหัวอกเรือนรับเชิงชายก็ใช้ ตำรา(สามรัก)+10.5 ศอก ก็จะได้ ตำราการกระทำของชาย,ตำราความดีของ ชายผู้เป็นสัมมาฯ,ตำราหญิงมั่นคง(ตัด หางมาวัดชาย)ตำราเรือนสัมมาฯ ¹¹

กลอนมงคลสูตรที่พบบ่อยในมงคลสูตรเมื่อถอดออกมาเป็นมาตราสูตร

มงคลสูตร	มาตราสูตร
เป็นเรื่องของชีวิตชายหญิงต้องตามเรียก	9 ศอก 1 เตรียก
รักการกระทำที่เป็นสัมมาฯรักตามเรียก	9 ศอก 1 เตรียก
เป็นการกระทำที่หญิงต้องคิดตามเรียก	9 ศอก 1 เตรียก
ต้องคิดตามเรียกด้วยชีวิตหญิงผู้เป็นสัมมาฯ	9 ศอก 1 เตรียก
เพื่อความมั่นคงของบ้านเรือนต้องตามเรียก	9 ศอก 1 เตรียก
ให้รักมั่นคงต่อรัก	9 ศอก 1 คีบ
ให้ชีวิตชายเป็นสัมมาทิฎฐี	9 ศอก 1 คีบ
ให้การกระทำของชาย(เหลียมนอก)	9 ศอก 1 คีบ
รักต่อการกระทำที่หญิงคิดด้วยรัก	9 ศอก 1 คีบ
ให้การกระทำของชาย(เหลียมนอก)	9 ศอก 1 คีบ
รักต่อการกระทำที่หญิงคิดด้วยรัก	9 ศอก 1 คีบ ¹²

¹¹ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร.

¹² พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร.

มาตราสูตรเป็นส่วนที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นนามธรรมคือ มงคลสูตร กับ รูปธรรมคือ เรือนมงคลสูตร ให้เรือนเกิดความหมายสำคัญอันสูงสุดกับชีวิตผู้ครองเรือนนั้น

การถ่ายทอดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของนามธรรมกับรูปธรรมก็ยังคงเป็นการสืบทอดหลักการดำเนินชีวิตที่ดึงมาให้เจ้าของเรือนได้ดำเนินชีวิตไปตามวิถีแห่งพุทธะเพื่อก้าวไปสู่ความสมบูรณ์ของชีวิตตามหลักมงคลสูตร

4.2 กระบวนการขึ้นเรือนมงคลสูตร

ในการขึ้นเรือนมงคลสูตรมีลำดับขั้นเช่นเดียวกับ พิธีกรรม ประเพณีต่างๆบนเกาะยอซึ่งในการขึ้นเรือนมงคลสูตรเรื่องราวของมงคลสูตรและมาตราสูตรมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันในลักษณะที่มีอาจแยกจากกันได้ดังนั้นในการศึกษาความสัมพันธ์จึงต้องทำความเข้าใจไปพร้อมกันโดยใช้กระบวนการขึ้นเรือนมงคลสูตรเป็นตัวอธิบายความตามลำดับขั้น โดยมงคลสูตรก็มีเนื้อหาหลายระดับที่ผสมผสานกัน

4.2.1 การเลือกที่ตั้งเรือนมงคลสูตร

มงคลสูตรมีการกล่าวถึงสถานที่อันเป็นมงคลกับชีวิตผู้ครองเรือนว่าปลูกเรือนตั้งเรือนไว้บริเวณใดจึงจะใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขสมบูรณ์ ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน มีการครองเรือนด้วยความราบรื่น ซึ่งส่วนนี้ตามหลักการของจักรวาลวิทยาแล้วก็เป็น การกำหนดจุดศูนย์การของมณฑลเพื่อแผ่ขยายทิศทางไปรอบๆมณฑล ในการเลือกพื้นที่เพื่อปลูกเรือนมงคลสูตรได้กล่าวไว้พอสังเขปดังนี้

“เรือนมงคลคนโบราณกล่าวหาว่า	สี่เชิงชายให้จำเพาะความเหมาะสม
ชายที่ 1 ชายทางอย่าสร้างไกล	คนทั้งหลายไปมาค้าขายกัน
ชายที่ 2 ชายน้ำธรรมชาติ	ใสสะอาดสร้างบ้านใกล้ให้สุขสันต์
เป็นแหล่งน้ำสำคัญของพืชพันธุ์	กุ่มปลามันมีอุดมอยู่ถมไป
ชายที่ 3 ชายเขาล่มเงาหลัก	สร้างบ้านจักได้ร่มเงาเจ้าผู้ใหญ่
ชายที่ 4 ชายมงคลมงคลชาย	เป็นเรือนใหญ่ใช้ไม้ศอกออกมาตรา
มงคลชายใครมองต้องมนตรา	อีกชายมาครองเรือนชายมงคล” ¹³

จากกลอนมงคลสูตรเกี่ยวกับการเลือกพื้นที่สร้างเรือนมงคลสูตรเมื่อพิจารณาจากลักษณะที่ตั้งของเรือนมงคลสูตรที่ทำการศึกษา(กุฏิเจ้าอาวาสวัดท้ายยอ) ปรากฏว่ามีความสอดคล้องใกล้เคียงกับมงคลสูตรดังที่กล่าวไว้สรุปได้ดังนี้

¹³ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร.

“ชายที่ 1 ชายทางอย่าสร้างไถล คนทั้งหลายไปมาค้าขายกัน”

จากบริเวณที่ตั้งอยู่ติดกับชายฝั่งทะเลสาบซึ่งเป็นช่องทางการสัญจรทางน้ำที่สะดวก
ในสมัยนั้นตรงตามมงคล

“ชายที่ 2 ชายน้ำธรรมชาติ ไส้สะอาดสร้างบ้านใกล้ให้สุขสันต์

เป็นแหล่งน้ำสำคัญของพืชพันธุ์ กุ้งปลาแม่น้ำอุดมอยู่ถมไป”

นอกจากชายฝั่งซึ่งอยู่ไม่ไกลจากเรือ่น ยังปรากฏบ่อน้ำถึงจะเป็นการขุดก็ตามแต่
เพื่อให้สะดวกต่อการใช้ประโยชน์จากน้ำจืดในสมัยโบราณนับว่ามีความสำคัญมากในการใน
การดำรงชีวิตและเพื่อการทำกิจกรรม

“ชายที่ 3 ชายเขาล่มเงาหลัก สร้างบ้านจักได้ร่มเงาเจ้าผู้ใหญ่”

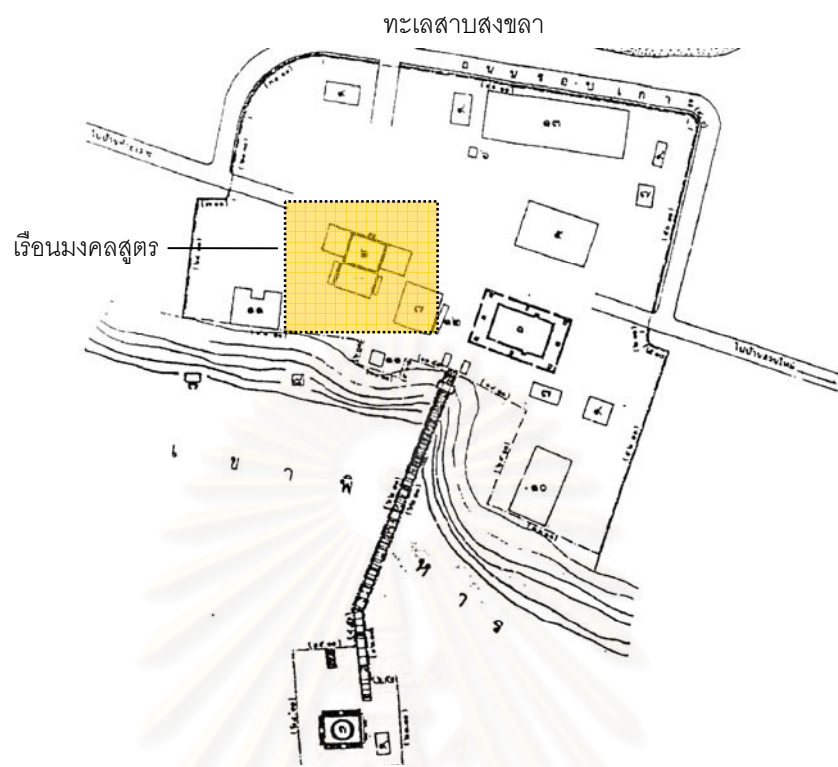
ด้านหลังของเรือนมงคลสูตรมีเขาเพชรซึ่งชาวเกาะยอมมีความเชื่อว่ามีเจ้าป่าเจ้าเขา
ศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่จึงตรงตามมงคลข้อนี้

“ชายที่ 4 ชายมงคลมงคลชาย เป็นเรือนใหญ่ใช้ไม้คอกออกมาตรา

มงคลชายใครมองต้องมนตรา อีกชายมาครองเรือนชายมงคล”

มงคลในข้อนี้ปรากฏในกระบวนการขึ้นเรือนจนเกิดเป็นสถานที่อันเหมาะสมในการ
ดำเนินชีวิตและเข้าถึงภาวะสมบูรณ์ทางจิตวิญญาณของเจ้าของผู้ครองเรือน ซึ่งจะได้กล่าว
ต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 4-4 ผังบริเวณวัดทำยอ และตำแหน่งที่ตั้งเรือนมงคลสูตร

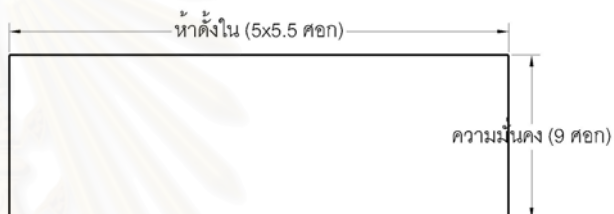

ภาพที่ 4-5 สภาพบริเวณที่ตั้งวัดทำยอเปรียบเทียบกับมงคลสูตร

4.2.2 การกำหนดผังเรือนมงคลสูตร

การกำหนดผังเรือนคือ การกำหนดมณฑลที่ตั้งของสถานที่อันจะนำไปสู่การดำเนินชีวิตให้สมบูรณ์ทางจิตใจ โดยในคติมงคลสูตรกล่าวถึงการกำหนดผังเรือนโดยสังเขปไว้ดังนี้

“ใช้ 6 รัศมีออกผังทางด้านยาว เชิงชายเท่า 5 ตั้งในต่างกัน 3 รัศมีเอวรัศมีมั่นคงทรงชาย (1 รัศมี+1 รัศมี+1 ข้อ) กับชายผู้มั่นคงมาลงผังทางด้านกว้าง ต่อกับหางที่ตัดไปไว้วัด เมื่อเรือนเสร็จ เชิงชายด้านกว้างตัดหางไปไว้วัดหมายถึง องค์รัศมีได้สร้างโลก สร้างสรรพสิ่งพร้อมทั้งลิขิตเรื่องราวต่างๆไว้ให้มนุษย์ปฏิบัติตาม”¹⁴

ภาพที่ 4-6 ผังบริเวณเรือนถอดความจากเรือนมงคลสูตร

ในส่วนของการออกผังเรือนกลอนมงคลสูตรยังได้อธิบายความไว้พอสังเขปดังนี้

“ข้าแต่องค์รัศมี ขอรัศมีอันความมีความเป็นในทางที่ดีในทิศทั้ง 8 ขององค์ท่าน เป็นประธานเขตชั้นงานชายหญิงสองรัศมีหมายได้ทั้งสองของแขนขา สองแขนแทนรูปเทียน ขวาลา ขอบุชาด้วยความมีความเป็นในทางที่ดี อันความมีความเป็นในทางที่ดีต่อองค์รัศมี สองชายในบ้านงานชายหญิง การงานทุกสิ่งของชายหญิงได้สัมมาฯ

ข้าแต่องค์รัศมี อันรัศมีอันความมีความเป็นในทางที่ดีอีก 6 ทิศมีชีวิตและความคิดอันมีความมีความเป็นในทางที่ดี 1 ทิศเบื้องหน้ามารดาบิดาท่านเลี้ยงมาเลี้ยงท่านตอบ 2 ทิศเบื้องหลังบุตรภรรยาต้องยกย่องให้เกียรติ 3 ทิศเบื้องขวาครูอาจารย์ศึกษาวิชาโดยเคารพ 4 ทิศเบื้องซ้ายมิตรสหายให้ได้พึ่งพา 5 ทิศเบื้องล่างข้าทาสบริวารต้องหว่านน้ำใจ 6 ทิศเบื้องบนองค์รัศมีต้องบูชาสมณะพราหมณ์ให้ท่านโดยเคารพ ๖ รัศมีที่เกิดไหนได้ร่มเย็นเป็นมรรคผล ขอมาดลเป็นมณฑลงานชายหญิง...”¹⁵

¹⁴ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร.

¹⁵ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร. (ดูเนื้อสมบูรณ์ที่ภาคผนวก)

เนื้อหาโดยสรุปเป็นการกล่าวถึงการบูชาทิศทาง และเป็นการสั่งสอนให้เข้าใจหลักการครองชีวิตอันมีทิศทั้งรอบตัวที่ต้องเคารพตามโอกาส ตามหน้าที่นั้น

ในการออกฝั่งเรือมีการตรวจสอบความเป็นมงคลของฝั่งเรือซึ่งในตอนนี้อยู่ส่วนหนึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการเบิกหน้าพรหมเพื่อถ่ายทอดมงคลต่อไปสู่การตั้งเสาศาญมิจึงขอยกลักษณะการตรวจสอบความเป็นมงคลของฝั่งเรือมาดังนี้

“มาตราสูตรของเรือ การเบิกหน้าพรหมใช้ 4 ชีวิตเรียกว่า 4 ธาตุ ใช้เป็นเสาศาญมิเบื้องต้นเมืองศรีศมี

มนุษย์ครองเรือไม่สามารถปฏิบัติให้บริบูรณ์ในธาตุทั้ง 4 ตามลิขิตขององคริศมี แต่มนุษย์ยินดีปฏิบัติให้บริบูรณ์ในธาตุทั้ง 4 ที่มีรัก(เสาศาญ) เสาศาญกับเสาศาญต่างกันตามตำรา(3 รัก)ที่ต่างกันเรียกว่าหาง ตัดไปวัด 3 ครั้ง คือ

1. ออกฝั่งเพื่อการเสี่ยงทายว่ามาตรฐานเดิมตามพรหมลิขิตเกิดขึ้นในเขตเรือนี้หรือไม่ เมื่อเรือเสร็จชายคาน้ำตกลงตรงฝั่งถือว่า สัมมาทิฏฐิ ถ้าขาดไม่ดี(จัดเรือเอียง) แต่ไม่ปรากฏว่ามีวิธีแก้อย่างไร หรือต้องออกฝั่งเรือใหม่หรือไม่

2. ตัดไปวัดวางระแนงตัวแรก เพื่อให้จั่วทรงชายมั่นคง

3. ตัดไปวัดวางระแนงตัวแรกของหลังคาปีกนก ให้หญิงเป็นสัมมาทิฏฐิอันมั่นคง เพราะข้ออันมั่นคงที่หญิงต้องคิดคือชีวิตร่วมชายคาที่เป็นชีวิตสัมมาทิฏฐิจากความมั่นคงทรงชาย...”¹⁶

หลังจากผ่านขั้นตอนในการออกฝั่งเรือขั้นต่อไปเป็นส่วนของการละเอียดที่เป็นส่วนประกอบในการสำเร็จซึ่งความสมบูรณ์ในการออกฝั่งเรือมีขั้นตอนปลีกย่อยโดยสังเขปดังนี้

4.2.2.1 การเบิกหน้าพรหม

พรหม คือ จิตวิญญาณเบื้องสูง ทรงรัศมี ทรงพรหมวิหารธรรม พรหมโลกคือ ที่อยู่อาศัยเมื่อกับปีวินาศไปแล้วตั้งขึ้นใหม่ โลกคือที่กำเนิดของมนุษย์ และสัตว์ดิรัจฉาน เมื่อโลกตั้งขึ้นพรหมจะเป็นผู้ซึ่งลงมาก่อน เพื่อจะรู้ว่ามีดอกบัวเกิดขึ้นบ้างหรือไม่เพื่อสร้างสรรพสิ่งเบิกหน้าพรหมเรือนมงคลสูตร ตามคติความเชื่อที่ว่าพรหมลงมาสู่โลกที่ตั้งขึ้นใหม่(โลกคือ แผ่นดิน โลกคือ หมู่สัตว์) เพื่อจัดการเรื่องราวของโลกให้มีความเจริญจะได้เป็นที่รองรับการเกิดขึ้นของพระพุทธรเจ้า การปฏิบัติขึ้นของพระพุทธรเจ้าเป็นเหตุให้มนุษย์มีคุณธรรมสูง เมื่อละอัสตภาพจากมนุษย์หากไม่ถึงพระ

¹⁶ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร. (ดูเนื้อสมบูรณ์ที่ภาคผนวก)

นิพพาน(วิมุตติ) ก็จะไปเกิดในพรหมโลก ทำให้พรหมโลกมีพระพรหมเพิ่มขึ้นพรหมโลกก็เจริญยิ่งขึ้น

เบิกหน้าพรหมคือ ศาสตร์ของเรือนไทย ที่บูรณาการมาจากหลักคำสอนของศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตของตนและชุมชนได้อย่างเหมาะสม การเบิกหน้าพรหมก็เพื่อจะบอกให้รู้ว่าพรหมคือใคร ทรงคุณค่าอย่างไรต่อมนุษย์ จะต้องทำสิ่งใด ทำอย่างไร จึงได้ชื่อว่าทำตามคำสอนเมื่อละอึดติดภาพไป ก็จะมีพรหมโลกเป็นที่รองรับ ถึงที่สุดคือ วิมุตติ

ศาสตร์ของการเบิกหน้าพรหม ประกอบด้วย ศิลปศาสตร์ พิธีกรรมและเวทย์มนต์คาถา ศิลปศาสตร์ประกอบด้วย ปรัชญาเรือนไทย และศิลปะเรือนไทย (เครื่องเรือน) พิธีกรรม และเวทย์มนต์คาถา หมายถึง เวทคือ พระเวทของพราหมณ์ มนต์ของฮินดู คาถาของพุทธ การเบิกหน้าพรหม ถือเป็นศาสตร์สูงสุดของเรือนไทย โดยมุ่งผลสูงสุดคือ ให้เป็นที่ปฏิสนธิของวิญญาณดี ๆ ที่จะมาเกิดเป็นลูกหลานในเรือนนั้น ผู้ที่ประกอบพิธีต้องเป็นพราหมณ์ เมื่อไม่มีพราหมณ์ก็จัดลำดับดังนี้

เริ่มจากหมอ(คติพราหมณ์)คือ ชาวบ้านอาวุโสผู้คงแก่เรียน อายุ 60 ปีล่วงไปจึงเป็นผู้ควรแก่พิธีกรรม โดยเริ่มจากนุ่งห่มตามปกติ กล่าวคาถาครอบ¹⁷ แล้วห่มขาวนุ่งขาว (แต่งตัวพราหมณ์ในพิธีกรรมเบิกหน้าพรหม ต้องแต่งจากบนลงล่าง เช่นเดียวกับการบวชต้องสวมอังสะก่อน) กล่าวโองการธรรณีสาร พิธีกรรมอันเป็นมงคลขาดเสียไม่ได้คือ คำบูชาพระรัตนตรัย

จากนั้นหมอ(พราหมณ์)เบิกหน้าพราหมณ์ พราหมณ์เบิกหน้าพรหม(หน้าพรหมหมายถึง หน้าพี่ของพรหม) พรหมเบิกเสาภูมิ(เบิกดิน) เบิกเสาเอก(เบิกฟ้า) เบิกพระเจ้า 5 พระองค์ ดังจะแสดงตามลำดับ หมอกกล่าวคาถาครอบ เพื่อยกเข้าสู่พิธีกรรมแล้วทำน้ำมนต์โองการธรรณีสาร ประพรมตนเองและเครื่องเรือน ใช้ไม้เท้าชี้พร้อมคำร้ายไปตามจั่วเป็นการเบิกหน้าพราหมณ์ ในทางศิลปศาสตร์ ก็กล่าวบทพิสูจน์ ออกจั่วก่อนเป็นสัมมาทิฐิอย่างไรไปจนจบ แล้วตั้งชีวิตเป็นลำตัว ออกส่วนหัวคือ ที่รวมของความคิด ออกแขนทั้งสองข้างด้วยชีวิตและความคิด ถึงตอนนี้ตามศาสตร์เรียกว่าเบิกหน้าพราหมณ์ได้ครึ่งหนึ่ง

¹⁷ คาถาครอบดูที่ภาคผนวก ค.

หักตั้งตั้งสองหนให้ชนกัน การกระทำนั้นก็จะมีความมีความเป็นในทางที่ดี ให้ที่รวมของความคิดเป็นองค์รวมคิด(เบิกฮินดูสุพราหมณ์ใช้ตั้งคือ ชีวิต จากพราหมณ์สุพราหมณ์ใช้ตั้งคือลมหายใจ ชื่อคือองค์สมาธิ พราหมณ์คือผู้ลอยบาป ผู้บำเพ็ญสมาธิ,ผู้บำเพ็ญฌาน องค์ฌานคือองค์คุณที่ยิ่งผู้บำเพ็ญให้ถึงพรหมโลก) ถึงตอนนี้เรียกว่าชีวิตพราหมณ์ตั้งอยู่บนองค์สมาธิพร้อมที่จะเข้าฌาน(เมื่อสองข้าง วางบนเข้าคือท่าสมาธิของพราหมณ์)

ในพิธีการเบิกหน้าพราหมณ์นี้เป็นสัญลักษณ์ที่กล่าวถึงปรมาณูซึ่งก็คือ ลมหายใจของชีวิตหรือก็คือลมหายใจแห่งจักรวาลที่สถิตอยู่ในร่างกายมนุษย์ ซึ่งเปรียบได้กับการเคลื่อนที่ขึ้นและลง อาจตีความได้ว่าเป็นการเกิดและการดับ หรือในอีกความหมายหนึ่งก็เป็นพลังสถิตกับพลังเคลื่อนไหว ในศาสตร์จินโบราณเรียกพลังนี้ว่า หยินกับหยาง อย่างไรก็ตามการเคลื่อนที่ดังกล่าวเป็นต้นกำเนิดแห่งเอกภพ เป็นที่มาซึ่งสรรพสิ่งในโลกธาตุ ดังนั้นการเบิกหน้าพราหมณ์จึงเป็นการทำให้ปรากฏซึ่งสรรพสิ่ง กล่าวได้ว่า การหายใจออกหมายถึงการปรากฏของโลกธาตุและสรรพสิ่ง ส่วนการหายใจเข้าหมายถึงการกลับคืนสู่ที่มาหรือปฐมกำเนิดขอสรรพสิ่ง หรือความหมายที่อธิบายความสัมพันธ์เกี่ยวกับพรหมก็เปรียบเหมือนกับกลางวันและกลางคืนของพระพรหม หรือเปรียบเหมือนกับการเกิดของกัลป์และความประลัยของกัลป์ ซึ่งก็คือ การเกิด และการพินาศไปคราวหนึ่งๆ ของโลกธาตุหรือสากลจักรวาล ซึ่งปรากฏในไตรภูมิพระร่วงเช่นกัน¹⁸

การเบิกหน้าพรหมมีความสัมพันธ์กับระบบจักรวาลวิทยาในเรื่องการจัดวางพื้นวางที่แผ่ขยายออกจากจุดศูนย์กลางเพื่อกระจายออกไปตามทิศต่างๆ เพื่อให้ที่ว่างเกิดเป็นมณฑลอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งการเบิกหน้าพรหมเป็นความเชื่อว่า พระพรหมซึ่งเป็นเทพผู้สร้างในคติของพราหมณ์ พระองค์ซึ่งมีสี่เศียรหันไปสี่ทิศ เป็นสัญลักษณ์แห่งการแผ่ขยายพื้นที่ไปตามทิศต่างๆ พระพรหมทรงเป็นต้นกำเนิด เป็นเมล็ดพันธุ์ของสรรพสิ่งอันดำรงอยู่ พระองค์ทรงเป็นรูปธรรมแห่งพลังสร้างสรรค์ทั้งพื้นที่และกาลเวลา การใช้ตำนานมาเปรียบเทียบจะทำให้เข้าใจได้ชัดเจนและเมื่อนำมาผสมผสานกับคติความเชื่อที่ปุถุชนเข้าใจง่ายแล้ว ก็ช่วยเสริมกันให้เข้าใจง่ายยิ่งขึ้น

¹⁸ เอเดรียน สอนอดกราส. *The Symbolism of The Stupa*. แปลโดย ภักพร สิริกาญจน ประคอง เจริญจิตธรรม, ชลธิชา บำรุงรักษ์, พันทิพา บุรณมาตร์, ชิตยา สมถพันธ์, ตระการ กัลชาญนันท์ และบุญจิรา ถึงสุข. (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 287 และ 305-307.

การเบิกหน้าพรหม ทางศิลปศาสตร์ ซึ่งยาของพระมานพ อัศวมโหฬารไม่ได้เล่าว่า ทวดได้ใช้เป็นเพลงกล่อมเปลเลี้ยงยาของพระครุमानพ และได้ใช้กล่อมลูกสืบต่อมา อีกช่วงหนึ่งจนกระทั่งพระครุमानพเป็นหลานของยาคนที่ 9 เป็นหลานชายคนแรกของ ยาใช้ชีวิตอยู่กับยานานกว่าหลานยาทุกคน จึงได้ซึมซับเรื่องราวมาดั่งมงคลสูตร ต่อไปนี้

มงคลสูตรการเบิกหน้าพรหม

“สืบ สอดใส่(เข้าผาณ) กำเนิดพรหมา,องค์พรหมา,พิจารณารัศมี,สร้างบารมี

กำเนิดพรหมา องค์ร่วมคิดแผ่รัศมี ชีวิตและความคิดไปในทิศเบื้องบน เพื่อ ความเป็นไปในทางที่ดีให้องค์ร่วมคิดเป็นของรัศมี(แผ่ไปจนครบ 5 ทิศของรัศมี คิดเป็นของรัศมี)

องค์พรหมา ยกตั้งตั้งเรื่องขึ้นที่เมืองพรหมสถานสวดยสมบรมรัศมี องค์ มหาพรหมข้าประนมเกศี เจ้าสถานที่รัศมีสดใส ภาวะก็รับผิดชอบโลกาปวงสัตว์ นานาพิ่งพาอาศัย ครั้งไฟบรรลัยกัลป์เผาผลาญครั้งใหญ่ ปวงสัตว์ทั้งหลายสูญหาย โลกา มนุษย์เดรัจฉานถึงขั้นเทวา ถูกมหาไฟผลาญสถานสูญสิ้น ปวงสัตว์ทั้งหลาย อาศัยแผ่นดิน ต้องสูญพันธุ์สิ้นเมื่อดินถูกเผาองค์บรมครูสัมพุทธเจ้า พระองค์ได้กล่าว ขอล่าให้พิ่ง สถานชั้นว่างระหว่างเมืองพรหม ความร้อนไม่ถมวิญญานสมหวัง แออัดยัดกันท่านกล่าวให้พิ่ง เปรียบเหมือนดั่งแบ่งอัดยัดใส่ทะนาน วิญญานหนีไฟ มาได้อาศัยทนอยู่กันไปชั่วนานหนักรักษา จนกระทั่งไฟสงบจนภาองค์พรหมาเสด็จ เปิดฟ้าดิน...”¹⁹

4.2.2.2 การบูชารัศมี

การเบิกหน้าพรหมมีขั้นตอนที่จะทำให้การเบิกหน้าพรหมเสร็จสมบูรณ์คือ การพิจารณารัศมีซึ่งหมายถึงว่า เกิดความเป็นมงคลกับพื้นที่นั้นๆ

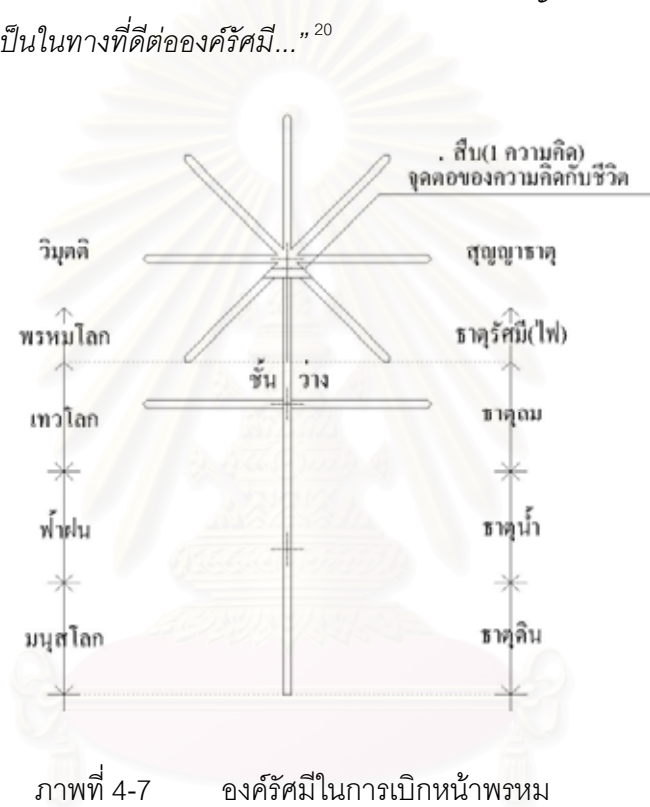
มงคลสูตรในการบูชาของรัศมีซึ่งเป็นตอนหนึ่งในการเบิกหน้าพรหม โดยสังเขปกล่าวว่า

“องค์รัศมี มีรัศมีอันมีความเป็นไปในทางที่ดี อันมั่นคงต่อการกระทำ ของชายหญิงที่เป็นสัมมาทิฏฐิวาชีวิตชายหญิง

อันชีวิตนี้คือดินทุกถิ่นที่ชายต้องคิดด้วยชีวิตที่มีความคิด ว่าชีวิตชายผู้เป็น สัมมาทิฏฐิการกระทำของชาย เพื่อรักที่มั่นคงต่อรัก ต้องรักต่อการกระทำที่

¹⁹ พระมานพ อัศวมโหฬาร, บันทึกไปลานเรื่องมงคลสูตร. (ดูเนื้อสมบูรณ์ที่ภาคผนวก)

หญิงคิดอันชีวิตหญิงผู้เป็นสัมาทิฏฐิ ต้องคิดว่าการทำงานที่หญิงคิดเพื่อชีวิตที่
 ซื่อตรงต่อกันให้มั่นคง ชายเอ๋ยจงคิดหญิงเอ๋ยจงคิดเถิดหญิง ว่าชีวิต
 ชายหญิงคือดินต้องหนักแน่นดั่งแผ่นดินผา บรรดาหนักเบาดีชั่วสิ่งทั่วไป จะร้อน
 เย็นเหม็นหอมยอมน่าใจ ต้องรับได้ทั้งรักชังสิ่งทั้งปวง ชายก็จะมีควมมีควม
 เป็นในทางที่ดีต่อการกระทำของชายหญิงก็จงคิดด้วยชีวิตสัมาทิฏฐิ รักก็จะ
 มั่นคงต่อรัก การกระทำของชายและการกระทำที่หญิงคิด ก็จะมีควมมี
 ความเป็นในทางที่ดีต่อองศรีศรีมี...”²⁰

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁰ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกไปลานเรื่องมงคลสูตร. (ดูเนื้อสมบูรณ์ที่ภาคผนวก)

ภาพที่ 4-8 จั่วเรือนมงคฺลสฺตฺรสัญลักษณ์ส่วนหนึ่งขององค์รัศมี

ความหมายที่ปรากฏในการบูชารัศมีในทางจักรวาลวิทยาเป็นการกล่าวถึงเรื่องราวของทิศซึ่งว่าด้วยการกำเนิดของอวกาศว่าเป็นการแผ่ขยาย หรือการแผ่รัศมีออกมาจากจุดศูนย์กลางไปตามทั้งหกทิศ ทิศตามสามมิติซึ่งมีเส้น 6 เส้น แผ่ออกมาจากจุดศูนย์กลางร่วมกันคือ สัญลักษณ์วิวัฒนาการของการกำเนิดจักรวาล เส้นเหล่านี้คือ เส้นแสดงพิภคของโลกแห่งประสาทสัมผัสของมนุษย์²¹ ซึ่งนั่นก็หมายถึงแกนของชีวิตและการรับรู้ของบุคคลรอบๆตัวในทางหลักการของพุทธศาสนาทิศทั้ง 6 ในการแผ่ขยายทางพื้นที่ได้แก่ ทิศเบื้องหน้า ทิศเบื้องหลัง ทิศเบื้องซ้าย ทิศเบื้องขวา ทิศเบื้องบนและทิศเบื้องล่าง

ความหมายของรัศมีในจักรวาลวิทยาถือว่าพระอาทิตย์เป็นศูนย์กลาง ซึ่งไม่มีความแตกต่างด้านทิศทางเมื่อเปรียบเทียบกับรัศมีที่ปรากฏในมงคฺลสฺตฺร ในจักรวาลวิทยาสิ่งที่ปรากฏแผ่ขยายออกมาตามทิศทั้งหกจากพระอาทิตย์ซึ่งเป็นหลักสากลโดยมีพระอาทิตย์ซึ่งเป็นเส้นรัศมีที่เจ็ดเชื่อมโยงรัศมีต่างๆ พระอาทิตย์จะลอยอยู่สูงเด่น ตอนแรก ดูเหมือนไม่คงที่ไม่มีเปลวไฟ ไม่เป็นดวงเพลิงลอยสูง ต่อมาเมื่อเทพทั้งปวงทำให้คงที่ พระอาทิตย์จึงถูกเป็นเปลวเพลิงขึ้น ไปที่นั่นที่นั่น ซ้ำไปมากล่าวคือ ส่องสว่างจากศูนย์กลางเป็นรัศมีที่เจ็ดของทิศทั้งหก²²

²¹ เอดเรียน สนอดกราส. *The Symbolism of The Stupa*. แปลโดย ภัทรพร สิริกาญจน ประคองเจริญจิตรกรรม, ชลธิชา บำรุงรักษ์, พันทิพา บุรณมาตร์, ฑิตยา สมถพันธ์, ตระการ กัลชาญนันท์ และบุญจิรา ถึงสุข. (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 19.

²² เรื่องเดียวกัน: หน้า 27.

ส่วนรัศมีในมณฑลสูตรที่มีถึงแปดรัศมีนั้น รัศมีที่แปดก็คือรัศมีที่ยังไม่สมบูรณ์ในทางพรหมจึงพุ่งลงมาสู่ดินแต่รัศมีที่แปดนั้นพร้อมที่จะกลับไปสู่สุวรรณภูมิเมื่อเกิดการปฏิบัติให้เกิดความสมบูรณ์ตามหลักสัมมาทิฏฐิ การมีเสาเอกจึงเป็นเสมือนหลักการหรือแสงนำทางกลับไปสู่พรหมัน การกล่าวถึงความมั่นคงและความคิดในมณฑลสูตรก็เพื่อเป็นการตอกย้ำให้ผู้ครองเรือนมณฑลสูตรได้ระลึกอยู่เสมอว่าตนเองมีหน้าที่ในการมีชีวิตอยู่อย่างไรทั้งหมดก็เพื่อความสมบูรณ์ด้วยชีวิตที่ดีของผู้ครองเรือนเอง

4.2.2.3 ตั้งเสาภูมิ,เสาเอก

เสาภูมิและเสาเอกในเรือนมณฑลสูตรซึ่งเป็นเสาต้นเดียวกันมีความหมายดังนี้ ในการเบิกเสาภูมิของเรือนมณฑลสูตรเป็นการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งโดยความหมายทางจักรวาลวิทยาก็คือ การเบิกฤกษ์ทางจิตวิญญาณ ซึ่งความสัมพันธ์นี้เสาเอกเป็นสัญลักษณ์สะท้อนมณฑลทางกายภาพแทนเสาภูมิโดยในเรือนมณฑลสูตร

เมื่อสรุปความสำคัญในนามธรรมแล้วจะพบการคลี่คลายสู่นามธรรมอันสอดคล้องกัน โดยการสร้างโลก(เบิกเสาภูมิ) สร้างสรรพสิ่งในโลก(เบิกเสาเอก) ให้มีความพร้อมเพื่อการอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้า(เบิกพระเจ้า 5 พระองค์)

การเบิกเสาภูมิ(การกล่าวถึงมณฑลทางจิตวิญญาณ)

มณฑลสูตรในการเบิกเสาภูมิซึ่งปรากฏในบันทึกโบราณมีการแบ่งพิธีกรรมเป็น 2 ขั้นตอนโดยมีเนื้อหาโดยสังเขปดังนี้

“เบิกเสาภูมิ(ระยะที่ 1) เมตตาแผ่มาอีกที พวกสัตว์เหล่านี้เขามีความคิด ได้ฝึกฝนอบรมดวงจิตรู้สิ่งถูกผิดเมื่อครั้งกับปีก่อน เรื่องโลกผิดถูกอย่างไร เรายังเบาใจไม่ต้องตามสอน เอารัศมีมั่นคง แน่นอนนำออกตามตอนสร้างงานพรหมา แผ่มาพลัน เป็นสวรรค์ไศฟัส ทุกอย่างงามหมดชีวิตเทวา ความมั่นคงรัศมีพรหมา เรียกว่ารางวัล ไศฟัส รางวัลดีดีจากที่ร่วมคิด

ในตอนนั้นก็กล่าวถึงรายละเอียดของการกลับไปสู่พรหม เป็นการกล่าวถึงแนวทางการเคลื่อนไปของสภาวะจิตธรรมดาของมนุษย์ว่าจะทำอย่างไรให้เป็นหนึ่งเดียวกับพรหม....”²³

²³ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโบราณเรื่องมณฑลสูตร. (ดูเนื้อสมบูรณ์ที่ภาคผนวก)

ภาพที่ 4-9 และภาพที่ 4-10 เสาภูมิในเรือนมงคลสูตร

เบิกเสาเอก(การถ่ายทอดเสาภูมิสู่กายภาพ)

การเบิกเสาเอกคือ การบอกให้รู้ว่ามนุษย์มาจากไหน มาทำอะไร เพื่ออะไร เบิกหน้าพรหมมุ่งผลสูงสุดเพื่อให้เรือนนั้นมีวิญญานจากเบื้องสูงมาปฏิสนธิเป็นบุตรหลานของเรือนนั้นและเพื่อให้มนุษย์กับวิญญานใกล้ชิดกัน

การยึนเสาเอกแล้วเอามะพร้าววงอก กลัวย่น้ำหว่า อ้อย ผูกไว้ที่เสาเพื่อเป็นนิมิตหมายเรื่องเมืองมงคลชมพู มะพร้าวมีหน่อ แทนแผ่นดินนี้เมื่อแรกมี 3 พู หน่อ มะพร้าวแทนจวันดิน อ้อยแทนความหวานของจวันดิน กลัวย่น้ำหว่า ให้เรียกกลัวย่น้ำแทนผืนน้ำทั้งหมด เอาอ้อยผูกให้ติดกับหน่อมะพร้าว หน่อกลัวย่น้ำให้มีส่วนที่ต่ำลงถ้าผลมะพร้าวลงมา อ้อยควรอยู่แค่ผลมะพร้าวแล้วยาวขึ้นบน ผูกไว้กับเสาในตำแหน่งธาตุดินและน้ำต่อกัน ใช้ผ้าแดงแทนผ้าชมพูเพื่อให้ดูหนักแน่นมั่นคง ถ้าได้มะพร้าวชมพูหรือมะพร้าวหวานจะถูกตามคติโบราณ

พระมานพ อัครัมโมชีให้เห็นความสำคัญในการยกเสาเอกตามมงคลสูตรไว้ว่า "การยกเสาเอกแล้วใช้นิมิตหมายเรื่องเมืองมงคลชมพูนั้น เพราะเมืองมงคลชมพูเทพยดาลงสู่แผ่นดินสร้างบ้านระลึกถึงเทวดาจะส่งเคราะห์ในกิจการทั้งหลาย เมืองมงคลชมพูเป็นแผ่นดินทิพย์คนอายุยืนไร้โรคภัย เมืองมงคลชมพูเป็นที่กำเนิด

เผ่าพันธุ์มนุษย์ที่มีบุญ เมืองมงคลมีความหอมหวลผูกหญิงชายไว้ได้อย่างมั่นคง ความต้องการของผู้ครองบ้านเรือน ต้องการให้ชีวิตถึงซึ่งความมั่นคง ถึงซึ่งความมั่งคั่ง ถึงซึ่งการมีผู้สืบตระกูลเป็นคนดี นิमितหมายเมืองมงคลชมพูเพื่อให้นุชนรุ่นที่มาจากตนเอง จากนั้นก็ปฏิบัติตนไปตามหนทางให้ถึงซึ่งความต้องการ โดยอาศัยชีวิต ความคิด ผูกให้เป็นปริศนาธรรม ในสิ่งที่มองเห็นรอบตัว”²⁴

เช่นเดียวกับการเบิกเสภาภูมิในมงคลสูตรการเบิกเสภาเอกในมงคลสูตรตามบันทึกโบราณของพระมานพก็ได้แบ่งช่วงของพิธีกรรมการเบิกเสภาเอกไว้ 2 ระยะดังนี้

“เบิกเสภาเอก(ระยะที่ 1) องครีศมีรัศมีอันมีความมีความเป็นในทางที่ดีที่แผ่ไปในทิศทั้ง 8 ที่มีความมีความเป็นในทางที่ดีในความมั่นคงทรงชาย เป็นชายที่มั่นคง 8 ทิศองครีศมีลงไปทิศเบื้องล่างให้ไปคิดเรื่อง ลิ่น รอด ตง พื้น ธรณี เป็นชายที่มั่นคงต่อองครีศมี

การเบิกเสภาเอก ระยะแรกมนุษย์มาจากรัศมีองค์พรหม ซึ่งเป็นรัศมีที่มีชีวิตและความคิดเช่นเดียวกับของพระพุทธองค์แต่ไม่สมบูรณ์เท่า(ฉัพพรรณรังสีของพุทธองค์แต่ละรัศมีสามารถพูดคุยกันได้ท่องเที่ยวไปในที่ต่างๆได้) เป็นชายผู้มั่นคง (จันทน์+รัศมีในทิศเบื้องเฉียง) เป็นผู้อุมทิพย์ เพลิดเพลินต่อการท่องเที่ยวชมแผ่นดินที่ตั้งขึ้นใหม่ ซึ่งก็คือเมืองมงคลชมพูนั่นเอง จนหมดรัศมีเหาะไม่ได้ต้องเดินดินอายุยืนยังระลึกได้ถึงที่มาของตน ปรากฏาที่จะกลับสู่ดั้งเดิม จึงหาวิธีกลับโดยการตั้งสักการะสวดอ้อนวอนต่อองครีศมี จึงเกิดเป็นสัดส่วน ความคิดอันมั่นคงของชาย (พิธีกรรม) ที่อ้อนวอนต่อองครีศมีแต่ไม่เป็นสัมมาทิฏฐิ เพราะมีความคิดเพียงด้านเดียว(เอาแต่สวดอ้อนวอนไม่มีตัวความคิดในการสร้างงานอื่น(พระครูมานพหมายถึง ลิ่น รอด ตง พื้น ธรณี)เพื่อให้เกิดความคิดหน้าและหลังแต่ไม่ได้รูปแบบการสักการะบูชา)

เบิกเสภาเอก(ระยะที่ 2) แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ตอน(ตอนที่ 6 คืองานสำเร็จเสร็จเบิกเสภาเอก) คือ

1. อารัมภกถา
2. บูชาสิ่งที่ควรบูชา
3. กำหนดหน้าที่
4. บอกอุปสรรคขัดข้องและสิ่งต้องการต่อผู้ที่เราบูชา
5. ทำงาน”²⁵

²⁴ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร. (ดูเนื้อสมบุรณ์ที่ภาคผนวก)

²⁵ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร. (ดูเนื้อสมบุรณ์ที่ภาคผนวก)

การเบิกเสากฎมิ, เสากฎมิเป็นการอธิบายการถ่ายทอดการสร้างแผนภูมิทางจิตวิญญาณ(อธิบายการกำหนดหรือสร้างมณฑล) ไปสู่การเกิดรูปร่าง และรูปธรรมของสถานที่อันมีความสัมพันธ์กับเจ้าของเรือน ซึ่งพิธีกรรมนี้เป็นการอธิบายถึงความเชื่อ ซึ่งสืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบันก็ยังคงมีการทำพิธีกรรมเช่นนี้อยู่

การเบิกเสากฎมิจะครบเนื้อหาได้ ต้องมีการเบิกพระเจ้า 5 พระองค์เพื่อเป็นการบอกให้ทราบถึงความพร้อมและความสมบูรณ์ ถึงพร้อมซึ่งพื้นที่ที่บริสุทธิ์เพื่อได้เริ่มกระทำการในขั้นตอนต่อไป โดยความหมายในเนื้อหาเนื้อหาเป็นดังเช่นเรื่องราวที่ได้กล่าวไว้ใน การอธิบายซึ่งความสมบูรณ์และความสัมพันธ์ของพลังในส่วนของมงคลสูตรตอนต้นของบทนี้แล้ว²⁶

4.2.3 การขึ้นเรือนมงคลสูตร

4.2.3.1 มงคลสูตรการออกผังเรือน

พิธีกรรมการออกผังเรือนในเรือนมงคลสูตรมีความหมายในการจัดระเบียบของที่ว่างจากการไร้ระเบียบ กล่าวคือเป็นการจำลองระบบจักรวาลขึ้นมาจากความสับสนอลหม่าน ทำให้พื้นที่ว่างมีความศักดิ์สิทธิ์โดยการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ขึ้นในท่ามกลางสิ่งแวดล้อมอันเป็นโลกียะ ความสำคัญของพื้นที่ว่างที่แปรสภาพด้วยมงคลในการออกผังเรือนของมงคลสูตรจากโลกียะ ชัดเจนขึ้นได้โดยการอ้างอิงรูปแบบแผนของจักรวาล²⁷

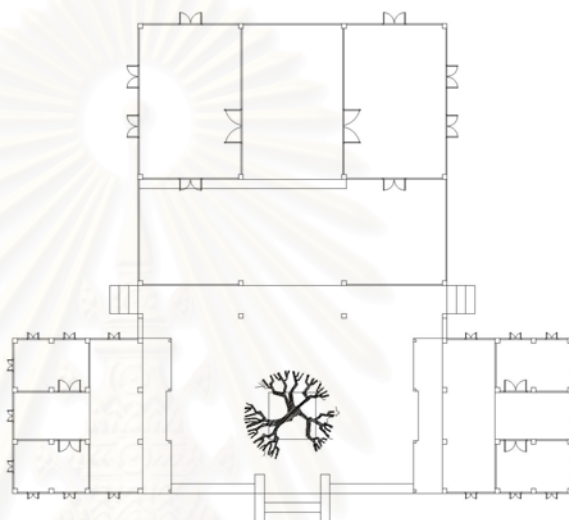
ผังเรือนมงคลสูตรยังแสดงถึงมณฑลอันเป็นแบบย่อของรูปภูมิทั้งในแง่ของความสัมพันธ์และการบูรณาการของสรรพสิ่งรอบๆ มณฑลถือเป็นภาพจำลองของจักรวาลซึ่งในทางพุทธศาสนามหายานเปรียบเสมือนองค์พระพุทธรูปเจ้า ดังนั้นภายในอาณาเขตมณฑลย่อมอยู่ในภาวะบริสุทธิ์ตามธรรมชาติเดิมแท้และปราศจากซึ่งมลทิน อุดมไปด้วยคุณธรรม ฉะนั้นการออกเรือนในมงคลสูตรก็มีความหมายเดียวกันซึ่งแสดงเป็นสัญลักษณ์ของความสมดุลและมีสัดส่วนอย่างสมบูรณ์²⁸

²⁶ พระมานพ อัศวิมโ, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร. (คู่มือสมบูรณที่ภาคผนวก)

²⁷ เอดเรียน สนอกกราส. *The Symbolism of The Stupa*. แปลโดย ภัทรพร สิริกาญจน ประคองเจริญจิตกรรม, ชลธิชา บำรุงรักษ์, พันทิพา บุรณมาตร์, ทิตยา สมถพันธ์, ตระการ กัลชานันท์ และบุญจิวรา ถึงสุข. (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 13.

²⁸ เรื่องเดียวกัน: หน้า 102-103.

ผังเรือนที่กำหนดตามพิธีกรรมดังแสดงรายละเอียดนั้นอาจเทียบได้กับสถานที่ที่จำลองโลกุตรตามคติไตรภูมิ ซึ่งมีประสงค์เพื่อที่จะเป็นสถานที่ส่งเสริมทางจิตวิญญาณ เป็นสถานที่หล่อหลอมด้วยพุทธะแม้จะไม่ชัดเจนว่าเป็นของคติความเชื่อใด หากแต่สาระสำคัญนั้นอยู่ที่โลกภายในจิตใจของมนุษย์ต่างหากที่จะเข้าถึงด้วยการจาริกสู่จุดศูนย์กลางของตนเอง อันเป็นจิตเดิมแท้ที่อยู่ติดตัวมาตั้งแต่ต้น

ภาพที่ 4-11 ผังเรือนมงคลสูตรฤกษ์เจ้าอาวาสวัดท้ายยอด

กลอนมงคลสูตรใช้ออกผังทางด้านยาว

“ชีวิตกับความคิด ที่มีความมีความเป็นในทางที่ดี ชีวิตชายหญิงคิดว่าชีวิตคือ การงานที่ต้องคิดในลึน รอด ตง พัน ธรณี ว่าเป็นการงานที่ชายคิดหญิงคิด ด้วยชีวิตสัมมาทฎฐิว่าเป็นการงาน ที่มีนค้งด้วยรัศมี อันความมีความเป็นในทางที่ดีขององครัศมี ด้วยรัศมีนค้งทรงชาย ด้วยรัศมีชายนค้ง

ข้าแต่องครัศมี ขอรัศมีอันความมีความเป็นในทางที่ดีในทิศทั้ง 8 ขององค์ท่าน เป็นประธานเขตชั้นทั้งงานชายหญิงสองรัศมีหมายได้ทั้งสองของแขนขา สองแขนแทนรูปเทียนชวลา ขอบูชาด้วยความมีความเป็นในทางที่ดี อันความมีความเป็นในทางที่ดีต่อองครัศมี สองขายืนบ้านงานชายหญิง การงานทุกสิ่งของชายหญิงได้สัมมา(เสา 13 คอก)

ข้าแต่องค์ศรีศรีมี อันรัศมีอันความมีความเป็นในทางที่ดีอีก 6 ทัศนะชีวิต
และความคิดอันมีความมีความเป็นในทางที่ดี 1 ทัศนะเบื้องหน้ามารดาบิดา
ท่านเลี้ยงมาเลี้ยงท่านตอบ 2 ทัศนะเบื้องหลังบุตรภรรยาต้องยกย่องให้เกียรติ 3 ทัศ
นะเบื้องขวาครูอาจารย์ศึกษาวิชาโดยเคารพ 4 ทัศนะเบื้องซ้ายมิตรสหายให้ได้พึ่งพา 5
ทัศนะเบื้องล่างข้าทาสบริวารต้องหวานน้ำใจ 6 ทัศนะเบื้องบนองค์ศรีศรีมีต้องบูชาสมณะ
พรหมณ์ให้ท่านโดยเคารพ 6 รัศมีที่เกิดไหนได้รัศมีเป็นมรรคผล ขอมาดลเป็น
มณฑลงานชายหญิง”²⁹

มงคลสูตรในการออกฝั่งเรือนสามารถประสานเอามงคลบทต่างมา
ผสมผสานกันซึ่งในความหมายนั้นก็ยังคงความหมายที่เกี่ยวกับการใช้ชีวิตอันมั่นคง
และการดำเนินชีวิตตามหลักการครองเรือนซึ่งเมื่อถอดออกมาเป็นสัดส่วนเรือน หรือ
ออกมาเป็นมาตราสูตรแล้วระยะและขนาดที่ได้ก็ยังคงเป็นระยะที่เท่ากันดังจะเห็นได้จาก
ตัวอย่างบทกลอนดังนี้

- (20) การงานของชายหญิงได้มั่นคง+การงานคงสั้มาของชายหญิง(13)=6 รัศมี= 33 ดอก
(20) ชีวิตคือการงานมั่นคงจริง+ชายหญิงมีการงานอันสั้มา(13)= 6 รัศมี= 33 ดอก
(20) ชายหญิงมีการงานอันมั่นคง+ชีวิตคงการงานอันสั้มา(13)= 6 รัศมี= 33 ดอก
(16.5) หญิงชีวิตมั่นคงตั้งองค์หญิง+ชีวิตชายได้จริงสิ่งมั่นคง(16.5)= 6 รัศมี= 33 ดอก

กลอนมงคลสูตรใช้ออกฝั่งทางด้านกว้าง

“ข้าแต่องค์ศรีศรีมี อันรัศมีมั่นคงทรงชายเรียกว่าได้โสฬสสวรรค์อีกรัศมี

ชายมั่นคงที่ลงมาคิดในล้น รอด ตง พิน ธรณี ขอ 2 รัศมีนี้รวมตัวกันสรรพ
อุบถวันตราย ให้งานที่คิดมั่นคง” ใช้ออกฝั่งทางด้านกว้าง(ระหว่างเสา=การงาน+
ความคิด+มั่นคง) ปริศนาธรรมคำผูก เอาความมั่นคงทรงชายรางวัลใหญ่มาตั้งเอา
ชายมั่นคงไปต่อ ตัดหางเอาไปวัด รู้ณัดเชิงชายชอบคำตอบที่ออกคือ สิ่งบอกว่าเชิง
ชาย ฝั่งที่กว้างออกไปบอกได้สิ่งชายชอบ ออกฝั่งกว้างเท่าใด? เชิงชายชอบอะไร?
นำรัศมีอันความมีความเป็นในทางที่ดี มากำหนดชื่อแปของเรือน ก็จะได้ตำแหน่งแต่ง
สักการ(ยื่นเสาเอก) บูชาด้วยความมีความเป็นในทางที่ดีต่อองค์ศรีศรีมีชื่อคือ ความ
กว้างทางมั่นคงต้องงานที่คิดของชีวิตชายผู้มั่นคงลงจับกับฝั่งเรือนโดยรอบลง 6 ครั้ง
บูชาต่อทิศทั้ง 6 ได้ความมั่นคงต่อการทำงานที่คิดมั่นคงรอบเรือนใช้ 3 รัศมี แปคือ
แผ่นดินไม่สิ้นศาสนาใช้ 5 รัศมี 5 ตั้งนอกออกอกไก่ 5 ตั้งในออกเชิงชาย

²⁹ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร. (ดูเนื้อสมบูรณที่ภาคผนวก)

ข้าแต่องค์ศรีศรีมี อันรัศมีอันความมีความเป็นในทางที่ดี ทั้ง 8 ทิศ ชายหญิง
ชีวิตคิดอันความมีความเป็นในทางที่ดี สามรัศมีรวมกันงานที่คิดมั่นคง(3 ตั้ง) หญิง
ชีวิตมั่นคงตั้งองค์หญิง(3 ตั้ง) ชายชีวิตได้จริงสิ่งมั่นคง(3 ตั้ง) สามตั้งต่อตั้งตรงนี้คง
ถือเป็นชื่อเรือน ชื่อคือความมั่นคง ชายหญิงบูชาเคารพบูชาต่อทิศทั้ง 6 เรือนมั่นคง

ข้าแต่องค์ศรีศรีมี อันรัศมีอันความมีความเป็นในทางที่ดีสรวยสรวยสมบรม
รัศมีมี 5 รัศมี คือ 5 องค์ทรงสอน ดิน น้ำ ไฟ ลม อากาศ วิญญาณ ความคิดชาย
มั่นคงชีวิตคือ การงานนั้นชายคิด(5 ตั้ง) อันลั่น รอด ตง ฟั้น ธรณี ขอ 5 รัศมีคุ้มโพย
ภัย การงานของหญิงชายได้สัมมา(เสา 13 คอก)แต่งสักการะบูชาอันความมีความ
เป็นในทางที่ดีต่อองค์ศรีศรีมี ความคิดของชีวิตชายการกระทำที่เป็นสัมมาชีวิตชายคิด
คือทางรอดปลอดภัย(วางผังตั้งงานมงคล ในงานที่คิดของชีวิตชายกำหนดนำเกล้า
ตรงทางสัมมาด้วย นะ โม พุท ธา ยะ) ชื่อแปคือ นิमितหมายของความเจริญ”³⁰

จากมงคลสูตรการออกฝั่งเรือนจะได้พื้นที่ตามมงคลนั้นดังนี้

ภาพที่ 4-12 ผังเรือนมงคลถอดความจากมงคลสูตร

ซึ่งเรือนมงคลสูตรที่ทำการศึกษาประกอบเรือน 3 ห้องคือเรือนใจ เรือนกาย
และเรือนทรัพย์ ประกอบกันเป็นเรือนมงคลสูตรที่สมบูรณ์ 1 เรือนมงคลสูตรของ 3
ห้องนั้นกล่าวไว้โดยสังเขปดังนี้

³⁰ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร. (ดูเนื้อสมบูรณ์ที่ภาคผนวก)

กลอนมงคลสูตรการตั้งเรื่อนใจ(เรื่อนห้องกลาง)

“เอา การงานของหญิงชายได้มั่นคง การงานคงสัมมาของชายหญิง
ชีวิตคือการงานมั่นคงจริง ชายหญิงมีการงานอันสัมมาฯ
ชายหญิงมีการงานอันมั่นคง ชีวิตคงการงานอันสัมมาฯ
หญิงชีวิตมั่นคงตั้งองค์หญิง ได้จริงชีวิตชายหมายมั่นคง

ใช้รักนอนแนบ(นอนแนบคือ ไม่ขนาดกลอนใช้ทับเชิงชายรับหน้ากลอน
กว้าง 1 รัก หน้า 1/3 ข้อ) รักนอนแนบจะพารักออกโดยไม่เพิ่มสัดส่วนทางมาตราสูตร
ของเชิงชาย เพียงเพื่อให้รักเลี้ยงเรื่อง เพื่อเรื่อนใจได้มั่นคงเช่น รักการรักงาน รักของ
หญิงชายรักได้มั่นคงจากนั้นก็เอาชายกับหญิงมาร่วมชีวิตให้มีการกระทำที่เป็น
สัมมาทฎฐิติ ตั้งเป็นเรื่อนใจไว้ให้มั่นคง การกระทำของชาย(ชายเหลี่ยมใน)ก็กระทำ
ตามสัมมา การกระทำที่หญิงคิด ก็ให้กระทำตามสัมมาฯ”

กลอนมงคลสูตรการตั้งเรื่อนใจ(เรื่อนห้องริม)

เครื่องเรื่อนที่ประกอบเข้ากันเป็นชุด พร้อมทั้งจะยกขึ้นเรียกว่า คล้าย(ยกคล้าย)

“อันเรื่อน 3 เปรียบคล้ายชีวิตชายหญิง

ทำทุกสิ่งออกบ้านงานสำคัญ

ออกเรื่อนสายสัมมาพาการงาน ทุกเรื่อนนั้นการกระทำตามสัมมาฯ

เรื่อนใจมั่นคงยืนทรงไว้ ออกเรื่อนกายให้กระทำตามสัมมาฯ

ชีวิตมีการกระทำเป็นสัมมาฯ ชีวิตชายให้คิดว่ากายานั้น

ดินน้ำไฟลมประสมกัน ความมั่นคงตรงนั้นอย่ามั่นหมาย

เปรียบเหมือนกายกับไสยาก็ว่าคล้าย ไม่ใช่การกระทำเป็นสัมมาถ้าว่ามั่น
มั่นคง

เรื่อนใจตั้งให้มั่นคง 9 คอกออกได้ แคเรื่อนกายกับเรื่อนอาศัยถ้าตั้ง 9 คอก=

ปฏิเสฐ+1+6.5+1 ดังนั้นเรื่อนหัวท้ายต้องพาเข้า

เปรียบเข้าคล้ายข้าว ชีวิตหญิงชายให้คิดหน้าคิดหลัง งานทั้งเรื่อนเปรียบคล้ายให้
ได้คิด

การกระทำทุกสิ่งหญิงต้องคิด ทุกชนิดการงานทางด้านชาย ลั้นรอดตงพื้นธรณี
สองลั้นนี้คือชายหญิง ลั้นหญิงชาย ลั้นหนึ่งอาหารอันเลี้ยงกาย

มันคงหมายอย่างไรมันคงเล่า อันมันคงตรงนั้นมันตั้งได้ เมื่อท้องไส้มันแห้งเสียแรง
เปล่า

โบราณท่านกล่าวสอนมาก่อนเก่า	ถึงเอาข้าวเกล้าเกลือกินอย่าหมิ่น หมาย
เอารักพาข้าวก็เข้าลิ้น	ทุกหมดสิ้นอยู่รอดตลอดไป
เอารักมาแบ่งเป็นส่วนๆละ 1 ช้อน	พาเสาะเข้า เข้าลิ้นดีลิ้ม
เรือนโบราณกาลก่อนสอนอ่อนข้อ	อ่อนแต่พอเรือนงามตามการงาน(ที่ คิด)
อันเรือนกายนั้นให้อยู่หม่บวิวาร	อย่ายกตนข่มท่านว่าฉันใหญ่
หากจะสร้างทางนักเลงคนเกรงกลัว	รู้กันทั่วตัวฉันนั้นคนใหญ่
มันคงประสงค์นั้นมันคงได้	แต่เรือนกายมันจะแคบมีแบบเห็น
เรือนอาศัยทรัพย์ภายนอกก็บอกคล้าย	อ่อนข้อไว้อย่าอวดกันฉันรวยเด่น
ทรัพย์ทั้งหลายถึงมีก็พอจำเป็น	อย่าให้เห็นส่วนก่อให้ห่อใจ(อย่าเอาให้ ใหญ่กว่าเรือนใจ)
อันเรือนสามนั้นต้องงามตามสัมมาฯ	จะย้ายแยกแปลกสัมมาหาได้ไม่
แม้เจ้าของเขาต้องการสิ่งใด	ก็มีให้พองามตามน้ำ 4” ³¹

4.2.3.2 มงคลสูตรการออกจ้ว

เครื่องเรือนที่ขึ้นต่อจากการออกผั่งเรือนมงคลสูตรซึ่งในที่นี้กล่าวถึงเรือน
สายสัมมาทิฐิ(เรือนที่ทำการศึกษ) คือการขึ้นจ้วในการขึ้นจ้วก่อนนั้นมี
ความหมายทางมงคลสูตรตามสุภาสิตโบราณว่า “รักดีห้ามจ้ว รักชั่วห้ามเสาะ” อนึ่ง
ในการขึ้นเรือนโดยเสาก่อนนั้นก็มิปรากฏในมงคลสูตรอยู่เช่นกันซึ่งเป็นการขึ้นเรือน
สายนักเลง

เรือนสายออกจ้วก่อนประกอบด้วยเนื้อหา 3 ระดับ

1. ระดับตั้งคือ การออกเรือนตามมาตราสูตรล้วนได้เรือนที่อ่อนข้อยได้สัดส่วนที่ลง
ตัวเรียกว่า ตั้งเรือนกายที่สวงาม
2. ระดับเสาดั่ง แปรตั้งเป็นชีวิตชายหญิง ก็ได้ชีวิตที่อ่อนโยน
3. ระดับรัศมี รัศมีคือตั้งที่เข้าเนื้อหาเบิกหน้าพรหมเรียกว่าไสวัญญาณรวมเรียกว่า
มีกาย มีชีวิต มีวิญญาณ

³¹ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร. (ดูเนื้อสมบูรณ์ที่ภาคผนวก)

โดยเฉพาะเนื้อหารัศมี ทำให้เรื่อนได้รับสมมติฐานว่าดาว จึงต้องวางไว้บน
 ดินเสา เพราะดาวคือ สิ่งที่พ้นไปแล้วจากดิน กุฎิเจ้าอาวาสาวาสวัดท้ายยอดเรียกร
 จัดเรื่อนหมู่ว่า ดาวเคียงเดือน ด้วยเนื้อหารัศมี เรียกว่า ผู้ใหญ่กับเด็กใช้ชีวิตรวมกัน
 (ตั้งเท่ากับจั่วเล็กเคียงเรื่อนพอกับจั่วใหญ่เรื่อนลูกเพิ่มรัก) โดยเนื้อหาตั้งเรียกรเรื่อนหมู่
 โดยเนื้อหาตั้งเรียกรเรื่อนหมู่โดยเนื้อหาเสาดัง

มาตราสูตรทำจั่ว

“หักตั้งตั้งสองหนให้ชนกัน จันทั้นนั้นตั้งบวกคืบสี่บอดใส่(หมายเหตุ คืบ สูตรทำจั่ว
 ทางมาตราคอกจะติดเชิงกลอน(บทกลอนมงคลสูตร) ตั้งบวกคอกฟังไม่เป็นมงคล จึง
 ใช้คืบเรียกแทน)”³²

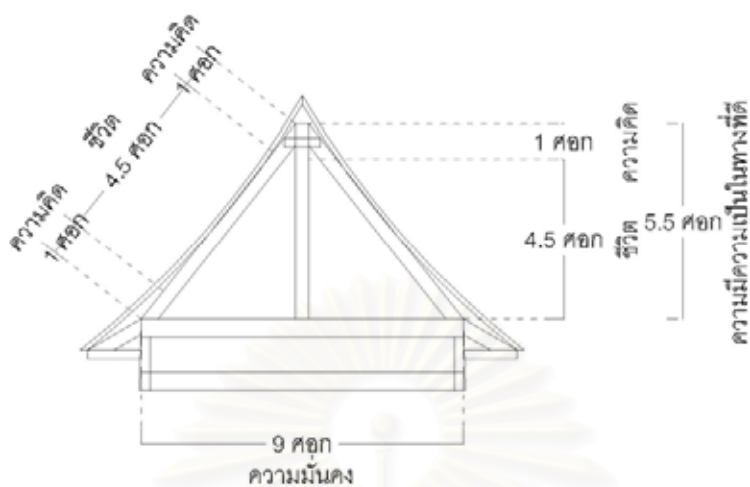
สี่บคือ เครื่องเรื่อนตัวหนึ่งที่สอดเข้าไปในจั่วเพื่อเบิกหน้าพรหม โดยมาตรา
 สูตร ยาว 1 ความคิด โดยมงคลสูตรยาว 1 ตั้ง สี่บมีความหมายว่าทำให้มีความ
 ความเป็นในทางที่ดีเช่น สี่บสร้าง สี่บสวน สี่บสาว สี่บสาร

กลอนมงคลสูตรในการออกจั่ว(บทพิสุจน์จั่ว ว่าเป็นสัมมาทิฎฐิ)

“ชีวิตกับความคิด,เพื่อความมีความเป็นในทางที่ดี,ชีวิต,ต้องคิด,ในความมี
 ความเป็นในทางที่ดี,อันความมีความเป็นในทางที่ดีนั้น,ชีวิต,ต้องมีความมีความเป็น
 ในทางที่ดี,ของความคิด,...ดังนั้น...ความคิด,ของชีวิต,คือสิ่งที่ชีวิต,ต้องคิด,ชีวิต,ต้อง
 คิด,ต้องคิด,เพราะชีวิต,อยู่ร่วมกัน,ก็หวังให้ชีวิตที่ตรงต่อกัน,...ดังนั้น...ชีวิต,ต้องร่วม
 คิด,การรวมความคิด,ของชีวิตที่อยู่ร่วมกัน,หวังให้ชีวิตที่ตรงต่อกัน,ชีวิต,ต้องมีความ
 เป็นในทางที่ดี,ในการร่วมคิด,การร่วมคิดนั้น,ก็จะมีมีความมีความเป็นในทางที่ดี,ต่อ
 ชีวิตที่หวังความที่ตรงต่อกัน,...ดังนั้น...ชีวิต,ในที่ร่วมคิด,ต้องเป็นชีวิต,ที่มีความคิด
 ,ในความมีความเป็นในทางที่ดี,ในการร่วมคิด,การร่วมคิดนั้น,ต้องมีชีวิต,ของ
 ความคิด,ของความคิด,คือคิด,อย่างมีชีวิต,ในการร่วมคิด,การร่วมคิดนั้น,ก็จะเป็นการ
 ร่วมคิด,ของชีวิต,ที่อยู่ร่วมกัน,หวังให้ชีวิตที่ตรงต่อกัน,...ดังนั้น...ชีวิต,ในที่ร่วมคิด,ก็
 ได้คิด,ว่าความคิด,ที่ชีวิต,คิดหน้า คิดหลัง,เป็นความคิด,ของชีวิตที่อยู่ร่วมกัน,โดย
 ความที่ตรงต่อกัน,ขณะนี้แล”³³

³² พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร. (ดูเนื้อสมบูรณที่ภาคผนวก)

³³ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร. (ดูเนื้อสมบูรณที่ภาคผนวก)

ภาพที่ 4-13 จั่วมุงคณสูตรถอดความจากมุงคณสูตรเรื่องจั่ว

ภาพที่ 4-14 จั่วเรือนมุงคณสูตร

4.2.3.3 มุงคณสูตรในการทำองค์ประกอบต่างๆ ของเรือน

คำกลอนมุงคณสูตรซึ่งแฝงสัดส่วนต่างๆ ไว้ในมาตราสูตร ช่างสามารถถอดความหมายจากคำกลอนมุงคณสูตรไปแปลงเป็นเรือนมุงคณสูตรโดยสัดส่วนที่ได้ก็จะสัมพันธ์กับเจ้าของเรือนมุงคณสูตรหลังนั้นๆ และแนวคิดที่สำคัญอีกประการก็คือ การใช้ชีวิตดังเช่นที่ช่างได้เล่าเรื่องราวผ่านมุงคณสูตรซึ่งเต็มไปด้วยปรัชญาการดำเนินชีวิต

ตามรอยคติความเชื่อของศาสนาที่อยู่ในมงคลสูตรซึ่งมงคลสูตรต่างจะเล่าเรื่องราวความสัมพันธ์ของชีวิตให้เจ้าของเรือนเห็นความสำคัญ

กลอนมงคลสูตรที่เกี่ยวกับองค์ประกอบต่างๆในเรือนมงคลสูตรที่ทำการศึกษา และรวบรวมไว้มีโดยสังเขปดังนี้

บทพิสุจน์ชื่อ คือ ความมั่นคง

“ชีวิตที่อยู่รวมกัน, มีความเชื่อตรงต่อกัน, หวังให้มั่นคง, ชีวิต, ต้องคิด, ถึงชีวิต, อันเป็นที่รวมของความคิด, ที่รวมของความคิดหมายถึงเรื่องราวทางบาป บุญ คุณโทษ เช่น ชายหญิง ชีวิตมีความเชื่อตรงต่อกัน หวังให้มีความมั่นคง ชวนกันไปทำบุญ ทำทาน หรือ สบถสภานตามสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือ แม้แต่เหล่าอำมาตย์ราชเสนา ถือน้ำพิพัฒน์สัตยา รวมเรียกว่า กระทำต่อชีวิตอันเป็นที่รวมของความคิด เพื่อหวังให้ชีวิตมีความมั่นคง ชีวิตอันเป็นที่รวมของความคิดนั้นๆ, ต้องเป็นชีวิต, ที่คิดสืบสร้าง, ความมีความเป็นในทางที่ดี, ให้กับชีวิตที่อยู่รวมกัน, มีความเชื่อตรงต่อกัน, ให้ชีวิตนั้นมีความมั่นคง, ว่าชีวิตที่หวังความมั่นคง, ชีวิต, ต้องคิดสืบสารเรื่องราวชีวิตทาง บาป บุญ คุณ โทษ, ชีวิต, ต้องคิดสืบสารเรื่องราวชีวิตที่มีบุญคุณ, ชีวิต, ต้องคิดสืบสวน เรื่องราวชีวิตผู้น้อย(รวม ๓ ชีวิตที่ต้องปฏิบัติในสืบ)

อันชีวิตที่อยู่รวม, มีความเชื่อตรงต่อกัน, หวังความมั่นคง, ชีวิต, คิดสืบด้วยความมีความเป็นในทางที่ดี, ต่อชีวิตทั้งสาม, ชีวิตถึงซึ่งความมั่นคงก็มี, ชีวิตหักงอก็มี, ... ดังนั้น...ชีวิตกับความคิด, เพื่อความมีความเป็นในทางที่ดี, ให้ชีวิตที่อยู่รวมกัน, มีความเชื่อตรงต่อกัน, เป็นความมั่นคง, ชีวิต, คือการงาน, ที่ต้องคิด, คิด, ด้วยชีวิต, ที่มีความคิด, ชีวิตจึงมั่นคงจะนี้แล”³⁴

บทพิสุจน์ตั้งคือ ความดี หรือ ความมีความเป็นในทางที่ดี

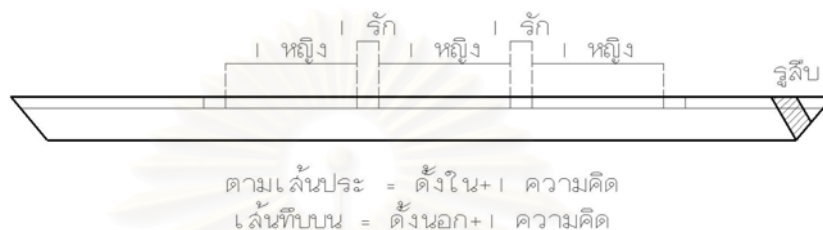
“ชีวิตกับความคิดใด, ที่คิด, เรื่องชีวิต, ให้ชีวิต, คิดสืบสร้าง สืบสาร สืบสวน สืบสาร, ในเรื่องของชีวิตและความคิด, ให้ชีวิตมีความคิด, ให้ความคิดมีชีวิต, ให้ชีวิตอยู่กับความคิด, ให้ความคิดอยู่กับชีวิต, ชีวิตกับความคิดนั้นถือว่าเป็นความดีจะนี้แล”³⁵

³⁴ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโปลานเรื่องมงคลสูตร. (ดูเนื้อสมบุรณ์ที่ภาคผนวก)

³⁵ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโปลานเรื่องมงคลสูตร. (ดูเนื้อสมบุรณ์ที่ภาคผนวก)

บทพิสูจน์จันทัน คือ การงาน

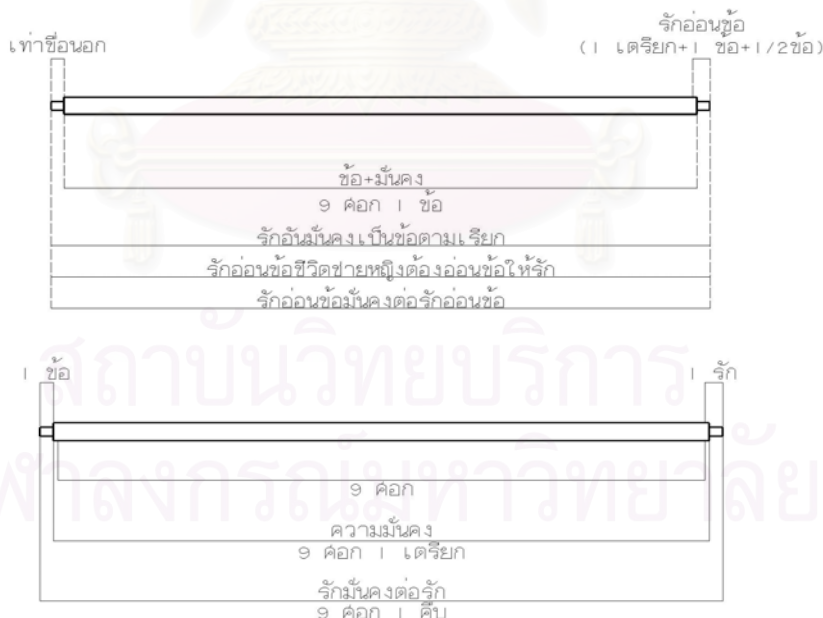
“ชีวิตที่คิดหน้าคิดหลังใด,คิดสืบสร้าง สืบสาว สืบสวน สืบสาร,ให้ชีวิตกับความคิด,คุมกันเป็นบ้านเป็นเรือน,ชีวิตที่คิดหน้าคิดหลังนั้น,ได้ชื่อว่าเป็นการงานฉะนี้แล”³⁶

ภาพที่ 4-15 สัดส่วนจันทันตามมงคลสูตร

มงคลสูตรชื่อ ตามเรียก แปะหัวชื่อ

“อันการกระทำ,ที่ชีวิตคิดหน้าคิดหลัง,ให้ชีวิตกับความคิด,คุมกันเป็นบ้านเป็นเรือน,ที่มีความมีความเป็นในทางที่ดี,เพื่อความมั่นคงของเรือน ต้องตามเรียก”³⁷

ภาพที่ 4-16 และ ภาพที่ 4-17 สัดส่วนชื่อนอกและช้อยในตามมงคลสูตร

³⁶ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร. (ดูเนื้อสมบูรณ์ที่ภาคผนวก)

³⁷ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร. (ดูเนื้อสมบูรณ์ที่ภาคผนวก)

มงคลสูตรอกไก่

“แต่ปางหลังยังมีเรื่องนานเนืองนับ
 ครั้งโพธิสัตว์เกิดในไซของกา
 เกิดในสัตว์กรรมชาติวิบัติไป
 ไม่ให้พักเป็นองค์คงชีวี
 เมื่อถึงคราวม้วยมอดต้องวอดวาย
 แม่ไก่ฝากชื่อไว้เป็นสำคัญ
 อันชาติเชื้อเนื้อหน่อทศพล
 ห้ำตั้งนอกโบราณบอกออกอกไก่
 หลายกัลป์ก็ปีเกินกาลนานหนักหนา
 เกิดมาทั้งห้าองค์พระทรงศรี
 พายุใหญ่พัดไซกาเหมือนพายุ
 แต่บุญมีพบแม่ไก่ช่วยไว้ทัน
 ด้วยสังขารทั้งหลายไม่คงมั่น
 โพธิสัตว์นั้นเกิดกตกด้วยอกไก่
 งานมงคลสร้างสิ่งใดไซ้อกไก่เอ๋ย
 แทนความหมายห้าองค์พระทรงสอน”³⁸

มงคลสูตรแป

“แป คือ แผ่นดินไม่สิ้นศาสนา หมายถึงอกไก่(พระเจ้า 5 พระองค์)
 แป คือ บ้านหมายถึงเอาแปลานหรือแปบ้าน(คำว่า แปลาน น่าจะเพี้ยนมาจากแปบ้าน)
 ชื่อ คือ เมือง หมายถึงเอาตำแหน่งยืนเส้าใช้ 3 ตั้ง
 ชื่อ คือ ความมั่นคง ชีวิตที่ชื่อตรงหมายถึงเอาตีนจั่ว ใช้แทนคำว่าเมือง เพราะชื่อคือ
 เมือง ไม่มีตัวไม้เป็นแต่เพียงระยะ
 แปหัวชื่อ คือ บ้านเมือง”³⁹

มงคลสูตรกลอน

“กำหนดให้เป็นหญิงตามงานมงคลสถาปัตยกรรมอธิบายว่าความอ่อนโยน
 อ่อนหวาน อ่อนช้อย เป็นคุณลักษณะของหญิง การดูบ้านว่ารูปทรง อ่อนช้อยหรือ
 ไม่ให้ดูกลอน บ้านนี้มีบรรยากาศน่าคบหาหรือไม่ ดูที่หญิงแม่บ้านว่าอ่อนโยนหรือไม่
 กลอนให้รูปทรง หญิงให้บรรยากาศ

ตามเรื่องราวของมงคลสูตร องค์ศรีศรีสร้างโลก(เบิกเสากุมิ) สร้างมนุษย์
 ผู้ชาย(เบิกเสาก) ด้วยรัศมีขององค์ศรีเอง ให้มาคิดใน ลัน รอด ตง พัน ธรณี โดย
 หวังให้โลกนี้มีแต่ชายเหมือนเมืองพรหม แต่ชายกราบเรียนว่า เป็นการงานที่ชีวิตชาย
 หญิงต้องร่วมคิด องค์พรหมมาต้องเอาของ ๒๒ อย่างมาสร้างผู้หญิง(คัมภีร์โลกียสูตร
 ศาสนาฮินดู) ให้กำเนิดมาตามเนื้อหาเบิกเสาก ในเนื้อหาตอนครบสัดส่วนเสาก
 การยกเสากหมายถึง การตั้งเรื่องราวของชีวิตชายหญิง เพื่อคิดใน ลัน รอด ตง พัน
 ธรณี แบบเป็นจริงว่า ชีวิตชายหญิงตั้งบ้านตั้งเรือนตรงพื้นแผ่นดินนี้ ลันคือ เรื่องราว
 ทางอาหารการกิน มีทางรอดอย่างไร ลันคือเรื่องราวการพุดจามีทางรอดอย่างไร ของ
 22 อย่าง(ออกกลอน 22 ตัว) รวมกันได้ชีวิตหญิงสัมมาทิฐิ (1+4.5+1.5+1=8 ศอก)

³⁸ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร. (ดูเนื้อสมบูรณ์ที่ภาคผนวก)

³⁹ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร. (ดูเนื้อสมบูรณ์ที่ภาคผนวก)

กลอนยาว 8 ศอกหรือกลอนคำห้อง(คำ เป็นคำได้แปลว่า เท่ากัน) เรือน 2 หน้าออก
ห้องละ 2 ด้ง(ชีวิต) เรือน 3 ห้อง ห้องกลาง 2 ด้ง(ด้ง=ชีวิต) เอาเสาไว้ในถ้ำวัดระยะ
กลางเสา-กลางเสา=8.5 ศอก หรือเรียกว่า การกระทำที่เป็นสัมผัสมา(1+6.5+1) ถ้ำวัด
ภายในเสา-ภายในเสาเท่ากับ 8 ศอก ชีวิตหญิงสัมผัสมา ครบอาการ 32 (8 ศอก=32
รัก)”⁴⁰

ภาพที่ 4-18 ส่วนประกอบหลังคาในเรือนมงคลสูตร

มงคลสูตรระเนง

“เป็นมงคลผู้หญิง เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของหญิงเพราะหญิงชอบตั้งชื่อว่ารัก(ยอดด้ง) สืบสวน สืบสาว สืบสร้าง การกระทำว่า การกระทำของชายเป็นการกระทำที่หญิงคิด เชิงชายเองก็ชอบตามเรียกรัก(โคนใบด้งใช้ออกหน้ากว้างเชิงชายบน) ออกนอกบ้านมีรักที่มักเหลือ(หางกระเบื้องพื้นเชิงชายมากกว่า 1 รัก) หญิงก็ออกกลอนนอนแนบไปแนบไว้ นอนแนบคือ ไม้ขนาดกลอนกว้าง 1 รัก หนา 1/2 ข้อ ตีจับเชิงชาย ปิดดินกลอนด้านบนใช้บอกเรื่องราว หญิงสารระเนงระเวงเรื่องรัก

การหาตำแหน่งวางระเนง คือ การหยุดพฤติกรรมที่เรียกว่าระเนงเมื่อได้ตำแหน่งก็เอาสักรูปักไว้ให้มั่นคง ห้ามออกลูกสักยาวถึง 1 เดรียก เพราะเรื่องจะไม่สงบผิวเมียจะทะเลาะกัน

⁴⁰ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร. (ดูเนื้อสมบูรณ์ที่ภาคผนวก)

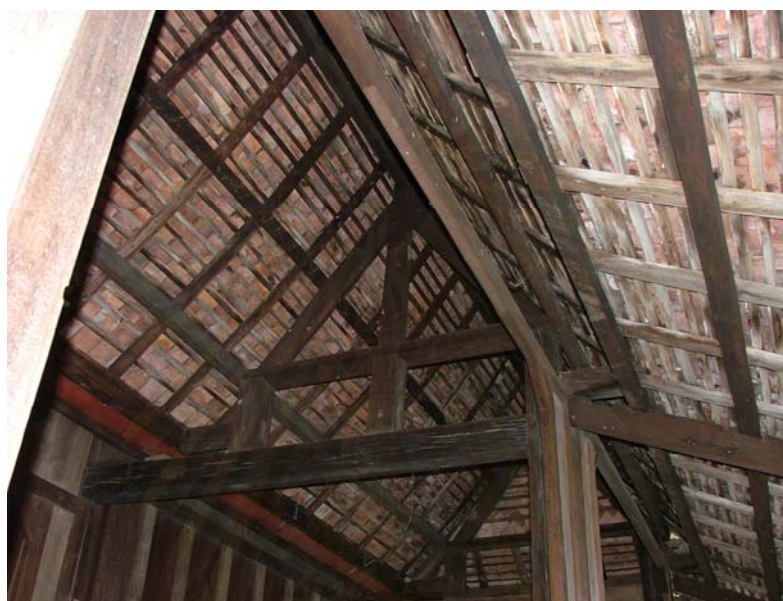

หลักการการหาตำแหน่งหยุดระแนง(ปักลูกสัก)

ชีวิตหญิงสัมมาทิฐิ 8 ศอก = 32 รัก

ให้มีการกระทำที่เป็นสัมมา(8.5 ศอก) = 34 รัก

ให้ถึงความมั่นคง(9 ศอก) = 36 รัก

ภาพที่ 4-19 ระแนงเรือนมณฑลสูตร

จั่วเล็กออกตีนกระเบื้องทั้ง 2 ข้างเท่ากันคุมระยะไว้ที่ ชีวิตสัมมาทิฐิตาม ตำรา หรือ การกระทำตามตำรา(6.5 ศอก 3 รัก) ซึ่งเรียกสัดส่วนนี้ว่าเสน่ห์หญิง เพราะชีวิตหญิงคิดถึงด้วยรัก $4.5+1.5+1+รัก = 6.5$ ศอก 3 รัก

จั่วใหญ่คุมตีนกระเบื้องไว้ที่ระยะชายมั่นคง(12 ศอก) ครั้นออกตีน กระเบื้องทั้ง 2 ข้างเท่ากัน ตีนกระเบื้องทั้ง 2 จั่วจะชนกัน โดยหลักการจะต้องเปิด ช่องว่าง ถ้าขยับทั้ง 2 จั่วก็เสียสง่าทั้ง 2 ฝ่าย ผู้ใหญ่ต้องเสียสละให้ผู้ย่อย ระแนงตัว ล่างของจั่วใหญ่ด้านที่ติดจั่วเล็ก(ก) จึงวางให้สูงกว่าปกติเพื่อให้ช่องว่างตัวบนสุดลง ตามตำแหน่งกระเบื้องครอบสัน ซึ่งครอบก่อนด้าน(ข) เฉลี่ยระยะให้ได้ระแนง 34 ตัว แต่ละระยะสมมติอ่านว่า 1 รัก ซึ่งจะลงตามมาตรารักหรือไม่ ไม่ถือเอาเป็นหลักการ

ด้าน(ข) วางระแนงตัวล่างต่ำกว่าปกติเพื่อรักษาตีนกระเบื้องไว้ตามระยะ ชายมันคงตัวบนสูงกว่าปกติเพราะกระเบื้องครอบสัน ข้อด้าน(ก) เฉลี่ยระยะให้ได้ ระแนง 36 ตัวสมมติอ่านแต่ละระยะว่า 1 รักเช่นกัน”⁴¹

มงคลสูตรเชิงชาย

“เรียกว่าเชิงชายเพราะชอบรัก มีมาตรารักมาเกี่ยวข้องมาก เชิงชายบนใช้ โคนตั้ง เชิงชายล่างวางข้อรัก ห้าตั้งในข้อออกยาว(ความคิดอันมั่นคงของชายชีวิตคือ การงานนั้นชายคิด=5 ตั้งใน) ในวงเล็บใช้เป็นคำพูดของชาย เมื่อหญิงตามสืบข้อว่า รักของชายจะแสดงในเนื้อหาชายหญิงออกเรือน ตอน ออกฝั่งเรือนพร้อมเนื้อหาเชิง ชายล่าง”⁴²

มงคลสูตรท้าวแสน

“ยาว 1 ตั้ง ตัวมุม 1 จันทัน แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ มีนมสาว และ ไม่มี นมสาว จันทัน,การกระทำ,ความดี,ของชีวิตสัมมาทิฎฐิ เป็นปัจจัยชูเชิดชีวิต,ชายหญิง ให้ถึงความมั่นคงชาย(อกเรือน หรือ โสฬสเรือน) ประดุจดัดปีกจากโสฬสเรือน ระยะ 1 ความดีจะถึงจุดอันเป็นที่รวมของความคิด ณ จุดนี้เองจะเป็นทั้งจุดเริ่มต้นและ จุด สมบูรณ์ของชายหญิงมาร่วมรวมเป็นชีวิตเดียวกัน ถูกชักเชิดไปตามละครชีวิต ที่คิด ใน ลิ่น รอด ตง พื้น ธรณี ให้ลื่นมือผู้มีกิน ลื่นไม่ทะเลาะกัน ก็จะเป็นตัวรอด ด้วย ความมีความเป็นในทางที่ดี ให้ชีวิตชายหญิงถึงซึ่งความสุขกายสบายใจ(โสฬสเรือน) ประดุจดั่งนมมีปีกบิน ย่อมบินเป็นสุขไป อย่างไรก็ตามสิ่งกีดขวาง ซึ่งจะเป็นหนทางที่มี ความมีความเป็นในทางที่ดีถึงซึ่งองค์อันเป็นที่รวมของความคิด...”⁴³

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴¹ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร. (ดูเนื้อสมบูรณ์ที่ภาคผนวก)

⁴² พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร. (ดูเนื้อสมบูรณ์ที่ภาคผนวก)

⁴³ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร. (ดูเนื้อสมบูรณ์ที่ภาคผนวก)

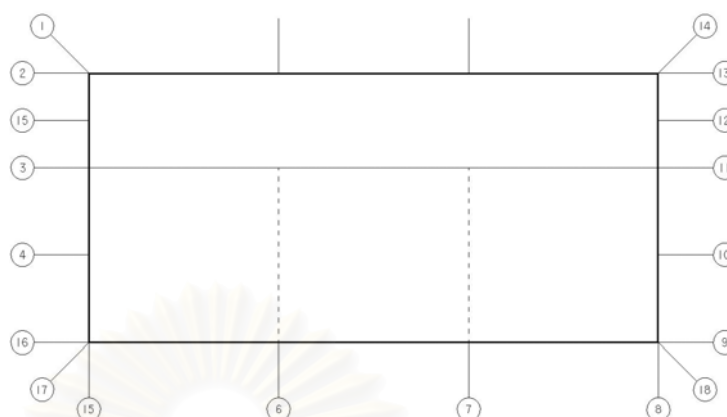
ภาพที่ 4-20 และ ภาพที่ 4-21 ทำวแกนเรือนมงคลสูตร

การงานที่กระทำของชีวิตสัมมาทิฐิ ที่คิดใน ลั้น รอด ตง พัน ธรณี ชีวิต คิดหน้าคิดหลังถือการครองเรือนก็มี(ที่มีนมสาวและที่จับอยู่กับหัวรอด) ถือการบวช (พรหมจรรย์) ก็มี(ไม่มีนมสาว)

1-14 ชีวิตครองเรือน มีชนชั้นตามขนาดของไม้เท้าแกน การจับอยู่และรูป ไม้จำแนกได้ 4 จำพวก

1. ชีวิตสัมมาทิฐิครองเรือน รู้หลบหลีก(ปรับแต่งรูปไม้ ออกเหลี่ยมปึก ก็ ได้ความดีความเป็นในทางที่ดีเป็นปีกนก)
2. ชีวิตสัมมาทิฐิ ครองเรือน พาซื้อถือตรง ไม้พาเหลี่ยมหลบก็ถูกลบ เหลี่ยมแต่ก็ได้ความดีเป็นปีกนก ที่ได้แค่พาชีวิตเซ็ดไปวันๆ ก็มี (2,12,13,14,15)
3. จำพวกความคิดและชีวิตติดนมสาว(อดไม่ได้) ก็ได้ความดีความเป็น ในทางที่ดีต่อชีวิต
4. จำพวกความคิดและชีวิต อยู่ติดหัวรอด ทำงานหนักชีวิตแทบขาด (บากเท้าแกนให้ลึก) ก็ได้ความดีความเป็นในทางที่ดีต่อชีวิต...”⁴⁴

⁴⁴ พระมานพ อัครัมโม, บันทึกโบราณเรื่องมงคลสูตร. (ดูเนื้อสมบูรณ์ที่ภาคผนวก)

ภาพที่ 4-22 ผังทำวแกน 18 ตัวในเรือนมงคลสูตร

4.3 สรุปเนื้อหาบทที่ 4

เรือนมงคลสูตรมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อของหลายศาสนาทั้งพุทธ พราหมณ์ ฮินดู หลอมรวมกันแล้วเป็นเรื่องราวของมงคลสูตรแล้วแฝงความหมายของเรื่องราวนั้นในเรือนมงคลสูตร โดยการสร้างความสัมพันธ์ในการออกสัดส่วนของเรือนให้เป็นลักษณะเฉพาะของผู้ครองเรือนนั้น เรื่องราวที่ปรากฏในมงคลสูตรก็เป็นเรื่องราวซึ่งมีเนื้อหาที่ใกล้เคียงกับคติไตรภูมิซึ่งเป็นการจำลองภาพจักรวาลให้เข้าใจด้วยการอธิบายเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา ในความสัมพันธ์นั้นมงคลสูตรแฝงแนวคิดและปรัชญาทางศาสนา และมีเรื่องราวของจักรวาลวิทยาโดยปรากฏชัดเจนในเรื่องราวทางไตรภูมิซึ่งได้กล่าวไว้ในหลายบทที่ผ่านมา เรื่องราวทางจักรวาลวิทยาที่ว่านั้นก็เป็นเรื่องของ ที่ว่าง ทิศทาง ศูนย์กลาง ฯลฯ ซึ่งเป็นธรรมชาติที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับ คติความเชื่อที่ปรากฏในเรือนมงคลสูตร

ความหมายต่างๆ ที่เรือนมงคลสูตรได้พยายามบอกเล่าออกมาเป็นสัญลักษณ์มากมายเริ่มตั้งแต่ พิธีกรรมแรกไปจนถึงการใช้ชีวิตอยู่เมื่อเรือนเสร็จสะท้อนแนวคิดตามคตินิยมของพุทธศาสนา กล่าวถึงจักรวาลแบ่งออกเป็นสามภพภูมิ(ไตร-ธาตุกะหรือไตรโลกยะ) ได้แก่ โลกแห่งกาม(กามภูมิหรือกามโลก) โลกแห่งรูป(รูปภูมิ) และโลกอันไร้รูป(อรุภูมิหรืออรุโลก) โลกทั้งสามบอกเล่าเรื่องราวของสภาวะจิตของมนุษย์ผู้ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดตามกฎปฏิจลสมุปบาท⁴⁵

⁴⁵ เอเดรียน สนอดกราส. *The Symbolism of The Stupa*. แปลโดย ภักทพร สิริกาญจน ประคอง เจริญจิตกรรวม, ชลธิชา บำรุงรักษ์, พันทิพา บุรณมาตร์, ชิตติยา สมถ์พันธุ์, ตระการ กัลชาญนันท์ และบุญจิรา ถึงสุข. (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 315.

การบูรณาการองค์ความรู้ของเรือนมงคลสูตร การให้ความหมายกับสัญลักษณ์ต่างๆ ในเรือนมงคลสูตรเป็นการสื่อสารของปรัชญากับสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมในเรือนมงคลสูตร ซึ่งให้ผลลัพธ์ทางจิตใจกับผู้ครองเรือนอย่างชัดเจน ความสำคัญของสถานที่ๆ ช่างได้ทำพิธีกรรมต่างๆ นั้นล้วนจำลองความเป็นธรรมชาติของสรรพสิ่ง สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องราวเดียวกันกับคติความเชื่อทางศาสนาที่องค์สัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตั้งใจที่จะทิ้งคำสั่งสอนให้แก่สัตว์โลกทั้งหลายให้เข้าใจและรู้แจ้งเห็นจริง

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏในเรือนมงคลสูตรอุปมาได้ตั้งเรื่องราวต่างๆ ของจักรวาลอาทิ การที่มีคานมาบรรจบกันที่ยอดเรือนเป็นตัวแทนของการบรรจบกันของสมาธิซึ่งเป็นเรื่องราวทางพุทธศาสนาโดยเรื่องนี้คือคลายออกมาทางสัญลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมเช่นว่า ลมหายใจของชีวิต(ปราณ) แปลว่า วิญญาณ พรหม ลม อุปมาดัง เสาเอก เรือนมีเสาเอกเป็นไม้ยันรับคานที่มาบรรจบกัน ฉันทมนุश्य์ยอมอาศัยการทำสมาธิโดยการกำหนดลมหายใจเพื่อสำรวจ ตา หู จมูก ลิ้นกาย ใจด้วยกัน ฉันทันนั้น แนวคิดนี้ในเรือนมงคลสูตรก็บอกเล่าเรื่องราว ในลักษณะเดียวกัน ต่างกันบ้างในรายละเอียดแต่ความมุ่งหมายเพื่อผลสัมฤทธิ์เป็นไปในทางเดียวกัน

เรื่องราวที่ยกมากล่าวอ้างเพื่อสนับสนุนแนวคิดเรื่องมณฑลในมงคลสูตรอันนำไปสู่การสร้างที่ว่างเชิงสัญลักษณ์นี้คือ เรื่องราวความเข้าใจธรรมชาติของพระพุทธรูปองค์กล่าวคือเมื่อทรงบำเพ็ญเพียรทางจิตอย่างแน่วแน่เกิดเป็นสมาธิ (พลังแห่งการหยุดนิ่ง) จิตนั้นก็ก้าวขึ้นสู่เบื้องบนไปตามแกนจักรวาล จนกระทั่งถึงเวลาที่ดวงอาทิตย์ขึ้นพุทธรูปองค์ก็หลุดพ้นออกไปจากโลกที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขแห่งเวลาและสถานที่ซึ่งสัญลักษณ์ นั่นก็คือรัศมีที่แผ่กระจาย โดยที่ปัญญาที่เกิดขึ้นก็เป็นดังการพุ่งขึ้นสู่เบื้องบนทะลุออกสู่เบื้องบนของแกนจักรวาล ซึ่งการอุปมาจักรวาลก็เหมือนดังเช่นเรือนนั่นเอง⁴⁶

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁶ เอเดรียน สนอดกราส. *The Symbolism of The Stupa*. แปลโดย ภัทรพร สิริกาญจน ประคอง เจริญจิตรกรรม, ชลธิชา บำรุงรักษ์, พันทิพา บุรณมาตร์, ทิตยา สมถพันธ์, ตระการ กัลชาญนันท์ และบุญจิรา ถึงสุข. (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 272-273.

บทที่ 5 บทสรุป

5.1 ระบบความสัมพันธ์ของเจ้าของเรือนกับเรือน

การอพยพเข้ามาของกลุ่มชนต่างๆ นำมาซึ่งคติความเชื่อ พุทธศาสนา ผสมผสานกับคติความเชื่อดั้งเดิมของชุมชนบนเกาะยอ เกิดการบูรณาการเป็นคติความเชื่อในเรื่องราวของจักรวาลวิทยา ซึ่งอธิบายความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ โดยวิธีการอธิบายเรื่องราวนั้นพัฒนาเป็นรูปแบบเฉพาะตัว ก็คือ มงคลสูตรอธิบายเรื่องราวการเกิดของโลก ที่มาของมนุษย์ ส่วนใจความสำคัญที่แฝงไว้ในมงคลสูตรก็คือ การสั่งสอนให้ประพฤติปฏิบัติยามเมื่ออยู่เรือนมงคลสูตร ผ่านเรื่องราวที่บอกเล่าโดยสัญลักษณ์ที่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวของที่ว่างไปจนถึงส่วนประกอบต่างๆของเรือน ความหมายที่ปรากฏในพิธีกรรม การดำเนินชีวิต สถาปัตยกรรมล้วนมีความหมายของจักรวาลวิทยาซึ่งสัมพันธ์กับมงคลชีวิตของคนในชุมชนเกาะยอทั้งสิ้น

การอธิบายความหมายซึ่งปรากฏในเรือนมงคลสูตรช่างผู้สร้างเรือนใช้ขนาดสัดส่วนของร่างกายกำหนดเป็นสัดส่วนเรือนทำให้เรือนน่าจะมีความหมายที่ลึกซึ้งกับเจ้าของเรือน อีกทั้งพื้นที่หรือที่ว่าง ที่เกิดขึ้นนั้นก็น่าจะเหมาะสมได้สัดส่วนใช้งานได้ประสิทธิภาพสูงสุดกับร่างกายด้วย

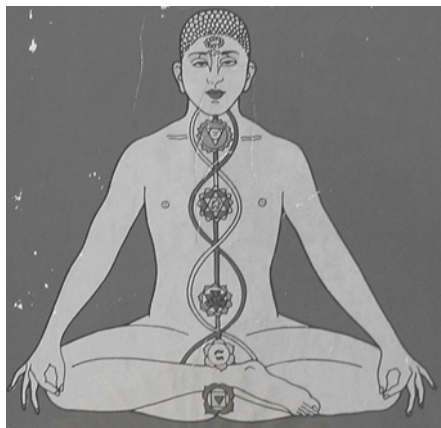
มงคลสูตรและมาตราสูตรที่สัมพันธ์กับกระบวนการสร้างเรือน แสดงถึงความเชื่อคติจักรวาลในรูปแบบของมณฑล ระบบความสัมพันธ์เป็นระบบฤกษ์ยามในการสร้างเรือนที่สัมพันธ์กับการเกิดของเจ้าของเรือนเพราะชะตาเกิดของเจ้าของเรือนมีผลทั้งต่อกระบวนการสร้างเรือน กายภาพของเรือนที่ใช้ประโยชน์จริง ในความเชื่อที่ว่าสัดส่วนที่ได้มานั้นเป็นสัดส่วนที่เหมาะสมทั้งใน ความหมาย และทางด้านกายภาพก็เป็นขนาดที่สัมพันธ์โดยตรงกับร่างกาย กล่าวคือ การนำขนาด และสัดส่วน ข้อ คืบ วา ศอก จากเจ้าของมากำหนดขนาดเรือน ก็เพื่อการใช้สอยพื้นที่อาคารกับขนาดสัดส่วนของมนุษย์สัมพันธ์โดยตรง¹

ความสัมพันธ์ของมงคลสูตรกับมาตราสูตรเป็นการควบคุมซึ่งกันและกัน กล่าวคือมาตราสูตรจะออกมาได้นั้นจะต้องมาจากมงคลเรื่องราวที่ถูกเล่าในมงคลสูตร เพราะช่างจะถือว่าดีมีมงคลกับเจ้าของเรือนอาทิเช่น

ในมงคลสูตรกล่าวว่า ชีวิตกับความคิด นั้นในมาตราสูตรหรือสัดส่วนทางร่างกายนั้นเรียกว่า
ตั้ง “ใช้ตั้งเจ้าของเรือนวัดให้หัวท้ายไม่ดี หัวเดียวปานกลาง 2 หัวถึงกันดี แบ่งตั้งออกเป็น 4 ส่วนครึ่ง เพิ่มอีก 1 ส่วนรวมเป็นตั้ง 5.5 ส่วน หรือใช้ 1 ศอกมาเพิ่ม หรือ วัดจากหัวคิ้วถึงท้ายทอย ซึ่งเป็นสัดส่วนเดียวกัน”

---

¹ นพดล ตั้งสกุลและ จันทนีย์ วงศ์คำ. คติความเชื่อและระบบสังคมกับการปลูกสร้างเรือนพื้นบ้านและชุมชนผู้ไท. (ขอนแก่น: คลังน่านาวิทยา, 2548), หน้า 84-85.

ภาพที่ 5-1 ศูนย์กลางกายที่มีปราณอันลึกล้ำตามแผนผังแบบพุทธและฮินดู² จุดจักรทั้งเจ็ดในร่างกายของเราที่สัมพันธ์กับลมหายใจอันก่อให้เกิดพลังชีวิตที่เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติแวดล้อม

การเปรียบเทียบจักรวาลภายนอกกับจักรวาลภายในร่างกายมนุษย์ เป็นหลักการพื้นฐานในศาสนาพุทธ และศาสนาฮินดู คัมภีร์บาลีเรื่องหนึ่งกล่าวว่า “มีจักรวาลอยู่ในร่างกายมนุษย์ขนาด 6 ฟุต ซึ่งประกอบด้วยความสามารถในการรับรู้และความสำนึกรู้(จำได้ หมายถึงรู้)” พุทธศาสนamahayan และวัชรยาน กล่าวถึงแนวคิดนี้ว่า ร่างกายมนุษย์อุปมาเหมือนจักรวาลที่ย่อลงมาโดยมีการเปรียบเทียบอย่างละเอียดระหว่างร่างกายมนุษย์กับระบบจักรวาลในด้านต่างๆ เช่น ส่วนประกอบของร่างกายแบ่งแยกเป็นพวกต่างๆ รูปร่างและสัดส่วน กล่าวคือ กระจุกสันหลังเปรียบเสมือนเขาพระสุเมรุ ซึ่งเป็นแกนกลางของจักรวาล ดังนั้นจึงเรียกกระจุกสันหลังว่า เมรุทัศน์ซึ่งแปลว่า “ไม้เมรุ” หรือ “ไม้เท้าเมรุ” กระจุกสันหลังตั้งต้นที่บริเวณหัวเหน่า ผ่านกัจจกร(จักร)หลายอันขึ้นไป แล้วมาสุดที่กลางกระหม่อม³

ในเรื่องนงคสูตรตั้งก็คือ ชีวิตกับความคิด เป็นสัญลักษณ์ของการขี้นสู่ที่สูงจำลองแบบจักรวาลดังนั้นปรากฏมงคลนี้ที่มาตราสูตรในการทำจั่วซึ่งบทที่ผ่านมาก็พิสูจน์ทั้งในด้านสัญลักษณ์ของจุดยอดของจักรวาล ไปจนกระทั่งถึงการปฏิบัติให้ชีวิตเป็นสัมมาทิฐิด้วยความมุ่งหมายที่จะให้ชีวิตไปสู่ที่สูงซึ่งก็คือพรหมโลกในทางมงคลสูตรนั่นเอง

² <http://www.satya-praktijk.nlchakras.jpg>, 15 มี.ค. 2550.

³ เอเดรียน สนอดกราส. *The Symbolism of The Stupa*. แปลโดย ภัทรวพร สิริกาญจน ประคองเจริญจิตกรรม, ชลธิชา บำรุงรักษ์, พันทิพา บุรณมาตร์, ฑิตยา สมถพันธ์, ตระการ กัลชาญนันท์ และบุญจิรา ถึงสุข. (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 305-307.

5.2 สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการประยุกต์สร้างเรือนมงคลสูตรให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

5.2.1 ทิศทางและที่ว่าง

ทิศทางในจักรวาลวิทยาเป็นการกล่าวถึงสัญลักษณ์คือการกำหนดพื้นที่ของจักรวาล กำหนดการเดินทางของชีวิต กำหนดลมหายใจในแง่ของลมปราณเป็นการแสดงของสัญลักษณ์ความสำคัญในการปฏิบัติต่อสรรพสิ่งหรือบริบทที่รอบๆตัว ให้ประพฤติเหมาะสม

ในการประยุกต์เพื่อสรรสร้างพื้นที่ว่างให้สอดคล้องกับพลังตามคติมงคลสูตรต้องคำนึงถึง กระแสแห่งพลังที่จะเกิดกับพื้นที่นั้นว่าจะทำให้ผู้ใดก็ตามที่ย่างกรายเข้าพื้นที่นั้นสัมผัสได้ถึงพลังของจิตตนเองและเข้าใจในพุทธะ พื้นที่ว่างนั้นจะต้องสื่อได้ถึงพลังสถิตและพลังของการเคลื่อนไหวด้วยระบบสัญลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม เพราะสองพลังนี้เป็นตัวขับเคลื่อนให้จิตดำเนินต่อไปอย่างอย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่มีที่สิ้นสุด การกำหนดทิศทางของพื้นที่ทางมงคลที่ดี การเข้าถึงพื้นที่ว่างทางมงคลสูตรที่ดี นั้นต้องทำหน้าที่ให้เกิดการขับเคลื่อนของพลังอย่างต่อเนื่อง อันจะช่วยผลักดันให้จิตสามารถเข้าถึงและรับรู้ สามารถที่นำไปประพฤติปฏิบัติในวิถีชีวิตให้ดำเนินไปอย่างเหมาะสมท่ามกลางกระแสความวุ่นวายที่เกิดขึ้น อันเป็นสถานที่สบาย อันเป็นกุศโลบายที่คติมงคลสูตรสื่อสารกับผู้เข้าใช้ในอาคารหรือสถานที่ได้

5.2.2 ศูนย์กลางและมณฑล

การใช้สัญลักษณ์ในการแสดงแนวคิดโดย มีพรหมสถานซึ่งเป็นที่ประทับของพระพรหมตรงกลางมณฑลซึ่งเป็นจุดกำเนิดและเชื้อพันธุ์แรกเริ่มของแสงสว่างแห่งจักรวาล ซึ่งแหล่งกำเนิดของแสงสว่างได้เปล่งแสงออกมาในทุกทิศทาง ส่องแสงผ่านบรรดาพระอาทิตย์ไปยังดาวเคราะห์และดวงจันทร์ทั้งหลาย มณฑลคือการแผ่กระจายแสงสว่างไปทั่วทิศทาง

ดังนั้นมณฑลที่กำหนดลงบนพื้นดินย่อมแสดงความหมายของโลกทั้งสองอันได้แก่โลกภายในและโลกภายนอกในเวลาเดียวกัน เนื่องจากการเชื่อมโยงอันตายตัวที่มีอยู่ระหว่างโลกทั้งสองส่วนประกอบแต่ละส่วนของจักรวาลเทียบได้กับส่วนประกอบอื่นทุกส่วนรวมทั้งจักรวาลโดยรวม เพื่อที่จักรวาลจะได้ปรากฏสะท้อนอยู่ในจิตของสรรพสิ่งที่มีชีวิตทั้งมวล และศูนย์กลางของจักรวาลย่อมอยู่ที่จุดศูนย์กลางของจิตแต่ละดวงที่สาวกใหม่ย่างเข้ามาในมณฑล ย่อมก้าวล่วงตามพิธีกรรมเข้าสู่สภาวะภายในส่วนลึกอันเป็นธรรมชาติของจิตเดิมแท้ ย่อมก้าวข้ามห้วงสังสาระ ตามรอยทางไปสู่ศูนย์กลางของจักรวาล⁴

⁴ เอเดรียน สโนดกราส. *The Symbolism of The Stupa*. แปลโดย ภักทพร สิริกาญจน ประคองเจริญจิตรกรรม, ชลธิชา บำรุงรักษ์, พันทิพา บุรณมาตร์, ชาติยา สมถพันธ์, ตระการ กัลชาญนันท์ และบุญจิรา ถึงสุข. (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 103.

นัยยะนี้ก็คือ จิตเดิมแท้ของมนุษย์นั้นไม่สามารถที่จะเข้าถึงจิตแห่งพุทธะได้ โดยง่ายได้ เพราะจิตมนุษย์โดนสภาพแวดล้อมบีบเปิดเปิดให้ออกนอกทางตามกระแสของกิเลส การจะขัดเกลาจิตที่แปดเปื้อนกิเลสให้กลับมาสู่สภาวะจิตเดิมแท้ที่สมบูรณ์ก็ต้องอาศัยธรรมชาติแวดล้อมเช่นกันในการดึงจิตให้กลับสู่ความสมบูรณ์ทางจิต

ดังนั้นมณฑลอันเป็นสัญลักษณ์แทนระบบจักรวาลจึงเป็นเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างรูปธรรมและนามธรรมให้มนุษย์สัมผัสได้ถึงพลังนั้น ซึ่งปรากฏในเรือนมงคลสูตรที่เป็นหนึ่งในเครื่องมือที่ทำให้มนุษย์เข้าถึงสภาวะจิตเดิมแท้อันสมบูรณ์ได้ โดยอาศัยมณฑลภายในจิตใจของมนุษย์ ส่งผ่านทางรูปกายมนุษย์ ซึ่งถ่ายทอดมณฑลนั้นโดยมาตราสูตรที่มีความสัมพันธ์กับสัดส่วนมนุษย์ ยังผลให้มณฑลที่ปรากฏเป็นรูปธรรมมีความเหมาะสม อันจะทำให้การเข้าถึงสภาวะจิตเดิมแท้ของมนุษย์นั้นสัมฤทธิ์ผลสูงสุดตามครรลองของธรรมชาติในหลักการของจักรวาลวิทยา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

คณะทำงานโครงการวรรณกรรมอาเซียน. ไตรภูมิภูษา ฉบับถอดความ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์, 2528.

เฉลิม รัตนทัศนีย์. วิวัฒนาการศิลปสถาปัตยกรรมไทยพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2539.

ชาติรี ประภิตนทการ. การเมืองและสังคมในศิลปสถาปัตยกรรม สยามสมัย ไทยประยุกต์ ชาตินิยม. กรุงเทพฯ: มติชน, 2547.

ชูดา จิตพิทักษ์. กรกฎาคม-ธันวาคม. ผ้าทอเกาะยอ. วารสารสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีที่ 16 เล่มที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ.2527) : 1-18.

นพดล ตั้งสกุลและ จันทนีย์ วงศ์คำ. คติความเชื่อและระบบสังคมกับการปลูกสร้างเรือนพื้นบ้าน และชุมชนผู้ไท. ขอนแก่น: คลังน่านาวิทยา, 2548.

ณัฐนิภรณ์ น้อยเสียม. การศึกษาสัดส่วนเรือนมวงคลสูตร ตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลา ,หน้าจั่ว (กรกฎาคม 2547). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2547.

วิมล คำศรี. วัฒนธรรมข้าวและพลังอำนาจชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2540.

บัญชา เฉลิมชัยกิจ. เขมานันท์ บรมนาถิการ. ทะเลสาบสงขลา, กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, 2543.

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. ประวัติศาสตร์อารยธรรมภาคใต้ แหล่งประวัติศาสตร์ และโบราณคดีที่สำคัญในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, 2544.

ปรานี วงษ์เทศ. ประเพณี 12 เดือน ในประวัติศาสตร์สังคมวัฒนธรรมเพื่อความอยู่รอดของคน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2548.

พระมานพ อัครัมโม. 7 กันยายน พ.ศ.2549. เจ้าอาวาสวัดท้ายยอ. ประวัติของวัดท้ายยอ.

พระราชวรมุนี. ไตรภูมิพระร่วง อธิพิลต่อสังคมไทย. กรุงเทพฯ: แสงรุ่งการพิมพ์, 2526.

พลูหลวง. ๗ ความเชื่อของไทย (คติสยาม). พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์, 2546.

ภัทรวรรณ วันทนชัยสุข. ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธรูปเจ้า. กรุงเทพฯ: ภูมิปัญญา, 2546.

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. ความหมายพระบรมธาตุในอารยธรรมสยามประเทศ. พิมพ์ครั้งที่ 3 , กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์, 2546.

สมปราชญ์ อัมมะพันธุ์. ประเพณีท้องถิ่นภาคใต้. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2548.

สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์และ คณะ. เกาะสมิทธิกร : แลวิถีชีวิตชาวใต้ตอนล่าง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543.

สุภาคย์ อินทองคง. การทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านสทิงหม้อ. สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2524.

สุมาลี มหณรงค์ชัย. พระชินพุทธะห้าพระองค์. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, 2547.

เสฐียร พันธงใจ. ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 8, กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, 2542.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. วัฒนธรรมปักชี่ใต้ '27. กรุงเทพฯ: การศาสนา, 2527.

อมรา ศรีสุชาติ. สายรากภาคใต้ : ภูมิลักษณะ ภูมิลักษณะ จิตลักษณะ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว), 2544.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. ภูมิปัญญาทักษิณ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2544.

เอนก ขำทอง. พุทธวงศ์ ประวัติพระพุทธเจ้า 25 พระองค์. กรุงเทพฯ: การศาสนา, 2541.

ภาษาอังกฤษ

Adrian Snodgrass. The Symbolism of The Stupa. แปลโดย ภักพร สิริกาญจน ประคอง เจริญจิตรกรรม ,ชลธิชา บำรุงรักษ์ ,พันทิพา บุญนมาตร์ ,ทิติยา สมถพันธุ์ ,ตระการ กัลชาญนันท์ และบุญจิรา ถึงสุข, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,2537.

<http://www.kohyor.thaigov.net>

<http://www.wanyood.com>

<http://www.thaitambon.com>

<http://www.satya-praktijk.nlchakras.jpg>

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

หลักการ และแนวคิดที่ได้จากการวิจัย

1. การเข้าใจธรรมชาติ การกำเนิดของสรรพสิ่ง การกำเนิดของสถานที่

การทำความเข้าใจในธรรมชาติของสรรพสิ่งเปรียบเหมือนกุญแจในการไขประตูออกไปสู่จิตเดิมแท้ของสิ่งนั้น การกำเนิดของสรรพสิ่งในจักรวาลล้วนมีเหตุผลของสิ่งนั้นดังคำที่ว่า เพราะสิ่งนั้นมีสิ่งนี้จึงมี การกำเนิดของสถานที่จึงไม่ผิดแยกไปจากนั้นเช่นกัน ล้วนใช้ซึ่งเหตุผลที่รองรับของการกำเนิดของแต่ละสิ่ง

ปัจจัยของการกำเนิดของสถานที่ มีการใช้องค์ความรู้ในการแทนความหมายของสัญลักษณ์ให้สถานที่นั้นเกิดพลังจากที่ว่าง ให้จิตที่อยู่ในสถานที่นั้นได้เข้าใจว่าชีวิตได้มาและเป็นไปอย่างไร ในแง่ของศาสนาสามารถอธิบายได้ด้วยเรื่องราวที่พิสูจน์ว่าเป็นจริงแท้ในธรรมชาติซึ่งสัมพันธ์กับผังจักรวาล ส่วนในการสร้างสถานที่นั้นเมื่อเข้าใจภาวะที่จิตต้องการแล้วจะค้นพบความจริงที่จะกำหนดสภาพของสถานที่นั้นได้โดยที่เมื่อจิตที่ได้สัมผัสสามารถเข้าใจภาวะได้ขณะที่อยู่ในสถานที่ที่ก็นับว่าเกิดความสัมฤทธิ์ผลในการกำเนิดแล้วสิ่งที่ดีต่างๆก็จะตามมา

2. การเคลื่อนไหวของที่ว่างที่ปรากฏในสถานที่ ซึ่งก่อให้เกิดพลัง

สถานที่ที่สามารถให้จิตของมนุษย์เข้าใจได้ถึงภาวะจริงแท้ ต้องสามารถที่ปรากฏภาพจำลองของธรรมชาติที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อยู่ตลอดเวลา แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นก็ทำให้การเปลี่ยนแปลงที่น่ากลัวแต่เป็นเปลี่ยนแปลงภาวะสมมติจากจิตขณะหนึ่งไปสู่จิตอีกขณะหนึ่ง

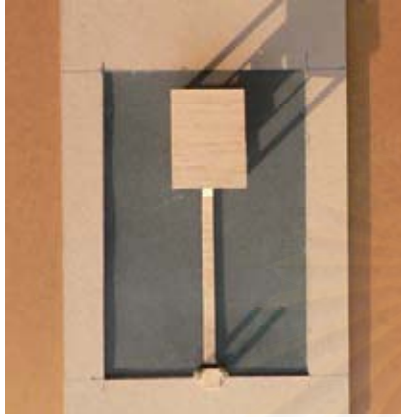
การเปลี่ยนแปลงนี้สามารถสร้างพลังหลายๆอย่างได้ที่จะทำให้จิตที่ทั้งหลายนั้นได้ทำในสิ่งที่ดีนั้นต่อกันไปเพราะฉะนั้นในสถานที่ที่ปรากฏการเคลื่อนไหวในที่นี้ทำให้การเคลื่อนไหวอย่างไรทิศทางแต่มีความนิ่งปรากฏอยู่ในกระบวนการเคลื่อนไหวด้วยเป็นการสร้างความสมดุลให้กับจิตได้ตระหนักถึงธรรมชาติที่เป็นจริงในจักรวาล

3. การแทนความหมายของสัญลักษณ์ในจักรวาล

ในการเล่าเรื่องราวที่เป็นคติความเชื่อภาพจำลองของนามธรรมมีความสำคัญที่จะส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจซึ่งในทางศาสนาก็คือ การสั่งสอนให้เกิดปัญญาในทางจักรวาลวิทยาก็เช่นกันแม้ว่าจะมีความเข้าใจในธรรมชาตินั้นแต่ไม่ปรากฏความชัดเจน

การแทนความหมายโดยการใช้สัญลักษณ์จึงเป็นหนทางหนึ่งที่สร้างความเข้าใจในแนวคิดคติความเชื่อได้โดยวิธีการเทียบเคียง, เปรียบเปรย บอกเล่าเรื่องราวด้วยการเปรียบเทียบ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติกับสิ่งที่จะทำให้เข้าใจได้ง่ายตามสภาวะทางสังคม รูปแบบที่ปรากฏทางสถาปัตยกรรมจึงจะเป็นรูปแบบที่ช่วยให้การเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์เพราะธรรมชาติแวดล้อมได้อย่างสัมฤทธิ์ผล

ภาคผนวก ข
 การนำเสนอ รูปแบบการประยุกต์แนวคิดที่ได้ถ่ายทอดสู่งานสถาปัตยกรรมใน
 ปัจจุบัน

ในการจำลองที่ว่างที่เกิดจากการศึกษาเรื่องมณฑล ในช่วงแรกๆแสดงลำดับขั้นการสู่มณฑล และการเน้นที่ว่างให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ ความสงบในจุดศูนย์กลาง และได้แผ่กระจายออกตาม ระบายต่างๆทุกทิศทาง หากแต่ในงานจำลองอาจจะแสดงสัญลักษณ์นั้นได้ในระดับหนึ่ง และเมื่อ พัฒนาต่อมาจะพบว่าการสร้างที่ว่างที่เป็นสัญลักษณ์ของมณฑลนั้น โดยรอบต้องแสดงให้เห็นถึง การเคลื่อนไหวของพลังที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความสมดุลของความสมบูรณ์ การกำหนด พื้นที่นั้นจะนำไปสู่ความเข้าใจในสภาวะความสมบูรณ์แห่งจิต

แบบจำลองการสร้างที่ว่างโดยหลักของมณฑลอันประกอบไปด้วย การกำหนดศูนย์กลางของที่ว่างซึ่งแสดงความสำคัญของแกนกลางของที่ว่างเป็นสัญลักษณ์ของการกำเนิดต่อออกไปองค์ประกอบที่ล้อมรอบเป็นดังเช่นการแผ่รัศมี จากจุดศูนย์กลางจากการเปรียบเทียบนั้นจะเห็นการคลี่คลาย, แผ่กระจายออกของพื้นที่ซึ่งมาจากศูนย์กลางเดียวกัน

เช่นเดียวกับความเป็นจริงของธรรมชาติในการเป็นสัญลักษณ์ของพลังของพื้นที่ ปราบกฎการหยุดนิ่งและการเคลื่อนไหวของภาพรวมของการจำลองพื้นที่และขยายไปไม่สิ้นสุด ซึ่งเป็นการกระจายออกไปทุกทิศทางตามธรรมชาติแนวคิดเรื่องมณฑลในจักรวาลวิทยา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

มงคลสูตร

มงคลสูตรเรื่องภูมิกำเนิดมนุษย์

แต่ก่อนกาลนานเนกาเลสุด	ทั้งสตรีและบุรุษมนุสสา
ตามตำนานที่อ้างสร้างโลกมา	ในวรรณคดีสันสกฤต
เมื่อองค์พรหมท่านได้สร้าง	ทุกสิ่งอย่างที่พระองค์ทรงลิขิต
จึงได้สร้างสิ่งที่มีชีวิต	ให้สถิตย์ประจำอยู่คู่โลกา
ในครั้งนั้นพระองค์ได้ทรงสร้าง	สิ่งกล่าวอ้างให้เกิดมนุสสา
ให้เป็นชายตามพระองค์ทรงบัญชา	ได้เกิดมาแรกเริ่มเป็นเดิมที
แต่นั้นมาโลกนี้มีมนุษย์	บังเกิดผุดขึ้นมาเป็นราศี
ครั้งต่อมารองกรีกนี่อีกที่	หากโลกนี้มีอยู่แต่ผู้ชาย
ทั่วภิปทพบทุกแห่งแข็งกระด้าง	ที่คิดสร้างให้สวยสดหมดความหมาย
แต่แรกเริ่มเดิมทีที่คิดไว้	เรื่องทั้งหลายสร้างให้ชายได้ทุกส่วน
เมื่อพระองค์เห็นชายได้คร่ำครวญ	เห็นสมควรสร้างหญิงงามให้ตามมา

จบเรื่องราวพาดานทางด้านนอกหลวงกล่าวบอกออกพาดานทางด้านใน

อันรัศมีมีฤทธาศักดาเดช	ที่วิเศษยิ่งนักเป็นนักหนา
บันดาลสิ่งทั้งหลายให้ได้มา	เพื่อนำพาประกอบกรรมทำพิธี
ยี่สิบสองอย่างต่างหามาประกอบ	เข้าคลุมครอบพร้อมมวลครบถ้วนถี่
บันดาลมาบรรจบครบพอดี	ตามสิ่งที่พระองค์ทรงต้องการ

สิ่งที่ 1 หยิบตามความงามเห็น นำความเด่นของจันทร์เพ็ญเป็นพื้นฐาน

สิ่งที่ 2 หยิบได้ไม้เลื้อยคลาน	ที่คดเคี้ยวเลี้ยวผ่านเป็นย่านยาว
สิ่งที่ 3 ความจำเพาะเกาะเกี่ยวพัน	ของเถาวัลย์พันเกาะไม่ใช้สร้างสาว
ให้เกาะติดสมหวังเหมือนดังกล่าว	มาคลุกเคล้าระคนปนเข้าไป
สิ่งที่ 4 นำประมวลเป็นส่วนสด	ของยอดไม้ลมพัดกวัดแกว่งไหว
ที่ออกยอดเริ่มแรกเมื่อแตกใบ	อยู่ใสวพระองค์ทรงนำมา
สิ่งที่ 5 ได้นำพาความอ่อนแอ	ที่จะแสนสนเท่ห์สเนหา
ของใบอ่อนถูกลมจัดที่พัดพา	ทรงนำมาเข้าประสมให้กลมกลืน
สิ่งที่ 6 ทรงหยิบยกความยั่วชวน	ของหมู่มวดดอกไม้พามาเป็นหมื่น
มีมากอย่างต่างนำดมกริมยี่น	ที่ชวนชื่นเสน่ห์หาหมู่ภุมร
สิ่งที่ 7 เมื่อพร้อมเสร็จทรงหยิบเอา	สิ่งบางเบาของปุยนุ่นละมุนอ่อน

นำมารวมเข้าด้วยกันตามขั้นตอน	ที่ซับซ้อนระคนปนเข้าไป
สิ่ง 8 ดงงามความความสวยงาม	เอาความคมตามฤดีที่ไพเราะสันต์
ให้ดังมากลั่นกลมประสมกัน	ดวงตานั้นงามเหมือนตามฤดี
สิ่ง 9 ดงงามความแจ่มใส	ที่ส่งไปทั่วหล้าจักราศรี
ความสดใสรุ่งแจ่มแสงระวี	อันเป็นที่เสนาหาประชาชน
สิ่ง 10 หยิบเอาน้ำตาหมอก	ที่ไหลออกลงมาดั่งน้ำฝน
น้ำตาหมอกเหมือนหนึ่งว่าน้ำตาคน	ที่ร่วงหล่นไหลออกมาหลอกกัน
สิ่ง 11 ทิศทางพระมารุต	ที่ไม่หยุดถ่ายเทให้เห็น
อยู่ท่ามกลางท้องฟ้ามาทุกวัน	ที่แปรผันระหว่างทิศทางลม
สิ่ง 12 มองหามาจำเพาะ	ความใจเสาะจะกระทำพามาประสม
ที่เสนาหาน่าชื่นชม	ความนิยมคนผู้เลี้ยงดูมา
สิ่ง 13 ความงามแห่งยูงทอง	ที่โอ่าน่ามองเป็นหนักหนา
ขนปีกหางสวยจับระยับตา	งามยิ่งหวานกกาบรรดามี
สิ่ง 14 ขนอ่อนที่ห่อหุ้ม	อันอ่อนนุ่มน่ารักของปีกชี
ละมุนละไมไปล้วนนิมนวลดี	ที่มีอยู่ตามตัวอยู่ทั่วไป
สิ่ง 15 นำความแกร่งแข็งแห่งเพชร	ที่แข็งเด็ดหนักหนาจะหาไหน
เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งแห่งจิตใจ	จะได้พาติดตัวไปชั่วกาล
สิ่ง 16 ทรงหยิบยกเอาน้ำผึ้ง	ที่หวานซึ่งรสตามของความหวาน
ให้ตราตรึงจิตใจไปช้านาน	ไตรพบพานดูดีมีลมไม่ลง
สิ่ง 17 ความดุร้ายของพยัคฆ์	ที่ประจักษ์อยู่ในไพรระหง
รักษาความดุร้ายให้มั่นคง	แม่เสียดงไว้รอดแห่งลวดลาย
สิ่ง 18 พระองค์ทรงการุณ	นำความอ่อนแห่งอัคคีดีเหลือหลาย
เมื่อถึงคราวอาภทเกิดเหตุร้าย	ก็ลูกใหม่ขึ้นนำกลัวกันทั่วไป
สิ่ง 19 ท้าวเธอได้มองเห็น	นำความเย็นของหิมะนำมาใส่
ดับความร้อนทั้งหลายจากกายใจ	ดับลงไปให้ได้เย็นเป็นมันคง
สิ่ง 20 ความพุดมากแห่งนกกระจอก	ที่พุดออกสำเนียงฟังเสียงหลง
ที่จ้อแจแซดังไปทั่ววง	ที่ชอบส่งเสียงดังกันทั้งวัน
21 เสียงครวญครางแห่งนกเขา	ก็ทรงเอาสำเนียงน้ำเสียงขัน
ที่คร่ำครวญเหมือนคำที่รำพรรณ	ส่งเสียงสรรออกมาอย่างน่าฟัง
22 นำเอาพิษของสัตว์ร้าย	เพื่อจะได้ใช้พิษเมื่อผิดหวัง
ใครถูกพิษติดเนื้อจะเรื้อรัง	เกิดเกราะกรังเกลียดกลัวกันช้วนาน

เมื่อได้สิ่งของบรรจบมาครบถ้วน	จึงประมวลลูกเกล้าเข้าประสาน
นำระคนปนกันแล้วบันดาล	ตามรูปงานสร้างชีวิตไม่ผิดผัน
เติมดินน้ำลมไฟใสธาตูลี้	ให้เกิดมีรวมเป็นเบญจขันธ์
ครบอาการสามสิบสองของสำคัญ	สิ่งอันนั้นจึงได้เกิดกำเนิดมา
เป็นชีวิตหญิงทิวฎีที่สัมมาฯ	สร้างขึ้นมาให้เป็นคู่อยู่กับชาย
เรื่องรูปพรรณสัณฐานที่ท่านสร้าง	สิ่งกล่าวคือเพศานด้านนอกใน
ช่องว่างหว่างกลอนดั่งฟังจำไว้	บอกความหมายให้เห็นเป็นชายหญิง
ว่าชีวิตหญิงสัมมาทิวฎี	ไม่ใช่ชีวิตชายความหมายจริง
สิ่งว่างเปล่าวันหนึ่งกลอนสอนทุกสิ่ง	อีกหนึ่งสิ่งพิชร้ายอย่าใกล้ตั้ง
เพศานทางด้านนอกบอกเรื่องไว้	ความหลากหลายของหญิงตามสิ่งสร้าง
เรื่องรูปพรรณสัณฐานนั้นต่างต่าง	หน้าไม้ใช้หลายอย่างทางมาตรา
บอกเรื่องราวสัดส่วนควรภริมย์	ทั้งขึ้นขมยิงนักเป็นหนักหนา
มีทั้งดีทั้งโหดไซว์หลังคา	โบราณท่านขานมาว่าหัวโหล

มงคลสูตรในการกำหนดพื้นที่เลือกที่ตั้งเรือน

“เรือนมงคลคนโบราณกล่าวขานไว้	สี่เชิงชายให้จำเพาะความเหมาะสม
ชายที่ 1 ชายทางอย่าสร้างไกล	คนทั้งหลายไปมาค้าขายกัน
ชายที่ 2 ชายน้ำธรรมชาติ	ใสสะอาดสร้างบ้านใกล้ให้สุขสันต์
เป็นแหล่งน้ำสำคัญของพีชพันธุ์	กุ่มปลามันมีอุดมอยู่ถมไป
ชายที่ 3 ชายเขาล่มเงาหลัก	สร้างบ้านจักได้ร่มเงาเจ้าผู้ใหญ่
ชายที่ 4 ชายมงคลมงคลชาย	เป็นเรือนใหญ่ใช้ไม้คอกออกมาตรา
มงคลชายใครมองต้องมนตรา	อีกชายมาครองเรือนชายมงคล”

มงคลสูตรในการครองชีวิตคู่ของผู้หญิง

เรือนสามน้ำสี่ (ความหมายคือ ลูกผู้หญิงต้องเพียบพร้อมไปด้วย “เรือนสามน้ำสี่” มักจะได้ยินเวลาที่ผู้หลักผู้ใหญ่คอยพร่ำให้กับเจ้าสาวเป็นหลักยึดในการครองชีวิตคู่ หลังจากแต่งงานออกเหย้าออกเรือนไปมีรายละเอียดดังนี้

เรือนสาม

เรือนแรก คือ บ้านเรือน ผู้หญิงจะต้องทำความสะอาดเช็ดกวาดถูบ้านเรือนให้สะอาดตลอดเวลา รวมไปถึงการจัดเก็บข้าวของเครื่องใช้ไม่ให้เกะกะรกหูรกตา ต้องเป็นระเบียบเรียบร้อย

เรือนที่สอง คือ เรือนผม ผู้หญิงจะต้องมีเรือนผมที่สะอาด ดูดีเรียบร้อย ทั้งก่อน
เข้านอนและหลังจากตื่นนอนแล้ว

เรือนที่สาม คือ เรือนกาย เรื่องนี้สำคัญ เพราะผู้หญิงที่เนื้อตัวดูสกปรกมอมแมม
ย่อมไม่น่ามองนัก

น้ำสี่

น้ำแรก คือ น้ำใจ ฝ่ายหญิงจะต้องรู้จักการมีน้ำใจต่อสามี บุตรธิดา รวมไปถึงพ่อ
แม่ของฝ่ายสามีและญาติพี่น้อง เช่น ให้การต้อนรับที่ดี สำหรับควาหวานต้องไม่ขาดตก
บกพร่อง เมื่อไปเยี่ยมญาติพี่น้องก็ต้องแสดงน้ำใจจากใจของฝากเป็นเสื้อผ้าหรือผลไม้

น้ำที่สอง คือ น้ำคำผู้หญิงต้องมีมุขธรรวาจาไพเราะเสนาะหู อ่อนหวาน ไม่ว่าจะ
โอกาสปราศรัยกับสามี ญาติพี่น้องหรือบุคคลอื่น งดการนำเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจต่างๆมา
พูดให้สามีฟัง ถ้าจะพูดต้องดูกาลเทศะให้ดี

น้ำที่สาม คือ น้ำมือ ลูกผู้หญิงต้องมีฝีมือในการทำอาหารการกิน รสชาติต้อง
อร่อย สะอาดสะอาด รู้ใจคนในบ้านว่าชอบหรือไม่ชอบอะไร รู้จักการทำแบบประหยัดแต่มี
คุณค่า

น้ำที่สี่ คือ น้ำเต้าในปูน สมัยก่อนทุกบ้านเรือนจะมีเต้าปูนแดงที่ใช้กินกับหมาก
เจ้าปูนแดงนี้จะต้องมีน้ำหล่ออยู่เสมอ ปูนแดงจะได้ไม่แห้งแข็ง เวลาใช้ไม้พายป้ายปูนใส่
ใบพลูจะได้ปาดได้เรียบ ถ้าเต้าปูนบ้านใครเมื่อยกมารับแขกแล้วน้ำในเต้าปูนแห้ง ถือว่า
ลูกสาวบ้านนี้ขี้เกียจ หรือแม่บ้านบกพร่อง)

คาถาครอบในพิธีกรรมการเบิกหน้าพรหม

มะ อะ อุ โอมกุจะครอบแผ่นฟ้าและแผ่นดิน กุจะครอบพระสมุทรรและสายสิญจน์
กุจะครอบพระอินทร์และพระพรหม กุจะครอบพระยมและพระกาฬ กุจะครอบจตุโลกบาล
ทั้งสี่ กุจะครอบทั้งตัวกู กุเป็นลูกปู่เจ้าสมิงไพร ครุฑกูใช้ให้กูเรียกคุณมนต์ จ่ามนต์และ พระ
ยามนตร์อย่าได้ไปไกลจากตนกู โอมประสิทธิแก่ตัวกูสวาหะ

โองการธรณีสารใหญ่(ทำน้ามนต์เบิกหน้าพรหม) นโม นมัสการ เม แห่งข้าจะไหว้
พระปรเมศวรผู้เป็นเจ้า เสด็จลงมาตั้งฟ้าและแผ่นดิน ตั้งสมุทรรสายสินธุ์อันอุดม ข้าจะไหว้
พระอินทร์ พระพรหม พระยม พระกาฬ พระจตุโลกบาลทั้งสี่ พระฤาษีนารอด ยอดปิฎก
กัณฑ์ไตร พระสูตร พระวินัย พระปรมัตถ์ พระไตรสระณะคมนตรี (ถึงตรงนี้หมอมจะต้องออก
ชื่อครู) พระพุทธรคิณศณณ์ พระพุทธรคินาย พระนารายณ์ พระกัจจายะเถระ พระโมคคัลลาน
พระสารีบุตร พระพุทธ พระธรรม พระภควัมบตี พระศรีมหาโพธิ์ พระมหาสารีริกธาตุแก่น
จัน (ตรงนี้เอ่ยถึงสิ่งเคารพสูงสุดประจำถิ่น) พระศรีรัตนตรัยเจ้านั้น ท่านให้กูมาตั้งโองการ

เบิกหน้าพรหมบ้าน เบิกป่า เบิกพระหิมพานต์ เบิกพระพยุเบิกพราย เบิกพระพิรุณ เบิก
 พระเพลิงพระกาฬเถลิง ท่านให้ภูตั้งพิธีสารพัด(อ่านว่า สา-น-พั-ด มี-ไซ์ สา-ระ-พั-ด) จัดทำ
 โขลงทวารบานประตู ชูคูดและชูดบ่อ ปิดท่อนและปิดทาง ปิดบึงปิดบาง ปิดทวารและถม
 สระถมบ่อ ปั้นรูปพระรูปเทวดา ปั้นรูปภาพนา นาคพายุและจอบหนึ่ง ตราสังข์มีดี
 ตราสังข์มีตายโหง ต่อโคงและโกฏเฝ้า ทำศาลาและหน้ามุก สีสุกไม้ไผ่ กัดบกลายไปทางทิศ
 ตะวันตก แมงมุมตีกอ หนูตกในเรือน เรียกเพื่อนตามกัน เสือเรือนไม้ตกมัน ไม้รังนางเรียง
 ที่ลาดที่แก่ง ที่เกาะที่เฉลียง ที่วนที่วัง ที่พังน้ำซัง ฝั่งต่อจับวงรังตามเรือน ไม้หักทับเรือน
 จอมปลวกขึ้นในบ้าน เขี่ยแล่นแล่นเข้าบ้าน ไก่เถื่อนเข้าบ้านงูเหลือมขึ้นร้าน แร้งจับหลังคา
 ข้าวสารแตกตางออกออกเป็นใบ เห็ดงอกเตาไฟพวกสัตว์ไข่บนฟูกบนหมอน วัวควายเขาหัก
 เขาจักเขากลอน เขาซ้อนสลักคอก เข้าออกคนทักเวลาผลัดประตูผี ผีนร่ายมีดีเงาหัวพิกล
 หญิงชายผู้คนนอนกรนนอนคราง นอนหลับตาค้ำน้ำลายไหลนอง สัตว์ร้องผิดเสียงใน
 เรือน กล้วยออกปลีข้างๆเป็นดอกบัว ผีไม่มีหัวทำให้คนกลัวตัวสั่นเทาๆ สำริดทองขาว
 แตกร้าวกระจาย หัวแหวนสลาย เขี้ยวงาพิการ ขึ้นร้านถล่ม ชีข้างทางร่มหิวผมในที่มืด
 นอนเมอเพื่อเหมือนคนบ้า หมาเลียน้ำซบชายผ้า หมาขึ้นหลังคา หมาขึ้นรอมข้าว หมาแม่
 ลูกอ่อนคาบลูกขึ้นเรือน หมาเยียนหน้าต่าง นกเค้านกแสบบินร้องข้ามเรือน ชายไม่มีเมีย
 หญิงไม่มีผัวเดินตบอรั้ง คนถกทกใส่ต้องอิกรณ ชี้อตาไซ้ตรวน ปลูกเรือนหว่างกลางพื
 ่นองต่างกัน รุกที่ล้ำแดนแคว้นเขตชั้นร์ แม่ไก่ขึ้นกลับมาฟักไข่ ผีหลอนผีหลอกเสียง
 เกราะตัวเอง จิ้งจอกหมาในวังร้องโกลั้เรือน แร้งคาบเอาศพตกบนหลังคา มดปลวกชกย่าน
 ขึ้นฝา งูทับสมิงคลาเลื้อยเข้ามาบ้าน ฟักทองขึ้นร้านกลายเป็นนาคิ กล้วยตายคาปลี
 กลายเป็นผีพราย แกะรูปภาพทั้งหลาย เบิกเนตรรูปหนึ่งสลัก ปักฝั่งเสากีเวยร์ดี ถอนเสา
 โรงหนังตะลุง ลอดเรือนลุดยุง ชีผีฟุ้งได้ต้องอุกาบาต ร่วมอาสน์พระสงฆ์ เครื่องไม้ประสม
 โขลง เครื่องเรือน เครื่องเรือ เครื่องเกวียน เครื่องรถ นำออกจากป่าหามาเยี่ยวรด ชูดต
 ตั้งเรือน ที่ลุ่มที่ดอนสาครน้ำลดตะลิ่งพัง สร้างเรือนฝั่งน้ำหัก เสาดั้งเรือนหัก แม่กระไดหัก
 เสาเรือนยอดสลักหักกับแม่กะได เสาเรือนยาวไม่พอดต้องต่อต้องตัดเอาโคนต่อโคน เอา
 ปลายต่อปลาย ตอกงเกวียน ผสมวัว ผสมโค ผสมควาย ผสมนก ผสมม้า ผสมช้าง เลือก
 รางทำสวน วัวควายไถนาหลุดมากกลางตลาด บ้านแตกสาแหรกขาด ตะลุ่มนาชาดกินช้อน
 หอยมุก ร่วมอาสน์ทำพระยา ถอดงาช้างเถื่อน เลื่อนผีตายโหงเอาไม้ต่อโรงโยงเข้าป่าช้า
 ให่วัวศพให่วัวเมรุ เอาชายกระเบนเซ็ดหน้าเอาก้างปลาจิ้มฟัน กระไดชั้นคู่ อยู่เรือนร่วมวัด ไม้
 กวาดปิดหลังคา เสาเรือนฟ้าผ่า หลังคาไฟไหม้ ไข่แม่กระไดไปใช้งานอื่น ใช้งานปูพื้นทำ
 บานประตู ไม้ไฟไหม้เอามาทำเรือน ตั้งร้านเตาเสาเรือน หนูกัดตีนแมงสาบใต้หัว ฝ้านุง

กับตัว ไฟไหม้ได้ล้น วัวชนควายเฉี่ยว จิ้งจกร้องทัก สูดจักษพรณาอวมงคล เรียนมนต์
 อาถรรพ์ พระครูภูเขือพระกัจจายะเถระ ท่านเสด็จเข้าสู่นิพพาน

ประระมังสุขัง พุทฺธัง กัณฺสาธพัตฺตํ เสนีเยตจฺญัโรวีนาศสัณฺตี สิทธิหุลุมสวาทายะ
 อัมมัง กัณฺสาธพัตฺตํ เสนีเยตจฺญัโรวีนาศสัณฺตี สิทธิหุลุมสวาทายะ
 สังฆัง กัณฺสาธพัตฺตํ เสนีเยตจฺญัโรวีนาศสัณฺตี สิทธิหุลุมสวาทายะ

มงคลสูตรในการออกฝั่งเรือน

อารัมภกถา ชีวิตกับความคิดที่มี ความเป็นความเป็นในทางที่ดี ชีวิตชายหญิงคิดว่า
 ชีวิตคือ การงานที่ต้องคิดในล้น รอด ตง พัน ธรณี ว่าเป็นการงานที่ชายคิดหญิงคิด ด้วย
 ชีวิตสัมมาทิฏฐิว่าเป็นการงาน ที่มั่นคงด้วยรัศมี อันความเป็นความเป็นในทางที่ดีขององค์
 รัศมี ด้วยรัศมีมั่นคงทรงชาย ด้วยรัศมีชายมั่นคง

ข้าแต่องค์รัศมี ขอรัศมีอันความเป็นความเป็นในทางที่ดีในทิศทั้ง 8 ขององค์ท่าน
 เป็นประธานเขตชั้นทั้งงานชายหญิงสองรัศมีหมายได้ทั้งสองของแขนขา สองแขนแขนรูป
 เทียนชวลา ขอบุชาด้วยความมีความเป็นในทางที่ดี อันความเป็นความเป็นในทางที่ดีต่อ
 องค์รัศมี สองขายืนบ้านงานชายหญิง การงานทุกสิ่งของชายหญิงได้สัมมา(เสา 13 คอก)

ข้าแต่องค์รัศมี อันรัศมีอันความเป็นความเป็นในทางที่ดีอีก 6 ทิศมีชีวิตและ
 ความคิดอันมีความมีความเป็นในทางที่ดี 1 ทิศเบื้องหน้ามารดาบิดาท่านเลี้ยงมาเลี้ยง
 ท่านตอบ 2 ทิศเบื้องหลังบุตรภรรยาต้องยกย่องให้เกียรติ 3 ทิศเบื้องขวาครูอาจารย์
 ศึกษาวิชาโดยเคารพ 4 ทิศเบื้องซ้ายมิตรสหายให้ได้พึ่งพา 5 ทิศเบื้องล่างข้าทาสบริวาร
 ต้องหว่านน้ำใจ 6 ทิศเบื้องบนองค์รัศมีต้องบูชาสมณะพรหมณ์ให้ท่านโดยเคารพ 6
 รัศมีที่เกิดไหนได้ร่วมเย็นเป็นมรรคผล ขอมาดลเป็นมณฑลงานชายหญิง

(20)การงานของชายหญิงได้มั่นคง+การงานคงสัมมาของชายหญิง(13)=6 รัศมี= 33 คอก

(20)ชีวิตคือการงานมั่นคงจริง+ชายหญิงมีการงานอันสัมมา(13)= 6 รัศมี= 33 คอก

(20)ชายหญิงมีการงานอันมั่นคง+ชีวิตคงการงานอันสัมมา(13)= 6 รัศมี= 33 คอก

(16.5)หญิงชีวิตมั่นคงดั่งองค์หญิง+ชีวิตชายได้จริงสิ่งมั่นคง(16.5)= 6 รัศมี= 33 คอก

ใช้ออกฝั่งทางด้านยาว

ข้าแต่องค์รัศมี อันรัศมีมั่นคงทรงชายเรียกว่าได้โสฬสสุวรรณคอีกรัศมีชายมั่นคงที่
 ลงมาคิดในล้น รอด ตง พัน ธรณี ขอ 2 รัศมีนี้รวมตัวกันสรรพอุปัทวันตราย ให้งานที่คิด
 มั่นคง ใช้ออกฝั่งทางด้านกว้าง(ระหว่างเสา=การงาน+คิด+มั่นคง) ปริศนาธรรมคำผูก
 เอาความมั่นคงทรงชายรางวัลใหญ่มาตั้งเอาชายมั่นคงไปต่อ ตัดหางเอาไปวัด รู้ถนัดเชิง
 ชายชอบคำตอบที่ออกคือ สิ่งบอกว่าเชิงชาย ฝั่งที่กว้างออกไปบอกได้สิ่งชายชอบ ออกฝั่ง

กว้างเท่าใด? เชิงชายขอบอะไร? นำรัศมีอันความมีความเป็นในทางที่ดี มากำหนดชื่อแป
ของเรือน ก็จะได้ตำแหน่งแต่งสักการ(ยื่นเสาคอก) บูชาด้วยความมีความเป็นในทางที่ดีต่อ
องค์รัศมี ชื่อคือ ความกว้างทางมั่นคงต่องานที่คิดของชีวิตชายผู้มั่นคงลงจับกับผัง
เรือนโดยรอบลง 6 ครั้งบูชาต่อทิศทั้ง 6 ได้ความมั่นคงต่อการทำงานที่คิดมั่นคงรอบเรือนใช้ 3
รัศมี แปคือ แผ่นดินไม่สิ้นศาสนาใช้ 5 รัศมี 5 ตั้งนอกออกนอกไก่อ 5 ตั้งในออกเชิง
ชาย

เข้าแต่องค์รัศมี อันรัศมีอันความมีความเป็นในทางที่ดี ทั้ง 8 ทิศ ชายหญิงชีวิตคิด
อันความมีความเป็นในทางที่ดี สามรัศมีรวมกันงานที่คิดมั่นคง(3 ตั้ง) หญิงชีวิตมั่นคงตั้ง
องค์หญิง(3 ตั้ง) ชายชีวิตได้จริงสิ่งมั่นคง(3 ตั้ง) สามตั้งต่อตั้งตรงนี้คงถือเป็นชื่อเรือน ชื่อ
คือความมั่นคง ชายหญิงบูชาเคารพบูชาต่อทิศทั้ง 6 เรือนมั่นคง

เข้าแต่องค์รัศมี อันรัศมีอันความมีความเป็นในทางที่ดีสรวยสรวยสมบรมรัศมีมี 5
รัศมี คือ 5 องค์ทรงสอน ดิน น้ำ ไฟ ลม อากาศ วิญญาณ ความคิดชายมั่นคงชีวิตคือ การ
งานนั้นชายคิด(5 ตั้ง) อันสิ้น รอด ตง พ้น ธรณี ขอ 5 รัศมีคุ้มโพยภัย การงานของหญิงชาย
ได้สัมมา(เสาะ 13 ศอก)แต่งสักการะบูชาอันความมีความเป็นในทางที่ดีต่อองค์รัศมี

ความคิดของชีวิตชายการกระทำที่เป็นสัมมาชีวิตชายคิดคือทางรอดปลอดภัย
(วางผังตั้งงานมงคล ให้งานที่คิดของชีวิตชายก้าวหน้าก้าวหน้าหลังตรงทางสัมมาด้วย นะ โม
พุท ธา ยะ) ชื่อแปคือ นิमितหมายของความเจริญ

ชายหญิงออกเรือน ตอน กำหนดเรือนใจ

เรือนใจประกอบด้วย การกระทำ+คิด+มั่นคง การกระทำที่คิดเพื่อความ
มั่นคงของเรือนใจการกระทำที่หญิงคิดต่อชาย เป็นข้ออันมั่นคงที่หญิงคิดคือ การแก้ร้าย
ให้เป็นที่ให้ตำแหน่งเรือนใจมั่นคง ชีวิต+ชาย+มั่นคง=เรือนใจ จะออกนิทานตามกำหนด
ตำแหน่งใจ หญิงเห็นนิमितหมายรักถูกแบ่งเป็น 2 เตรีย ก็ระแวงว่าจะมีรักนอกกรอบ
(นอกผัง)เกิดขึ้น ก็เอาชายผู้มั่นคงมาตรวจอ่านก็เห็นจริงสิ่งที่หญิงคิด ชายคิดว่าหญิงคิด
ของหญิงเอง(5 ศอก) ชายเจ้าชู้=3 ศอก+1รัก, ชายตามตำรา=หญิงคิดตามตำรา พายชาย
เข้าสู่การกระทำที่เป็นสัมมา ก็เริ่มได้ตำแหน่งเรือนใจ จนกระทั่งได้มั่นคงก็ลงเรือนใจ
ปริศนาธรรมคำแก้ เอาชายผู้มั่นคงต่อความมั่นคงทรงชาย มาตั้งเป็นข้ออันมั่นคงที่หญิง
คิดทั้งขวชาย ได้รักคอยวังเห็นจริงเครื่องหมายชายผู้มั่นคงตรงรักแบ่ง(2 เตรียคาบเส้น
กรอบ) เอาความมั่นคงมาลงให้ตรงข้อ ก็เห็นข้ออันมั่นคงที่หญิงคิด(ชีวิตชายคิด) เมื่อรักวัง
มาติดเห็นมั่นคงตรงชายขอบ(รักที่อยู่นอกกรอบ) ตัดหางเอามาวัด เห็นสัดส่วนสิ่งชายขอบ
(กระเบื้องตีนที่พื้นเชิงชาย) ไม่เอารักเข้ามาติดก็ไม่คิดหญิงที่มั่นคงตรงข้อนั้น

แต่หญิงคิดหัวนชายด้วยรักมันคอยิ่ง ตั้งข้อมันคงลงเสียใหม่ แบ่งขวาซ้ายชีวิต
ชายตามตำรา จะว่าชายรักก็ไม่ใช่จะว่าชายไม่รักก็ว่าได้ รักคอยิ่งหญิงจึงคิดให้มันคง
ตรงข้อนั้น ให้รักยิ่งมันตำราชีวิตชายก็ได้คิดต่อการกระทำที่เป็นสัมมา เรือนใจตั้งที่
ตำแหน่ง ตำรา+ชีวิตชาย+ตำรา=9 ศอก ปริศนาธรรมค่าเฉลย เชิงชายชอบรัก วางผังตาม
ตำรา+รัก+หญิง+คิด ของหญิงสัมมาทิวฐิ

ชายหญิงออกเรือน ตอน ตั้งเรือนใจ

เอา การงานของหญิงชายได้มันคง การงานคงสัมมาของชายหญิง
ชีวิตคือการงานมันคงจริง ชายหญิงมีการงานอันสัมมา
ชายหญิงมีการงานอันมันคง ชีวิตคงการงานอันสัมมา
หญิงชีวิตมันคงตั้งองค์หญิง ได้จริงชีวิตชายหมายมันคง

ใช้รักนอนแนบ(นอนแนบคือ ไม้ขนาดกลอนใช้ทับเชิงชายรับหน้ากลอน กว้าง 1
รัก หน้า 1/3 ข้อ) รักนอนแนบจะพารักออกโดยไม่เพิ่มสัดส่วนทางมาตราสูตรของเชิงชาย
เพียงเพื่อให้รักเลี้ยงเรื่อง เพื่อเรือนใจได้มันคงเช่น รักการรักงาน รักของหญิงชายรักได้
มันคงจากนั้นก็เอาชายกับหญิงมาร่วมชีวิตให้มีการกระทำที่เป็นสัมมาทิวฐิ ตั้งเป็นเรือนใจ
ไว้ให้มันคง การกระทำของชาย(ชายเหลี่ยมใน)ก็กระทำตามสัมมา การกระทำที่หญิงคิด ก็
ให้กระทำตามสัมมา

ชายหญิงออกเรือน ตอน เปรียบคล้าย

เครื่องเรือนที่ประกอบเข้ากันเป็นชุด พร้อมทั้งจะยกขึ้นเรียกว่า คล้าย(ยกคล้าย)
อันเรือน 3 เปรียบคล้ายชีวิตชายหญิง ทำทุกสิ่งออกบ้านงานสำคัญ
ออกเรือนสายสัมมาพาการงาน ทุกเรือนนั้นการกระทำตามสัมมาฯ
เรือนใจมันคงยื่นทรงไว้ ออกเรือนกายให้กระทำตามสัมมา
ชีวิตมีการกระทำเป็นสัมมา ชีวิตชายให้คิดว่ากายานั้น
ดินน้ำไฟลมประสมกัน ความมันคงตรงนั้นอย่ามันหมาย
เปรียบเหมือนกายกับไสยาก็ว่าคล้าย ไม่ใช่การกระทำเป็นสัมมาถ้าว่ามัน
มันคง

เรือนใจตั้งให้มันคง 9 ศอกออกได้ แต่เรือนกายกับเรือนอาศัยถ้าตั้ง 9 ศอก=
ปฏิเสณ+1+6.5+1 ดังนั้นเรือนหัวท้ายต้องพาเข้า

เปรียบเข้าคล้ายข้าว ชีวิตหญิงชายให้คิดหน้าคิดหลัง งานทั้งเรือนเปรียบคล้าย
ให้ได้คิด

การกระทำทุกสิ่งหญิงต้องคิด ทุกชนิดการงานทางด้านชาย ลิ่นรอดตงพื้นธรณี
สองลิ่นนี้คือชายหญิง ลิ่นหญิงชาย ลิ่นหนึ่งอาหารอันเลี้ยงกาย
มันคงหมายอย่างไรมันคงเล่า อันมันคงตรงนั้นมันตั้งได้ เมื่อท้องไส้มันแห้งเสีย
แรงเปล่า

โบราณท่านกล่าวสอนมาก่อนเก่า	ถึงเอาข้าวเกล้าเกลือกินอย่าหมิ่น หมาย
เอารักพาข้าวก็เข้าลิ่น	ทุกหมัดลิ่นอยู่รอดตลอดไป
เอารักมาแบ่งเป็นส่วนๆละ 1 ข้อ	พาเสาะเข้า เข้าลิ่นตีลิ่ม
เรือนโบราณกาลก่อนสอนอ่อนข้อ	อ่อนแต่พอเรือนงามตามการงาน(ที่ คิด)
อันเรือนกายนั้นให้อยู่หม่บรืวาร	อย่ายกตนข่มท่านว่าฉันใหญ่
หากจะสร้างทางนักเลงคนเกรงกลัว	รู้กันทั่วตัวฉันนั้นคนใหญ่
มันคงประสงคื้นมันคงได้	แต่เรือนกายมันจะแคบมีแบบเห็น
เรือนอาศัยทรัพย์ภายนอกก็บอกคล้าย	อ่อนข้อไว้อย่าอวดกันฉันรวยเด่น
ทรัพย์ทั้งหลายถึงมีก็พอจำเป็น	อย่าให้เห็นส่วนก่อให้ห่อใจ(อย่าเอาให้ ใหญ่กว่าเรือนใจ)
อันเรือนสามนั้นต้องงามตามสัมมา	จะย้ายแยกแปลกสัมมาหาได้ไม่
แม้เจ้าของเขาต้องการสิ่งใด	ก็มีให้พองามตามน้ำ 4

มงคลสูตรในการเบิกเสภาภูมิ เสภาเอก

เบิกเสภาภูมิ(ระยะที่ 1) เมตตาแผ่มาอีกที่ พวกสัตว์เหล่านี้เขามีความคิด ได้
ฝึกฝนอบรมดวงจิตรู้สิ่งถูกผิดเมื่อครั้งกับปีก่อน เรื่องโลกผิดโลกอย่างไร เรานี้เบาใจไม่ต้อง
ตามสอน เอารัศมีมันคง แน่นอนนำออกตามตอสร้างงานพรหมา แผ่มาพลันเป็นสวรรค์
โสฬส ทุกอย่างงามหมดชีวิตเทวา ความมันคงรัศมีพรหมา เรียกว่ารางวัลโสฬส รางวัลดีดี
จากที่ร่วมคิด

ในตอนนีกล่าวถึงรายละเอียดของการกลับไปสู่พรหม เป็นการกล่าวถึงแนว
ทางการเคลื่อนไหวไปของสภาวะจิตธรรมดาของมนุษย์ว่าจะทำอย่างไรให้เป็นหนึ่งเดียวกับ
พรหม

โสฬส ในเบิกหน้าพรหม หมายถึง รัศมีที่ดีที่สุดขององค์พรหม ที่แผ่ลงมาดับร้อน
ขยายพื้นที่แออัดให้กว้างออกได้ทำให้เวดามีภาวะที่ดีขึ้น ทำให้เกิดเป็นเทวานุภาพ การ
เบิกเสภาภูมิในระยะที่ 1 สรุปเรื่องราวว่า องค์รัศมีคือ ผู้ที่มีรัศมียังไม่สมบูรณ์ จะต้อง

บำเพ็ญบารมี(เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เพื่อความสมบูรณ์ของรัศมี ในระยะแรกนี้ องค์พรหมหาแนวร่วม ก็ได้เทพดาที่มีปัญญาญาณ สามารถหนีไฟบรรลัยกัลป์ได้พ้น ซึ่งไปอยู่ที่ชั้นว่างระหว่างเทวโลกกับพรหมโลก เทพดาเหล่านั้นก็มีความมีความเป็นในทางที่ดีต่อองค์รัศมี องค์รัศมีก็มาทบทวนด้วยความมีความเป็นในทางที่ดีอีกครั้ง โดยพิจารณารัศมีใน 3 ระดับดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับชีวิตกับความคิด ก็มีความมีความเป็นในทางที่ดีต่อองค์รัศมี ทั้ง 8 ทิศ

ระดับที่ 2 ระดับความมั่นคง เป็นความมั่นคงทรงสัมมาทิฐิ 4 ทิศเป็นความมั่นคงทรงชาย 4 ทิศ

ระดับที่ 3 ระดับการทำหน้าที่ของสืบ สืบสามารถลดหรือเพิ่ม (ยึดหรือหุด) สัดส่วนของความคิดที่สืบสอดอยู่ เช่นในทิศเบื้องเฉียงเอาออก 1 ความคิด ก็จะเท่ากับทิศเบื้องขวาง หรือทิศเบื้องขวางเพิ่ม 1 ความคิดก็จะเท่ากับทิศเบื้องเฉียง การพิจารณารัศมีในระดับสืบก็จะเป็นรัศมีที่สมบูรณ์ที่สุด

องค์รัศมีมีงานเป็นการสร้างโลก(เบิกเสภาภูมิ) ดังนี้ (ที่มาของเสภาภูมิ 8 เหลี่ยม)

1. เป็นรัศมีชีวิตและความคิด ที่มีความมีความเป็นในทางที่ดี 8 ทิศ
2. เป็นรัศมีมั่นคงทรงสัมมาทิฐิ 8 ทิศ
3. เป็นรัศมีมั่นคงทรงชาย เป็นชายมั่นคง 8 ทิศ

เบิกเสภาภูมิ(ระยะที่ 2) องค์รัศมีที่มีความมีความเป็นในทางที่ดี อันมั่นคงที่มีความมีความเป็นในทางที่ดีต่อองค์รัศมี องค์รัศมีอันมีความมีความเป็นในทางที่ดี มั่นคงทรงสรรพสัตว์ เพื่อสรรพสัตว์ที่มีความมีความเป็นในทางที่ดีต่อองค์รัศมี องค์รัศมีมีรัศมีอันมั่นคงในทิศทั้ง 8 แม้รัศมีอันมั่นคงลงไปในทิศเบื้องล่าง เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับชีวิตของเทพดาในทิศทั้ง 4 ได้ประทานความมั่นคงว่า ชีวิตนี้คือดินของจ้งมั่นคง ชีวิตนี้คือน้ำของจ้งมั่นคง ชีวิตนี้คือลมของจ้งมั่นคง ชีวิตนี้คือรัศมีขององค์รัศมีในทิศทั้ง 8

เบิกเสภาเอก(ระยะที่ 1) องค์รัศมีมีรัศมีอันมีความมีความเป็นในทางที่ดีที่แผ่ไปในทิศทั้ง 8 ที่มีความมีความเป็นในทางที่ดีในความมั่นคงทรงชาย เป็นชายที่มั่นคง 8 ทิศ องค์รัศมีลงไปในทิศเบื้องล่างให้ไปคิดเรื่อง ลั่น รอด ตง พ้น ธรณี เป็นชายที่มั่นคงต่อองค์รัศมี

หมายความว่า การเบิกหน้าพรหมการเบิกหน้าพรหม คือการบอกให้รู้ว่า พรหมคือผู้ซึ่งต้องสร้างบารมีเพื่อความสมบูรณ์ องค์รัศมีชายมั่นคง 8 ทิศ องค์รัศมีได้แผ่รัศมีชายมั่นคงลงไปในทิศเบื้องล่างเป็นชายที่มั่นคงต่อองค์รัศมีให้คิดในลั่น รอด ตง พ้น ธรณี

ขององค์รัศมี โดยการสร้างโลก(เบิกเสากุมิ) สร้างสรรพสิ่งในโลก(เบิกเสาเอก) ให้มีความพร้อมเพื่อการอุบัติขึ้นของพระพุทธรูปเจ้า(เบิกพระเจ้า 5 พระองค์)

การเบิกเสาเอก ระยะเวลาภมุนุชย์มาจากรัศมีองค์พรหม ซึ่งเป็นรัศมีที่มีชีวิตและความคิดเช่นเดียวกับของพระพุทธรูปแต่ไม่สมบูรณ์เท่า(ฉัพพรรณรังสีของพุทธรูปแต่ละรัศมีสามารถพูดคุยกันได้ท่องเที่ยวไปในที่ต่างๆได้) เป็นชายผู้มั่นคง(จันทน์+รัศมีในทิศเบื้องซ้าย) เป็นผู้อิมทิพย์ เพลิดเพลินต่อการท่องเที่ยวชมแผ่นดินที่ตั้งขึ้นใหม่ ซึ่งก็คือเมืองมงคลขมพูนั่นเอง จนหมดรัศมีเหาะไม่ได้ต้องเดินดินอายุยืนยังระลึกได้ถึงที่มาของตน ปรากฏาที่จะกลับสู่ดั้งเดิม จึงหาวิธีกลับโดยการตั้งสักการะสวดอ้อนวอนต่อองค์รัศมี จึงเกิดเป็นสัดส่วน ความคิดอันมั่นคงของชาย(พิธีกรรม) ที่อ้อนวอนต่อองค์รัศมีแต่ไม่เป็นผู้สัมมาทิฎฐิ เพราะมีความคิดเพียงด้านเดียว(เอาแต่สวดอ้อนวอนไม่มีตัวความคิดในการสร้างงานอื่น(พระครูมานพหมายถึง ลิ่น รอด ตง พัน ธรณี)เพื่อให้เกิดความคิดหน้าและหลังแต่ไม่ได้รูปแบบการสักการะบูชา)

เบิกเสาเอก(ระยะที่ 2) แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ตอน(ตอนที่ 6 คืองานสำเร็จเสร็จเบิกเสาเอก) คือ

1. อารัมภกถา
2. บูชาสิ่งที่ควรบูชา
3. กำหนดหน้าที่
4. บอกอุปสรรคขัดข้องและสิ่งต้องการต่อผู้ที่เราบูชา
5. ทำงาน

การเบิกเสาเอกในระยะที่ 2 นี้ เร่องราวในครั้งโบราณพระมานพ อัศวโมเลว่า เมื่อหมอบทำพิธีเบิกเสาเอกผู้ซึ่งเป็นเจ้าของบ้านจะบอกต่อหมอบว่าขอให้เขามีลูกหญิงหัวปี เป็นหญิงที่เก่งขยันฉลาดและสุขภาพดี หน้าตาดีตั้งนั้นการเบิกเสาเอกระยะนี้สัดส่วนของหญิง(ศอกครึ่ง) จะคุมเร่องราวของมงคลสูตรดังต่อไปนี้

1. อารัมภกถา เป็นการออกบทพิสุจน์จั่วว่าเป็นสัมมาทิฎฐิ แล้วต่อด้วย ชีวิตกับความคิดอันความมีความเป็นในทางที่ดีชีวิตต้องมีความคิดอันความมีความเป็นในทางที่ดีอันความคิดอันความมีความเป็นในทางที่ดีคือคิด เพื่อความมั่นคงของชีวิตที่อยู่รวมกันให้มีความมั่นคง อันชีวิตและความคิดต่อการกระทำเพื่อความมั่นคง การกระทำต้องคิดว่าชีวิตคือการทำงานที่ต้องคิดในลิ่น รอด ตง พัน ธรณี ว่าเป็นการงานของชีวิตที่ต้องคิดเพื่อองค์รัศมี

2. บูชาสิ่งที่ควรบูชา (กล่าวคำสรรณูเสริญของรัศมี) “ข้าแต่องค์รัศมีอันชีวิตที่มั่นคงคือรัศมี ชีวิตขององค์รัศมี ข้าแต่องค์รัศมี อันรัศมีอันความมีความเป็นในทางที่ดี

อันมั่นคงคือรัศมีอันความมีความเป็นในทางที่ดีขององครักษ์มี ข้าแต่องครักษ์มี อันรัศมีอันความมีความเป็นในทางที่ดีต่อสัมมาทิฐิอันมั่นคงทรงชาย ให้เป็นชีวิตสัมมาทิฐิที่มีความคิดคือ รัศมีสัมมาทิฐิอันมั่นคงขององครักษ์มี” ต่อจากนั้นถวายความเคารพตั้งสัจจะ “ข้าแต่องครักษ์มี อันความมั่นคงของชาย ชายมีความมั่นคงต่อองครักษ์มี”

3. กำหนดหน้าที่ ข้าแต่องครักษ์มี อันความมั่นคงของชายคือ คิดในล้น รอด ตง พ้น ธรณี ว่าเป็นการงานของชีวิตที่ต้องคิดเพื่อองครักษ์มี ข้าแต่องครักษ์มี อันชีวิตคือการงานที่ต้องคิดในล้น รอด ตง พ้น ธรณี ว่าเป็นการงานของชีวิตเพื่อองครักษ์มี ตั้งสัจจะข้าแต่องครักษ์มี อันความมั่นคงของชายคือ คิดในล้น รอด ตง พ้น ธรณี ให้มีความมีความเป็นในทางที่ดีให้มีความมีความเป็นในทางที่ดีต่อองครักษ์มีให้เป็นสัมมาทิฐิอันมั่นคงต่อองครักษ์มี

4. บอกลุปสรรคขัดข้องและสิ่งต้องการต่อผู้ที่เราบูชา ข้าแต่องครักษ์มีขอรัศมีอันความมีความเป็นในทางที่ดีสู่การกระทำของชาย เพื่อความมั่นคง ชีวิตของชาย ต้องคิดใน ล้น รอด ตง พ้น ธรณี ว่าเป็นการงานของชีวิตที่ต้องร่วมคิดเพื่อองครักษ์มี ข้าแต่องครักษ์มีขอรัศมีอันความมีความเป็นในทางที่ดีอันการงานของชายคือ งานที่หญิงคิด เพื่อความมั่นคง ชีวิตต้องร่วมคิด ข้าแต่องครักษ์มีขอรัศมีอันความมีความเป็นในทางที่ดีอันมั่นคงว่าเป็นการงานของชายหญิงที่ต้องร่วมคิดเพื่อองครักษ์มี

ข้าแต่องครักษ์มีขอรัศมีอันความมีความเป็นในทางที่ดีเพื่อความมั่นคงในการงานของชาย อันชีวิตของชายต้องคิดใน ล้น รอด ตง พ้น ธรณี ให้มีความมีความเป็นในทางที่ดีให้มีความมีความเป็นในทางที่ดีต่อองครักษ์มี ข้าแต่องครักษ์มีจงสดับข้าแต่องครักษ์มี จงประทานรัศมีให้มีความมีความเป็นในทางที่ดีต่อการกระทำของชาย

องครักษ์มีสดับเรื่องราวพิจารณาประทานพร

องครักษ์มี มีพระเมตตาพิจารณา อันความมีความเป็นในทางที่ดี ว่าเราได้แผ่รัศมีมั่นคงทรงชายเป็นชายผู้มั่นคงต่อเราให้เขาคิดใน ล้น รอด ตง พ้น ธรณี ว่าเป็นการงานของชีวิตเพื่อความสมบูรณ์แห่งรัศมีของเรา ทำไมลำพังชายจึงคิดไม่ได้ เราส่งรัศมีอันความมีความเป็นในทางที่ดี อันความมีความเป็นในทางที่ดีด้วยความมั่นคงในสัมมาลงไปยังทิศเบื้องล่างคิดเรื่องราว ล้น รอด ตง พ้น ธรณี มันเป็นการงานที่ชีวิตชายหญิงต้องร่วมคิด เราส่งรัศมีอันความมีความเป็นในทางที่ดีไปทางทิศเบื้องเฉียง จะเป็นการงานของชายคืองานที่หญิงต้องคิดเป็นความมั่นคงที่มีความมีความเป็นในทางที่ดีต่อเราองครักษ์มี

เราองครักษ์มีจะประทานรัศมีอันความมีความเป็นในทางที่ดีต่อการกระทำของชาย ที่มีความมีความเป็นในทางที่ดีต่อเราองครักษ์มี เราองครักษ์มีประทานรัศมีอันความมีความเป็นในทางที่ดี มีความมีความเป็นในทางที่ดี มีความมีความเป็นในทางที่ดีให้เป็น

หญิง เป็นชีวิตหญิงที่มีความคิดใน ลั้น รอด ตง ฟั้น ธรณี ที่มีความมีความเป็นในทางที่ดี มีความมีความเป็นในทางที่ดี ต่อเราองศรีศรีมี

การเบิกเสภาภูมิระยะที่ 2 จบด้วยย้ำความมั่นคง 3 ครั้ง เบิกเสภาเอกระยะที่ 2 ย้ำมีความมีความเป็นในทางที่ดี 3 ครั้งจบด้วยหญิง(เน้นคุณสมบัติของหญิงตามที่เจ้าของเรือนต้องการคือ หญิงจะเป็นผู้ที่มีชีวิตและความคิดที่เป็นสัมมาทิฐิที่มั่นคง) ถึงตอนนี้เรียกว่าเสภาเอกกับเสภาภูมิยังอยู่ในต้นเดียวกัน

5. ทำงาน คือการแยกเสภาเอกออกจากเสภาภูมิ ชีวิตกับความคิดต่อการกระทำเพื่อความมั่นคง การกระทำนั้นต้องคิดว่าชีวิตคือ การงานที่ต้องคิด คิดด้วยชีวิตที่มีความคิดอันมั่นคงการกระทำนั้นก็จะตรงกับความคิดว่าชีวิต คือการงานที่ต้องคิดด้วยสัมมาทิฐิอันมั่นคงต่อองศรีศรีมี

มงคลสูตรองค์ประกอบต่าง ๆ ในเรือนมงคลสูตร

อกไก่

แต่ปางหลังยังมีเรื่องนานเนื่องนับ	หลายกัลป์กับปีเกินกาลนานหนักหนา
ครั้งโพธิสัตว์เกิดในไขของกา	เกิดมาทั้งห้าองค์พระทรงศรี
เกิดในสัตว์กรรมชดวิบัติไป	พายุใหญ่พัดไขกาเหมือนพายุหานี้
ไม่ให้พักเป็นองค์คงชีวิ	แต่บุญมีพบแม่ไก่ช่วยไว้ทัน
เมื่อถึงคราวม้วยมอดต้องวอดวาย	ด้วยสังขารทั้งหลายไม่คงมั่น
แม่ไก่ฝากชื่อไว้เป็นสำคัญ	โพธิสัตว์นั้นเกิดกกดด้วยอกไก่
อันชาติเชื้อเนื้อหน่อทศพล	งานมงคลสร้างสิ่งใดใช้อกไก่เอ๋ย
ห้าตั้งนอกโบราณบอกออกอกไก่	แทนความหมายห้าองค์พระทรงสอน

แป

แป คือ แผ่นดินไม่สิ้นศาสนา หมายถึงเอาอกไก่(พระเจ้า 5 พระองค์)

แป คือ บ้านหมายเอาแปลานหรือแปบ้าน(คำว่า แปลาน น่าจะเพี้ยนมาจากแปบ้าน)

ชื่อ คือ เมือง หมายถึงเอาตำแหน่งยืนเสภาใช้ 3 ตั้ง

ชื่อ คือ ความมั่นคง ชีวิตที่ชื่อตรงหมายเอาตีนจั่ว ใช้แทนคำว่าเมือง เพราะชื่อคือเมือง ไม่มีตัวไม้เป็นแต่เพียงระยะ

แปหัวชื่อ คือ บ้านเมือง

กลอน

กำหนดให้เป็นหญิงตามงานมงคลสถาปत्यอธิบายว่าความโยน อ่อนหวาน อ่อนช้อย เป็นคุณลักษณะของหญิง การดูบ้านว่ารูปทรง อ่อนช้อยหรือไม่ให้ดูกลอน บ้านนี้มีบรรยากาศน่าคบหาหรือไม่ ดูที่หญิงแม่บ้านว่าอ่อนโยนหรือไม่ กลอนให้รูปทรง หญิงให้บรรยากาศ

ตามเรื่องราวของมงคลสูตร องค์ศรีศรีสร้างโลก(เบิกเสภาภูมิ) สร้างมนุษย์ผู้ชาย (เบิกเสภาเอก) ด้วยรัศมีขององค์ศรีศรีเอง ให้มาคิดใน ลั้น รอด ตง พั้น ธรณี โดยหวังให้โลกนี้มีแต่ชายเหมือนเมืองพรหม แต่ชายกราบเรียนว่า เป็นการทำงานที่ชีวิตชายหญิงต้องร่วมคิด องค์พรหมมาต้องเอาของ ๒๒ อย่างมาสร้างผู้หญิง(คัมภีร์โลกกฤษฎา ศาสนาฮินดู) ให้กำเนิดมาตามเนื้อหาเบิกเสภาเอก ในเนื้อหาตอนครบสัดส่วนเสภาเอก การยกเสภาเอกหมายถึง การตั้งเรื่องราวของชีวิตชายหญิง เพื่อคิดใน ลั้น รอด ตง พั้น ธรณี แบบเป็นจริงว่า ชีวิตชายหญิงตั้งบ้านตั้งเรือนตรงพื้นแผ่นดินนี้ ลั้นคือ เรื่องราวทางอาหารการกิน มีทางรอดอย่างไร ลั้นคือเรื่องราวการพูดจา มีทางรอดอย่างไร ของ 22 อย่าง(ออกกลอน 22 ตัว) รวมกันได้ชีวิตหญิงสัมมาทิฐิ $1+4.5+1.5+1=8$ ศอก กลอนยาว 8 ศอกหรือกลอนค่าห้อง(ค่า เป็นค่าได้แปลว่า เท่ากัน) เรือน 2 หน้าออกห้องละ 2 ตั้ง(ชีวิต) เรือน 3 ห้องห้องกลาง 2 ตั้ง(ตั้ง=ชีวิต) เอาเสาไว้ในถ้ำวัดระยะ กลางเสภา-กลางเสภา=8.5 ศอก หรือเรียกว่า การกระทำที่เป็นสัมมา(1+6.5+1) ถ้ำวัดภายในเสภา-ภายในเสภาเท่ากับ 8 ศอก ชีวิตหญิงสัมมาฯ ครบอาการ 32 (8 ศอก=32 รัก)

มงคลสูตรกลอน 16 ตัวของเรือนเล็ก

กลอนเพดานอันกลอนนั้นเข้าคำพุทธทำนาย ปุ่ย้ายายท่านได้ทำตามคำสอน

ช่วยให้เกิดความจดจำทำเป็นกลอน	จะนั่งสอนก็ให้เห็นเป็นสำคัญ
ตามสุบินของท้าวปัตเวณ	หรือปเสนทิโกศกเป็นคนฝัน
สิบหกข้อสิบหกกลอนตอนสำคัญ	พระพุทธเจ้าทำนายฝันสำคัญหมาย
แต่กลอนแรกจากต้นจนสุดท้าย	ท่านได้ฝากความหมายให้ลูกหลาน
กลอนที่หนึ่ง โคลี่ตัวจากสี่ทิศ	ตามนิมิตวังมาอย่างกล้าหาญ
จะชนกันวังตรงมาหน้าพระลาน	ปรากฏการณ์โคทั้งสี่มันหนีไป
ทรงทำนายว่าภรรยาหน้าเมื่อน้ำฝน	ให้มีดมนบนนภาท้องฟ้าใหญ่
เมฆตั้งเค้ามีดมัวอยู่ทั่วไป	เหมือนฝนใหญ่จะตกมาในสากล
พายุจัดพัดกล้าพาไปสิ้น	พื้นแผ่นดินต้องแห้งแล้งน้ำฝน
ให้เกิดความทุกข์ใจแก่ไพร่พล	เหตุเพราะฝนไม่ตกต้องฤดูกาล

อันต้นข้าวเต้าแดงแห่งเหี่ยวตาย
ทุกแห่งหนจะร้อนรนด้วยภัยพาล
สิ่งเลวร้ายทั้งหลายล้วนร้ายแรง
ภัยพิบัติเกิดจากธรรมชาติ
มีกลางร้ายบอกเหตุเป็นเภทภัย
เพราะมนตรีชั่วเข้าปัญญาเยาว์

พระทรงทราบข้อความตามที่ฝัน
ไม่ในป่าวิปริตผิดทำนอง
พอสูงได้คืบหนึ่งไม่ถึงศอก
ทรงพุทธานายภายหน้าไป
ด้วยอำนาจระคะแห่งตันทหา
ตามโลกีย์วิสัยในมนุษย์

พระทรงทราบข้อความตามที่ฝัน
ตามนิมิตติดต่อเป็นข้อความ
ว่าแม่โควอนขอนมลูกตนกิน
โปรดอภิปรายทายว่าภายหน้าไป
เมื่อพ่อแก่แม่ชรามาหาบุตร
ต้องนบนอบปรอปรอเฝ้า้องอน
ลูกลืมนคุณบิดรและมารดา
ใช้วาจาทั้งมวลล้วนหยาบคาย
ความผูกพันต่อกันฉันทพ่อแม่
ยามตกยากต้องง้อขอลูกกิน

พระเจ้าปัดถเวททราบความตามทำนาย
เห็นลูกโคเทียมแอกแปลกเต็มที
ไม่ได้เอาใจใส่อย่างใดสิ้น
เอาลูกโคมาไถนาพาเสียการ
เดินก็แตกแยกข้ามคันทนาหนี
โปรดอภิปรายทายว่าภายหน้าไป
ปลดอำมาตราชครูผู้รู้จัก
ตั้งคนหนุ่มด้วยเข้าใจว่องไวดี
ตั้งให้เป็นเสนาปริกษาคความ

ให้เสียหายไปสิ้นทุกถิ่นฐาน
ทุกถิ่นฐานจะข้าวยากและหมากแพง
น่าแสงฆ่าฟันกันบรรลัยปี
โลกธาตุสะเทือนสิ้นแผ่นดินไหว
เกิดเรื่องใหญ่ไม่วางจะบางเบา
ล้วนแต่เวลาไร้ศีลธรรมตามทำนอง
พระทรงธรรมจึงเล่าต่อข้อที่สอง
เห็นแล้วต้องงมนันจนใจ
ก็ผลิตดอกออกผลพลันไม่ทันใหญ่
แต่เยาว์วัยนั้นสตรีจะมีบุตร
จะนำพากันสมสู่ด้วยบุรุษ
ไม่สิ้นสุดตันทหาราคะกาม
ในครั้งนั้นจึงเล่าต่อข้อที่สาม
ทรงมูลถามเรื่องราวเพื่อเข้าใจ
อันสุบินข้อนี้เห็นเป็นไฉน
อย่าสงสัยมีแท้มันแน่นอน
ด้วยสิ้นสุดข้าวปลาทั้งผ้าผ่อน
ลูกมันข้อนลำทับให้อับอาย
ที่เลี้ยงมาจนใหญ่มันใจหาย
กว่าจะให้ข้าวปลาเอามากิน
นับวันแต่เห็นหางจืดจางสิ้น
ลูกมันสิ้นอาลัยไม่ใยดี
โคหนุ่มที่มีไว้ไม่ใช้งาน
ปล่อยให้กินน้ำหญ้าหาสำราญ
ไม่เคยงานเสียรอยย่อยยับไป
ไม่รู้ที่ทำนองทางคลองไถ
ผู้เป็นใหญ่ในพาราทุกธานี
สิ่งถูกผิดงานบำรุงซึ่งกรุงศรีฯ
ได้คนที่เลวทรามก็ลามลวน
ก็ว่าความตามศักดิ์ทำหักหวน

ถูกหรือผิดไม่ได้คิดกิจที่ควร

ข้อที่ห้าฝันว่าม้าสองปาก

บุรุษสองต้องป้อนจนอ่อนใจ

ทรงพุทธรูปกาพยากร

เมื่อมีเรื่องขึ้นมาหาเจ้านาย

กินสองข้างต่างข่มด้วยลมหลวง

เอาแต่เงินปล่อยงานนานล่องเลย

ข้อที่หกพระทรงธรรมมีฝนประจักษ์

พระเอื้อนโอบฐิโปรดพุทธวาที

ว่าเหล่าพวกคนพาลสันดานเหลว

ตั้งขี้มีนนำมาทาปูนไว้

พระทรงทราบจึงเล่าต่อข้อที่เจ็ด

เห็นชายหนึ่งควั่นเชือกหนึ่งบนนั่งร้าน

นางสุนันนอนอยู่นั้นมันคอยกัด

ส่วนที่ห้อยย้อยมานั้นมันกัดกิน

เมื่อยิ่งควั่นมันยิ่งสั้นนั้นไหน

พระเอื้อนโอบฐิโปรดพุทธวาที

อันสินทรัพย์ยั่วหากกลับมาเรือน

ช่างแสงอนซอนทรัพย์ทำอปริย

ยกยกทรัพย์ชวนกันเล่นการพนัน

ผู้ชายเขลาเมารักชกตามัว

ข้อที่แปดประชานันชนน้ำ

ส่วนตุ่มน้อยร้อยพันเรียงกันไป

พระทรงฌาณตรัสบรรหารปกาศิต

สมัยหนึ่งภายหน้าประชานัน

จะบารุงผู้ที่มีอำนาจ

ด้วยภาชนะนาสาฬพัฑ

เหมือนหนึ่งดังประชานันชนน้ำ

ประชานันทั่วหน้าอุปมัย

ข้อที่เก้าฝันว่าสระโบกขรณี

เที่ยวหากินตามประสาพาลองลอย

เอาแต่ล้วนกินสินบนคนเขี้ยวใจ

เห็นหญ้าอยากปากอ้าไว้น้ำลายไหล

หยิบหญ้ามาเย็นให้ไม่หนีหาย

ผู้เดือดร้อนความแผ่นดินสิ้นทั้งหลาย

ถูกรวบรวมทั้งสองฝ่ายโทษจำเลย

ทำเนี่ยวหน่วงท่วงตึงแล้วนิ่งเฉย

ความจะเกยแห่งร่างอยู่ค้ำปี

ว่าสุนันนั่งถาดทองให้หมองศรี

ฝันข้อนี้พุทธองค์ทรงทำนาย

ที่ชั่วเลวจะเป็นใหญ่เหมือนไคหมาย

ทั้งนายไพร่จะคะนองลำพองพาล

ไม่ได้เท็จเคำมูลทูลบรรหาร

ปลายเชือกนั้นย้อยยานลงบนดิน

ตามถนัดกัดเชือกหนึ่งดังถวิล

จนหมดสิ้นไม่ถึงดินได้สักที

เพราะเหตุใดทรงทูลถามพระชินศรี

ต่อไปนี้ช่างหน้าจะราศี

เมียมันเปื้อนบาคบายทำหน้ายหนี

ทั้งข่มขี้หยาบคายให้ชายกลัว

ทั้งคืนวันมิได้เกรงข่มเหงผิว

เมื่อชายกลัวแล้วกลับข่มได้สมใจ

ช่วยกันปล้ำทะเลล่มตุ่มใหญ่

ไม่มีใครจะตักใส่ให้สักคน

ข้อนิมิตทายเชษฐให้เห็นผล

รวยหรือจนสงรายได้ให้กับรัฐ

ประชาราษฎร์ทั้งผองให้ข้อขัด

ตามที่รัฐจัดให้เสียระเหยใจ

ช่วยกันปล้ำทะเลล่มตุ่มใหญ่

จะเปรียบได้ให้ฟังดังตุ่มน้อย

ในสระมีบรรดากุ้งปลาหอย

ทั้งใหญ่น้อยว่ายเรียงอยู่เคียงกันไป

วาร็อบขอบสระใสสะอาด
 น้ำกลางสระชุ่มชื้นจนใจครัน
 พระทองผาณิตบรรหารให้เห็นเหตุ
 กษัตริย์ทรงสืบพงศ์ประเพณี
 จะแรมร้างว่างเห็นเป็นป่าแวม
 อันทางน้ำจะกลับกลายเป็นชายดอน
 ด้วยผลกรรมของสัตว์วิบัติเป็น
 น้ำกลางสระชุ่มชื้นคือมนตรี
 ให้ร้อนนอกสมณะประชาราษฎร์
 จะอ้างว่างอกใจแก่ไพร่พล
 พลอยลำบากยากใจไปมากมาย
 ผู้หวังสุขยังยืนอันชื่นชุ่ม
 ข้อที่สืบฝันจนคนหุงข้าว
 มีทั้งดิบทั้งสุกคลุกกันไป
 พระเอือนโอบฐิโปรดพุทธวาจา
 ทั้งฤดูจะคลาดเคลื่อนจากเดือนปี
 ความเป็นธรรมทั้งหลายหาได้ยาก
 ไม่ใช่ฤดูร้อนร้อนระงม
 ไม่ใช่ฤดูหนาวก็หนาวพัน
 ทุกแห่งหนหย่อมหญ้าสารพัด
 เทวดาผู้รักษาศาสนา
 ผู้มีศีลจะพ่ายแพ้แก่ทรชน
 ภรรยาไม่รู้คุณของผ้า
 อีกลูกศิษย์ทั้งหลายไม่รู้จัก
 ข้อสืบเอ็ดทรงฝันว่าจันแดง
 บุรุษเขลานั้นเล่าไม่เข้าใจ
 พระพุทธองค์ทรงทำนายภิปรายว่า
 พระผู้นำธรรมวินัยไปบรรยาย
 ไม่อดสูญดูดาวยละอายบาป
 จึงก่อกรรมทำตนเป็นมลทิน
 จะสมควรหรือไม่ไม่ได้คิด
 ธรรมชาติสวयงามตามที่ฝัน
 อัศจรรย์ตามที่ฝันมันแปลกดี
 ว่าประเทศที่เป็นสุขเกษมศรี
 เป็นบุรีหรรษาประชากร
 ทั้งคาเผกแทรกแซมอยู่สลอน
 ให้เดือนร้อนไม่มีสุขทุกเดือนปี
 ไม่เคยเห็นจะได้เห็นเป็นถั่วถั่ว
 จะย่ำยีปีทาประชาชน
 มิได้ขาดข่มเอาทรัพย์อยู่สืบ
 ทุกแห่งหนราษฎรจะร้อนรุ่ม
 ให้รุ่มวายทั่วไปดังไฟสุ่ม
 ต้องหลีกหลุมชุมนุมชนให้พ้นไป
 หม้อเดียวเล่าไม่น่าเชื่อเหลือวิสัย
 นำแปลกใจบ้างเปือกไหม้มันไม่ดี
 กาลข้างหน้าจะแปรปรวนไปถั่วถั่ว
 ประเพณีเสื่อมทรมความนิยม
 ชนส่วนมากต้องกลืนความชื่นชม
 ไม่ใช่ฤดูลมลมก็จัด
 ไม่ใช่ฤดูฝนฝนอุบัติ
 เกิดวิบิตินานาทั่วสากล
 จะนำพาแต่ผู้อกุศล
 มิตรของตนทำตัวชั่วช้าหนัก
 ทั้งคนชั่วก็จะล้างผู้สูงศักดิ์
 เคารพรักครูอาจารย์ประการไหน
 ราคาแพงหนักหนาจะหาไหน
 นำไปแลกนมเบรี่ยวมาราคาหาย
 สมัยหนึ่งกาลข้างหน้าเหมือนว่าหมาย
 ด้วยมุ่งหมายลาภสักกาหาทรัพย์สิน
 มุ่งหวังลาภเอื้อมอาจประมาทหมิ่น
 หวังทรัพย์สินเขานำมานุชาธรรม
 ให้เป็นสิทธิ์ได้มามันน่าขำ

ผู้แสดงนั้นคล้ายคำขายธรรม
เหมือนหนึ่งดังจันแดงแพงราคา
ด้วยพระธรรมนั้นถือว่าราคาล้น

ข้อสิบสองทูลองค์พระพุทธรเจ้า
ทรงทำนายว่าภายหน้าเกิดมาเป็น
อันนักปราชญ์รู้ธรรมจะต่ำศักดิ์
จะต่ำต่อยอดสูงแก่ผู้ดี
หมู่คนพาลรื่นเริงบรรเทิงหน้า
ใครหลอกลวงลั่นลมเป็นคนคด

ข้อสิบสามศิลาใหญ่ลอยน้ำ
พุทธรองค์ทรงทำนายเอาไว้พลัน
จะยกย่องทรชนคนชั่วชาติ
ให้ยศศักดิ์สืบสายเป็นนางงาน
ส่วนผู้ดีมีแต่หมองต้องเดินตรอก
ความเป็นอยู่ทั้งมวลแปรปรวนไป
จะฟูเฟื่องเนื่องนับด้วยทรัพย์สิน
ส่วนผู้คนที่ครั้งเคยมั่งมี

ข้อสิบสี่ฝันว่ากบขบงูร้าย
ค้อยกลิ้งกินงูพลันไปทันใด
พระแยมโษษฐีโปรดพุทธราชา
คอยข่มขู่หยาบเข้าต่อสามี
ให้รับใช้งานนางเหมือนอย่างทาส
ถึงการทำงานทำเป็นก็เล่นตัว

ข้อสิบห้าฝันว่าบรรดาหงส์
ตามจ้อก้าไม่รักศักดิ์ของตน
สมเด็จพระองค์พระบรมศาสดา
ว่าผู้ดีมีศักดิ์จักกันดาร
ผู้ต่ำต่อยทั้งหลายจะได้ดี
สมาคมเข้ากันได้ด้วยฉันทา

ข้อสิบหกทรงฝันไปไม่น่าเชื่อ
ด้วยหมายใจจะจับกินให้สิ้นลาย

ที่ได้นำสั่งสอนอยู่ในหมู่ชน
ที่นำมาแลกกับนมไม่สมผล
ตามเหตุผลแล้วไม่น่าจะมาเป็น
ผลน้ำเต้าจมน้ำได้ไม่เคยเห็น
คราวทุกข์เข็ญของสัตว์วิบัติมี
คนชั่วจักเฟื่องฟูชูศักดิ์ศรี
จะเสียศรีเสื่อมสูญประยูรยศ
ศีลธรรมมาเสื่อมคลายหายไปหมด
รู้ไปปกดลอกกลับนับถือกัน
ประหลาดล้ำเหลือใจในความฝัน
ภายหน้านั้นผู้มีศักดิ์รักคนพาล
เป็นอำมาตย์น้อยใหญ่ในสถาน
ได้เป็นที่เบิกบานสำราญใจ
พวกชั่วครอกเดินบนถนนใหญ่
ผู้ยากไร้แต่หนหลังกลับมั่งมี
การอยู่กินเข้าประเภทขึ้นเศรษฐี
กลับเป็นที่ยากจนคนเข็ญใจ
ชมจนตายไม่น่าเชื่อเหลือวิสัย
กลิ้งลงไปไต่งายสบายดี
กาลข้างหน้าจะรู้พิษของอดีต
ทำข่มขู่หยาบคายให้ชายกลัว
ด้วยหมายมาดเอาไว้ใช้แต่ผิว
คอยข่มผิวให้ทำยอมจำนน
ไปมัวหลงเข้าฝูงกาน่าฉงน
เข้าปะปนคบค้ำกับกาพาล
มีวาจาพุทธรองค์ทรงบรรหาร
ทั้งคนพาลจะยำยผู้ปรีชา
เข้าคลุกคลีฟุ้งอำนาจวาสนา
เหมือนดังหงส์เข้าฝูงกาให้น่าอาย
แพะมันไล่จับเสือเก่งเหลือหลาย
พยัคฆ์ร้ายต้องบ่าหน้าเข้าป่าไป

พระทรงญาณตรัสบรรหารให้เห็นเหตุ	สิ่งอาเภทแจ้งให้หายสงสัย	
เมื่อถึงกาลเวลาภายหน้าไป	พวกจ้งไรสถานุศิษย์คิดล้างครู	
จะหักหาญท่านผู้ใหญ่ให้เป็นน้อย	ล่ำทับถ้อยกล่าวข่มคารมขู่	
ยกตัวเองขึ้นประกวดอวดอ้างรู้	กล่าวลบหลู่ศีลธรรมด้วยคำพาล	
ผู้ทรงศีลบริสุทธิ์จะทรุดเศร้า	พระเป็นเจ้าของหลักพรากจากสถาน	
กลอนเพดาน	ลึบหกข้อตามนิมิตพิศดาร	จะเกิดเหตุเภทพาลเป็นมันคง
	จะเกิดแกโลกทั้งหลายในภายหน้า	พิจารณาจำไว้อย่าได้หลง
	จะเสื่อมสูญเมื่อกวีวงศ์	ทั้งเผ่าพงศ์วงศ์ตระกูลประยูร
		พราหมณ์
	จะเฟื่องฟูแก่ผู้ที่ทำบาป	บังเกิดลามมีผลอันล้นหลาม
	ผู้มีศีลจะตกอับกลับเสื่อมทราวม	ทั่วเขตคามทุกถิ่นหมดสิ้นดี
	พระตรัยรัตน์จะวิบัติให้มัวหมอง	ไม่ผูกผ่องแจ่มแจ้งเจิดแสงศรี
	ต่อศักราชล่วงไปในันสองพันปี	จึงต้องที่ทำนายเอาไว้พลัน

ระแนง เป็นมงคลผู้หญิง เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของหญิงเพราะหญิงชอบตั้ง
 ข้อว่ารัก(ยอดตั้ง) สืบสวน สืบสาว สืบสร้าง การกระทำว่า การกระทำของชายเป็นการ
 กระทำที่หญิงคิด เชิงชายเองก็ชอบตามเรียกรัก(โค่นใบตั้งใช้ออกหน้ากว้างเชิงชายบน) ออก
 นอกบ้านมีรักที่มักเหลือ(หางกระเบื้องพันเชิงชายมากกว่า 1 รัก) หญิงก็ออกกลอนนอนแนบ
 ไปแนบไว้ นอนแนบคือ ไม้ขนาดกลอนกว้าง 1 รัก หนา 1/2 ข้อ ตีจับเชิงชาย ปิดตีนกลอน
 ด้านบนใช้บอกเรื่องราว หญิงสาระระแนงเรื่องรัก

การหาตำแหน่งวางระแนง คือ การหนดพฤติกรรมที่เรียกว่าระแนงเมื่อได้ตำแหน่งก็
 เอาสักมาปักไว้ให้มันคง ห้ามออกลูกสักยาวถึง 1 เตรียก เพราะเรื่องจะไม่สงบผิวเมียจะ
 ทะเลาะกัน

หลักการการหาตำแหน่งหยุดระแนง(ปักลูกสัก)

ชีวิตหญิงสัมมาทิฐิ 8 ศอก = 32 รัก

ให้มีการกระทำที่เป็นสัมมา(8.5 ศอก) = 34 รัก

ให้ถึงความมั่นคง(9 ศอก) = 36 รัก

จั่วเล็กออกตีนกระเบื้องทั้ง 2 ข้างเท่ากันคุมระยะไว้ที่ ชีวิตสัมมาทิฎฐิตามตำรา หรือ การกระทำตามตำรา(6.5 ศอก 3 รัก) ซึ่งเรียกสัดส่วนนี้ว่าเส้นห้าหญิงเพราะชีวิตหญิงคิดถึง ด้วยรัก $4.5+1.5+1+รัก = 6.5$ ศอก 3 รัก

จั่วใหญ่คุมตีนกระเบื้องไว้ที่ระยะชายมั่นคง(12 ศอก) ครั้นออกตีนกระเบื้องทั้ง 2 ข้างเท่ากัน ตีนกระเบื้องทั้ง 2 จั่วจะชนกัน โดยหลักการจะต้องเปิดช่องว่าง ถ้าขยับทั้ง 2 จั่วก็ เสียส่งทั้ง 2 ฝ่าย ผู้ใหญ่ต้องเสียสละให้ผู้ย่อย ระวังตัวกลางของจั่วใหญ่ด้านที่ติดจั่วเล็กจึง วางให้สูงกว่าปกติเพื่อให้ช่องว่างตัวบนสุดลงตามตำแหน่งกระเบื้องกรอบสัน เฉลี่ยระยะให้ได้ระยะ 34 ตัวแต่ละระยะสมมติอ่านว่า 1 รัก ซึ่งจะลงตามมาตรารักหรือไม่ ไม่ถือเอาเป็น หลักการ

วางระยะตัวกลางต่ำกว่าปกติเพื่อรักษาตีนกระเบื้องไว้ตามระยะชายมั่นคงตัวบนสูงกว่าปกติเพราะกระเบื้องกรอบสัน ซ้อนด้าน(ก) เฉลี่ยระยะให้ได้ระยะ 36 ตัวสมมติอ่านแต่ละระยะว่า 1 รักเช่นกัน

เชิงชาย

เรียกว่าเชิงชายเพราะชอบรัก มีมาตรารักมากเกี่ยวข้องกับมาก เชิงชายบนใช้โคนตั้ง เชิงชายล่างวางข้อรัก ห้าตั้งในใซ้ออกยาว(ความคิดอันมั่นคงของชายชีวิตคือการงานนั้นชาย คิด=5 ตั้งใน) ในวงเล็บใช้เป็นคำพูดของชาย เมื่อหญิงตามสืบข้อว่ารักของชายจะแสดงใน เนื้อหาชายหญิงออกเรือน ตอน ออกฝั่งเรือนพร้อมเนื้อหาเชิงชายล่าง

ท้าวแขน

ยาว 1 ตั้ง ตัวมุม 1 จันทัน แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ มีนมสาว และ ไม่มีนมสาว จันทัน, การกระทำ, ความดี, ของชีวิตสัมมาทิฎฐิ เป็นปัจจัยชูเชิดชีวิต, ชายหญิง ให้ถึงความมั่งคั่ง ชาย(ออกเรือน หรือ โสฬสเรือน) ประดุจติดปีกจากโสฬสเรือน ระยะ 1 ความดีจะถึงจุดอันเป็นที่รวมของความคิด ณ จุดนี้เองจะเป็นทั้งจุดเริ่มต้นและ จุดสมบูรณ์ของชายหญิงมาร่วมรวม เป็นชีวิตเดียวกัน ถูกชักเชิดไปตามละครชีวิต ที่คิดใน ลั้น รอด ตง พัน ธรณี ให้ลั้นมีอยู่มีกิน ลั้นไม่ทะเลาะกัน ก็จะเป็นตัวรอด ด้วยความมีความเป็นในทางที่ดี ให้ชีวิตชายหญิงถึงซึ่ง ความสุขกายสบายใจ(โสฬสเรือน) ประดุจดังนกมีปีกบิน ย่อมบินเป็นสุขไป อย่างไรสิ่งกีดขวาง ซึ่งจะเป็นหนทางที่มีความมีความเป็นในทางที่ดีถึงซึ่งองค์อันเป็นที่รวมของความคิด

การงานที่กระทำของชีวิตสัมมาทิฎฐิ ที่คิดใน ลั้น รอด ตง พัน ธรณี ชีวิตคิดหน้าคิด หลังถือการครองเรือนก็มี(ที่มีนมสาวและที่จับอยู่กับหัวรอด) ถือการบวช(พรหมจรรย์) ก็มี (ไม่มีนมสาว)

1-14 ชีวิตครองเรือน มีชนชั้นตามขนาดของไม้เท้าแขน การจับอยู่และรูปไม้ จำแนกได้ 4 จำพวก

1. ชีวิตสัมมาทิฐิครองเรือน รั้หลบหลัก(ปรับแต่งรูปไม้ดอกเหลี่ยมปัก ก็ได้ความมีความเป็นในทางที่ดีเป็นปีกนก)
2. ชีวิตสัมมาทิฐิ ครองเรือน พาซื้อถือตรง ไม่พาเหลี่ยมหลบก็ถูกลบเหลี่ยมแต่ก็ได้ความดีเป็นปีกนก ที่ได้แค่พาชีวิตเซ็ดไปวันๆ ก็มี(๒,๑๒,๑๓,๑๔,๑๕)
3. จำพวกความคิดและชีวิตติดนมสาว(อดไม่ได้) ก็ได้ความมีความเป็นในทางที่ดีต่อชีวิต
4. จำพวกความคิดและชีวิต อยู่ติดหัวรอด ทำงานหนักชีวิตแทบขาด(บากทำแขนให้ลึก) ก็ได้ความมีความเป็นในทางที่ดีต่อชีวิต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง นิยามคำศัพท์

เรือนมงคลสูตร หมายถึง เรือนที่ปลูกสร้างขึ้นจากสูตรที่ผู้กร้อยเป็นค้ำกลอนซึ่งแฝงไว้ด้วยหลักคำสอนทางศาสนา หลักการครองเรือน และหลักการดำเนินที่อยู่ในกรอบของศีลธรรม และจริยธรรม ซึ่งเป็นคติความเชื่อที่มีความใกล้เคียงกับคติจักรวาลใน ไตรภูมิภค ที่ว่าด้วยการพิเนาศและการเกิดของโลก

มงคลสูตร หมายถึง แผนภูมิทางจักรวาลวิทยาที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางจิตวิญญาณของมนุษย์เป็นหลักการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับสภาวะทางธรรมชาติ เพื่อให้ชีวิตมีความสมบูรณ์ทางจิตวิญญาณในทางที่ดี โดยการใช้เรื่องราวคำสอนทางศาสนาที่ปรากฏในชุมชนเกาะยอผสมผสานกัน เรื่องราวทางศาสนาธรรม ปรีชาธรรม คำสอน มีหน้าที่ในการควบคุมการออกของมาตราสูตร

มาตราสูตร หมายถึง สูตรที่ว่าด้วยการออกสัดส่วนเรือน และองค์ประกอบเรือนด้วยสัดส่วนของเจ้าของเรือน ดังนั้นสัดส่วนเรือนมงคลสูตรแต่ละเรือนจึงมีลักษณะเฉพาะโดยมาตราสูตรถ่ายทอดความหมายจากมงคลสูตร

สกุลช่างเกาะยอ หมายถึง ความรู้ที่ได้จากการรับรู้ และมีประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมสั่งสมกันมาจนสามารถคิดได้เอง ทำได้เองโดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาเพื่อจะได้งานช่างที่มีผลต่อการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับพื้นที่เกาะยอ¹

พุทธศาสนamahayan หมายถึง คติศาสนาที่นับถือพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ที่เป็นเทพในจักรวาล ที่ปรากฏรูปร่างในดินแดนประเทศไทยก็มีพระอาทิตย์พุทธเจ้า พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรและพระเมตไตรยโพธิสัตว์² ซึ่งพุดถึงศูนย์กลางหรือแกนกลางของจักรวาลดูเหมือนเขาพระสุเมรุอันเป็นหลักของโลกและในส่วนของสถาปัตยกรรมนั้นก็เน้นเรื่องราวที่ประดิษฐานรูปเคารพ อันเป็นศูนย์กลางของระบบความเชื่อ นั้น หลักฐานที่สนับสนุนคติพุทธมหายานคือ เทวสถานต่างๆที่เป็นสัญลักษณ์ของพุทธคุณของพระพุทธเจ้าในรูปเทพหรือพระพุทธหรือพระโพธิสัตว์ซึ่งได้แก่ ปราสาทเทวาลัยต่างๆ ซึ่งเป็นหลักการเผยแพร่ธรรมในรูปแบบของภูมิจักรวาล

¹ มโน พิสุทธิรัตนานนท์ และศรีน มณีโชติ. เรือนไทยภาคใต้. (สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา, 2535), หน้า 4.

² ศรีศักร วัลลิโภดม. ความหมายพระบรมธาตุในอารยธรรมสยามประเทศ. พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์, 2546), หน้า 52.

พุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง คติศาสนาที่ยึดถือเอาพระธรรมวินัยของ พระพุทธเจ้าตามมติที่พระเถรอรหันต์สาวกได้ตกลงกันและวางเป็นหลักไว้ไม่เปลี่ยนแปลง คตินิยมนี้แสดงออกให้ถึงการเคารพบูชาพระบรมธาตุและการสร้างพระมหาธาตุเจดีย์ซึ่งเป็น ลักษณะหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นถึงการนับถือพุทธศาสนาเถรวาท สถาปัตยกรรมที่บ่งชี้ให้เห็นถึง ความศรัทธา ในคติพุทธศาสนาเถรวาทคือการสร้างวัด สร้างศาสนสถานเพื่อการประกอบ พิธีกรรมและการสอนศาสนาบ้างก็เพื่อให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนเพื่อการศึกษาเข้าถึงจิต วิญญาณ และความเป็นจริงของธรรมชาติ

พุทธตันตระ หมายถึง กลุ่มความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาที่มีคำสอน มหายานเป็นรากฐาน ตันตระมีความหมายเฉพาะ แปลว่าปัญญาที่แฝงไปเพื่อป้องกันภัย อันตราย ความหมายนี้ถูกใช้แพร่หลายในหมู่ศาสนิกชนทั้งฮินดูและพุทธ สำหรับชาวฮินดู ตันตระคือส่วนของคำสอนที่เหมาะสมสำหรับปัจจุบันซึ่งจัดว่าเป็นกลียุค (กลียุคหรือยุคเสื่อม จะกินเวลาประมาณสี่แสนสามหมื่นสองพันปี นับเป็นหนึ่งในสิบของมหายุค) สำหรับชาว พุทธ ตันตระเป็นพัฒนาการทางศาสนาที่เน้นความสำคัญของพิธีกรรมและการเพ่งสมาธิ เป็นเทคนิค เครื่องมือ หรืออุบายธรรมที่แตกออกมาจากและสนับสนุนคำสอนมหายาน ตันตระเป็นคำสอนเชิงวิธีการ ซึ่งการเพ่งมณฑลก็เป็นส่วนหนึ่งของวิธีการแบบตันตระ ดำเนินไปเพื่อให้จิตเกิดพลังอำนาจ จุดประสงค์ก็เพื่อเชื่อมรวมตัวตนของผู้เพ่งเข้ากับ ปัญญาญาณของพระพุทธเจ้า³

พุทธศาสนาวัชรยาน หมายถึง คำสอนพุทธศาสนาที่นำเอาวิธีการแบบตันตระ มาใช้เพื่อนำไปสู่ความรู้แจ้งแห่งพุทธภาวะ เป็นแนวคิดหรือขบวนการเคลื่อนไหวใหม่ที่มี เป้าหมายในตัวเอง โดยที่วัชรญาณเป็นปัญญาญาณ ส่วนตันตระเป็นเทคนิค วิธี เครื่องมือ หรืออุบายธรรม⁴

มณฑล หมายถึง พื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม ซึ่งในภาษา สันสกฤตแปลว่า วงกลม ในคัมภีร์ของทิเบตมณฑลแปลว่า ศูนย์กลาง หรือ สิ่งล้อมรอบ ในภาษาจีนแปลว่า ระเบียบ, ชานชาลา, โลก, บ้าน, สถานที่ปฏิบัติธรรม และมีความหมาย เช่นเดียวกับโพธิมณฑล มณฑลจัดเป็นอาณาเขตที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นโลกหรืออำนาจบริเวณที่ ปลอดภัยจากอำนาจภูตผี ปีศาจ และเป็นบริเวณที่ใช้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ⁵

โสฬส หมายถึง รูปพรหม 16 ชั้นซึ่งกล่าวถึงในมงคลสูตรและไตรภูมิพระร่วง

³ สุมาลี มหณรงค์ชัย. พระชินพุทธะห้าพระองค์. (กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, 2535), หน้า 29-31.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 40-41.

⁵ เอเดรียน สโนดกราส. *The Symbolism of The Stupa*. แปลโดย ภัทรพร สิริกาญจน ประคอง เจริญ จิตรกรรม, ชลธิชา บำรุงรักษ์, พันทิพา บุรณมาตร์, ทิตยา สมถพันธ์, ตระการ กัดชาญันท์ และบุญจิรา ถึงสุข. (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 100.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายชัยวัฒน์ แก้วนุริชดาสร

เกิดวันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2521 ที่จังหวัดเพชรบุรี

การศึกษา

- ระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านตำहु(วังประชาสงเคราะห์)
- ระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย
- ระดับอุดมศึกษา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
สำเร็จการศึกษาเมื่อปีการศึกษา 2543
- ศึกษาต่อในหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์และทฤษฎีสถาปัตยกรรม ที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2548

การทำงาน

- บริษัท เอส ดี ซี ไอ จำกัด จังหวัดภูเก็ต ในตำแหน่งสถาปนิก เป็นเวลา 1 ปี
- บริษัท แอมฟาย อาดิเทค จำกัด จังหวัดภูเก็ต ในตำแหน่งสถาปนิก เป็นเวลา 1 ปี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย